

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI
MAHALLİ İDARELER VE YERİNDEN YÖNETİM BİLİM DALI

OSMANLIDAN GÜNÜMÜZE BİR YEREL KAMU HİZMETİ
OLARAK İSTANBUL İTFAİYESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ömer Ersin ERDOĞAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ercan EYÜBOĞLU

İstanbul-2014

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Tezli Yüksek Lisans Programı Y1212.180030 numaralı öğrencisi **Ömer Ersin ERDOĞAN**'ın "**OSMANLIDAN GÜNÜMÜZE BİR YEREL KAMU HİZMETİ OLARAK İSTANBUL İTFAİYESİ**" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 29.09.2014 tarih ve 2014/23 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından **Q. B. M. U. G. İ.** ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak **KABUL** edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :14/10/2014

1)Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ercan EYÜBOĞLU

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Uğur TEKİN

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Özüm Sezin UZUN

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖNSÖZ

İnsanoğlunun ateşle imtihanı, insanın ateşi keşfetmesiyle başlamıştır. Gerçekten de, ateşin keşfi insanlık tarihinde çığır açan bir buluş olmuştur. Ancak ateşin, diğer çığır açan keşiflerden ayrılan bir özelliği vardır. Ateş var olduğu sürece onu kontrol altına alma mücadelesi de var olmuştur. Halide Edip Adıvar'ın ünlü romanından esinlenerek "İstanbul'un ateşle imtihanı" diyebileceğimiz bu mücadele, bugün daha karmaşık ve zor bir hale gelmiştir. Tarih boyunca insan ateşten ısınma ve yiyeceklerini pişirme için faydalanmış, ancak yaşam süreci içerisinde ateşin her zaman faydalı değil zaman zaman da insana ve çevreye epey zarar verdiğini görmesiyle, onu kontrol altında tutmak için de çaba harcamaya başlamıştır. Uygarlık ilerledikçe ateşle mücadele daha karmaşık ve zor bir hal almıştır. Bunun sebebi de insanın diğer faaliyetleri neticesinde yangınların çok zarar verici olduğunun görülmesidir. Gerçekten de çelişkili görünebilir, fakat teknolojinin gelişmesi ve yaşamın her alanına girmesi, kimi olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bu arada insanlığı yangın dediğimiz yıkımlarla karşı karşıya bırakmıştır.

Nüfus artışı nedeniyle yaşam alanlarının daralması, yapıların çok katlı olması, taşıt araçlarının çoğalması kimyasalların yaşamın her alanında kullanılabilir olması, elektriğin tüm araç gereçlerde kullanılması yangına sebep olacak çok fazla sayıda neden ortaya çıkması gibi çok sayıda etmen nedeniyle yangınla mücadele çeşitlenmiş ve zorlaşmıştır. Dolayısı ile insanın ateşle mücadelesi modern zamanlarda daha karmaşık ve zor bir hale gelmiştir.

İşte ateşin kontrolden çıkması sonucu verdiği büyük zararlar nedeniyle toplumlar, uygarlık seviyesine uygun olarak çeşitli tedbirler almışlardır. Bugün gelinen nokta ise modern itfaiye teşkilatlarını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca tüm insanların yangınların önlenmesi veya zararlarının azaltılması için çocukluktan başlayarak eğitilmesi için çaba harcanması gerekir. Yangın eğitimi ve teşkilatlanmasının, trafik gibi insan yaşamını kolaylaştırmak için yoğun ve sürekli çaba gösterilmesi gereken bir konu olarak günümüz toplumlarının gündemine oturmuştur.

İşte bütün bu kaynak ve araştırma sıkıntılarına rağmen, işim olması nedeniyle hem işimi daha iyi öğrenmek hem de benden sonrakiler için küçük de olsa başvurulacak bir kaynak, eser ortaya koyabilmek için bu çalışmayı yaptım.

Araştırmalarım neticesinde ulaşabildiğim Osmanlıca resmi belge niteliğindeki evrakları bir kitap halinde yayımlamak en büyük isteğimdir ve umarım bunu gerçekleştirebilirim.

Yüksek Lisans öğrenimim süresince ve tez çalışmalarım sırasında bana en büyük desteği veren, ayrıca ilerde bir kitap yazmam konusunda beni özendiren, yönlendiren hocam Sayın Prof. Dr. Ercan EYÜBOĞLU'na teşekkür ederim.

Çalışmalarımnda bana büyük anlayış gösteren ve her türlü kolaylığı ve yardımı sağlayan değerli mesai arkadaşlarıma özellikle Hacı Bayram UZUN arkadaşşıma sonsuz şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Bir başka teşekkür borcumu da Sayın Selami GÜNGÖRDÜ ve Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı yetkili ve görevlilerine içtenlikle yerine getirmek istiyorum.

Mesleki ve bilimsel yükümlülüklerimin sorumluluğu ile geçen yoğun çalışma dönemlerimde sabır ve tahammül sınırlarını zorladığım sevgili eşim Behiye ERDOĞAN'a ve kendisi ile yeterince vakit geçirme fırsatı bulamadığım sevgili oğlum Kaan ERDOĞAN'a ayrıca teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar.....	viii
ŞEKİLLER.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

	Sayfa
1.1. YANMA	3
1.2. YANMA ÇEŞİTLERİ	4
1.2.1. Yavaş Yanmalar	4
1.2.2. Kendi Kendine Yanmalar	4
1.2.3. Hızlı Yanmalar	4
1.2.4. Parlama ve Patlama Şeklinde Yanmalar	5
1.3. YANICI MADDELER	5
1.3.1. Katı Yanıcı Maddeler	5
1.3.2. Sıvı Yanıcı Maddeler	5
1.3.3. Gaz Yanıcı Maddeler	7
1.4. YANGIN	7
1.4.1. Yangın Nedenleri	8
1.4.1.1. Bilgisizlik	11
1.4.1.2. İhmal ve Dikkatsizlik	11
1.4.1.3. Tedbirsizlik	12
1.4.1.4. Sirayet (Sıçrama)	12
1.4.1.5. Kasıt ve Sabotaj	13
1.4.1.6. Doğa Olayları	14
1.4.1.7. Kazalar	14
1.5. YANGIN SINIFLARI	14
1.5.1. Katı Yangınlar (A Sınıfı Yangınlar)	16
1.5.2. Sıvı Yangınlar (B Sınıfı Yangınlar)	16
1.5.3. Gaz Yangınlar (C Sınıfı Yangınlar)	17
1.5.4. Hafif Metal Yangınları (D Sınıfı Yangınlar)	19
1.5.5. Pişirme Yağı Yangınları (F Sınıfı Yangınlar)	19
1.6. YANGIN ÇEŞİTLERİ	19
1.6.1. Orman Yangınları	20
1.6.2. Konut ve İşyeri Yangınları	23

1.6.3. Uçak Yangınları	24
1.6.4. Gemi Yangınları	25
1.6.5. Tren Yangınları	26
1.6.6. Tarihi Bina Yangınları	26
1.7. YANGIN YERİNDEKİ TEHLİKELER	28
1.7.1. Yangının Büyüme Hızı	29
1.7.2. Yüksek Sıcaklık Tehlikesi	29
1.7.3. Gazların Neden Olduğu Tehlikeler	29
1.7.4. Patlama Tehlikesi	30
1.7.5. Çökme Tehlikesi	31
1.7.6. Elektrik Tehlikesi	31
1.7.7. Kimyasal Tehlikesi	31
1.8. YANGINA KARŞI ALINACAK ÖNLEMLER	32
1.8.1. Kent Planlaması	32
1.8.2. İnşaat Malzemeleri Seçimi ve Elektrik Tesisatı Denetimi	33
1.9. YANGIN SÖNDÜRME MADDELERİ	34
1.9.1. Su	34
1.9.2. Köpük	35
1.9.3. Karbondioksit (CO ₂)	35
1.9.4. Kuru Kimyasal Toz (K.K.T.)(ABC, BC, D Tozu)	36
1.9.5. Halojenlendirilmiş Hidrokarbonlar (Halokarbon)	37
1.9.6. Kum, Toprak	37

İKİNCİBÖLÜM

YANGININ SONUÇLARI

2.1. MADDİ VE EKONOMİK ZARARLAR	38
2.2. CAN KAYIPLARI	40
2.3. TARİHSEL VE TOPLUMSAL BELLEK KAYBI	40
2.4. YANGINLARIN TOPLUM VE BİREYLER ÜZERİNDEKİ RUHSAL ETKİLERİ	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'UN ATEŞLE İMTİHANI

3.1. BİZANS İSTANBUL'UNDA YANGINLAR	42
3.2. 1453 SONRASI İSTANBUL'DA YANGINLA MÜCADELE	42
3.3. YANGINA KARŞI ÖRGÜTLENME ÇABALARI	46
3.4. YENİÇERİ OCAĞININ KALDIRILMASI "FETRET DÖNEMİ", ASAKİR-İ MANSURE-İ MUHAMMEDİYE VE TULUMBACILAR DÖNEMİNDE YANGINLA MÜCADELE	47
3.5. OSMANLI'DA İSTANBUL YANGINLARI VE İSTATİSTİKLERİ	50

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ İSTANBUL İTFAİYESİ

4.1. CUMHURİYET'İN MODERNLEŞME ATILIMI VE İTFAİYE	53
4.2. 1580 SAYILI 1930 TARİHLİ BELEDİYE KANUNU	54
4.3. GÖÇ VE BELEDİYELER: HIZLI KENTLEŞME	56
4.4. MEHTAP VE KAYA RAPORLARI	58
4.5. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ KANUNLARI	59

BEŞİNCİ BÖLÜM

GÜNÜMÜZ İSTANBUL İTFAİYE ÖRGÜTÜ

5.1. İTFAİYE İLE İLGİLİ MEVZUAT	64
5.2. İSTANBUL İTFAİYESİ TEŞKİLAT YAPISI	65
5.3. İTFAİYE'NİN GÖREVLERİ	69
5.4. PERSONEL DURUMU	71
5.5. İSTASYON ARAÇ VE DONANIM DURUMU	75
5.6. KARŞILAŞTIRMALI YANGIN POLİTİKALARI	80

ALTINCI BÖLÜM

SORUNLAR - ÇÖZÜMLER- ÖNERİLER

6.1. KENTİN PLANLAMASINDAN KAYNAKLANAN YANGINA ULAŞMA VE YANGIN YERİNDEKİ SORUNLAR	91
6.2. ARAÇ VE DONANIM EKSİKLİĞİ	92
6.3. PERSONEL YETERSİZLİĞİ	93
6.4. MESLEK SAYILMAYAN İTFAİYE (STATÜ SORUNU)	98
6.5. SU ALTI ARAMA BİRİMİ VE OTOYOL İTFAİYELERİ	99
6.6. GÖNÜLLÜ İTFAİYECİLİK	100
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	103
KAYNAKÇA	105
TÜRKÇE ÖZET	107
İNGİLİZCE ÖZET	110

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Yangın Kaynaklarının Tüm Yangınlar İçindeki Oranı 2014	8
Tablo 2: Yangın Kaynağı (2009-2013)	9
Tablo 3: Yangın Kaynağı (2009-2014)	10
Tablo 4/A: 1999-2009 Yılları Arasında Meydana Gelen Orman Yangınlarının Çıkış Sebeplerine Alan Olarak Dağılımı	21
Tablo 4/B: 1999-2009 Yılları Arasında Meydana Gelen Orman Yangınlarının Çıkış Sebeplerine Sayısal Olarak Dağılımı	22
Tablo 5: Osmanlı Dönemi Yangın İstatistikleri	51
Tablo 6: İstanbul İtfaiyesi Organizasyon Şeması	68
Tablo 7: Çalışan Sayısı (2009-2014)	72
Tablo 8: Çalışan Sayısı Grafiği (2009-2014)	73
Tablo 9: Çalışanların Kadro Durumu	74
Tablo 10: Çalışanların Yaş Durumu	74
Tablo 11: Çalışanların Eğitim Durumları	74
Tablo 12: İstasyon Sayısı (2009-2014)	76
Tablo 13: İstasyon Sayısı Grafiği (2009-2014)	77
Tablo 14: Araç Sayısı (2009-2014)	79
Tablo 15: Araç Sayısı Grafiği (2009-2014)	80
Tablo 16: Eğitimler (2009-2014)	82
Tablo 17: Eğitimler (2009-2013)	83
Tablo 18: İtfaiye Hizmetleri Harcamaları	84
Tablo 19: İtfaiye Teşkilatının ve Yangın Kayıplarının Maliyeti	85
Tablo 20: İtfaiye Teşkilatının ve Yangın Kayıplarının Maliyeti Grafiği	85
Tablo 21: İtfai Olaylar (2009-2013)	86
Tablo 22: İtfai Olaylar (2009-2014)	87
Tablo 23: Yangın Sayısı (2009-2014)	89
Tablo 24: İtfaiyeci Sayıları	97
Tablo 25: Gönüllü İtfaiyeci Sayısı ve Toplam İtfaiyeci Sayısı	102

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Perde Lans (Su Kalkanı)	13
Şekil 2: A Sınıfı Yangın	15
Şekil 3: B Sınıfı Yangın	15
Şekil 4: C Sınıfı Yangın	15
Şekil 5: D Sınıfı Yangın	15
Şekil 6: F Sınıfı Yangın	15

GİRİŞ

Bir itfaiye çalışanı olarak bu konuda bir yüksek lisans tezi hazırlamaya karar verdiğimde, özellikle geçmişe dönük bilgi elde etme bakımından yangın konusunu anlattığım birinci bölüm ve itfaiye ile ilgili mesleki konuları irdelediğim bölümlerde, kaynaklardan alıntı yapmak ve okuyucuyu dipnota boğmak yerine mesleki anlamda bugüne kadar edindiğim bilgi, gözlem ve en önemlisi de çalıştığım süre içinde edindiğim mesleksi birikim ile bu bölümleri yazmaya gayret ettim. Bu şekilde yazmamın asıl amacı bir itfaiye çalışanının edindiği birikimleri akademik bir çerçeve içinde yalın bir dil ile kaleme almaktır. Bu çalışmaya başladığımda geçmişe dönük bilgi elde etmede, kaynaklara ulaşmada; nelerle, ne tür güçlüklerle karşılaşacağımı tam olarak kestirememiştim.

Özellikle Osmanlı dönemine ilişkin kaynaklar arşivlerde çürümektedir dersek haksızlık etmiş olmayız. Çünkü harf devrimiyle birlikte geçmiş kaynaklara ulaşmak, onlardan faydalanmak oldukça zorlaşmıştır. Kaynaklar Osmanlıcadır ve tercüme edilmemiştir ve herkesten Osmanlıca bilmesini beklemek de pek akla yatkın bir şey olmasa gerek. Bu işi bilen uzmanlar yetiştirip bunların çevirilerinin yapılarak araştırmacılara ve dolayısıyla ilgilenenlere sunulması büyük ve ivedi bir ihtiyaçtır. Bu yapılmadığı sürece geçmişimize ilişkin bir şeyler hep eksik kalacaktır. Bu durum geçmiş medeniyetimizi anlamadan yargılamaya neden olmaktadır; iyisiyle kötüsüyle bu işin yapılması, bir devlet politikası olarak ele alınıp halledilmesi mecburiyeti vardır.

Cumhuriyet dönemine ilişkin kaynaklar ise genellikle mevzuat düzeyindedir ve az sayıdaki kaynaktan ise dolaylı olarak bilgi edinilebilmektedir. Bu konuyu doğrudan işleyen kaynak sayısı yok denecek kadar azdır.

Bu konu ile ilgili diğer bir sıkıntı da, dünyada bu konularla ilgili neler yazılmış, neler yapılmış olduğu bilinmemesi ve bunların da üniversiteler düzeyinde taranarak ilgilenenlere kazandırılmaması, arşiv

oluşturulmamasıdır. Böylece sadece araştırmacılar değil, merak edenler de bilgi sahibi olacaktır. Esasen, medeniyetlerin gelişmesi, ilerlemesi de böyle karşılaştırmalı incelemeler sayesinde gerçekleşir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Yangını; kuramsal bir çerçeve içerisinde fazla teknik bilgiye boğmadan, anlaşılır bir dille anlatmak veya yazmak ancak doğru dilin kullanılmasıyla olabilir.

Bu bağlamda bazı yalın, herkesin bildiği soruları sormakla işe başlanabilir. Yanma nedir? Yanma çeşitleri nelerdir? Yanıcı maddeler nelerdir? Yangın nedir? Yangın nedenleri arasında neler yer almaktadır? Yangın sınıfları nelerdir? Yangın çeşitleri nelerdir? Yangın yerindeki tehlikeler nelerdir? Yangına karşı alınacak önlemler nelerdir? Ve son olarak da yangın söndürme maddeleri nelerdir? soruları bu bölümde **cevaplanmaya** çalışılacaktır.

1.1. YANMA

Yanma, esas itibari ile kimyasal bir olaydır ve birçok tanımı yapılmaktadır. Bizim yapacağımız tanım ise itfaiye teşkilatlarında öğretilen bağlamda olacaktır. “Yanıcı maddenin tutuşma sıcaklığında oksijenle meydana getirdiği ekzotermik kimyasal zincirleme reaksiyona yanma denir.¹” Yanma şekli yanıcı maddelerin özelliklerine göre çeşitlilik gösterir; alevli, korlu veya alevle birlikte korlu şekilde olabilir; bu yanma çeşitlerinin sonucunda ısı, ışık ve duman ortaya çıkar.

---

¹ İstanbul İtfaiyesi Eğitim Yayınları Serisi-3, 2007, s.7.

1.2. YANMA ÇEŞİTLERİ

Yanma çeşitleri dört ana başlıkta toplanmaktadır. 1-Yavaş yanmalar 2-Kendi kendine yanmalar 3-Hızlı yanmalar 4-Parlama ve patlama şeklinde yanmalar.

1.2.1. Yavaş Yanmalar

Yavaş yanma, esas itibari ile bir oksitlenme olayıdır. En bilinen yavaş yanma türü demirin paslanmasıdır. Havadaki mevcut su buharı, oksijen ve **karbondioksitin** demir yüzeyinde etkileşiminden pas oluşur. Demirin paslanması kuru havalarda gerçekleşmez. Bu bakımdan su veya su buharı önemli ve gereklidir. Yavaş yanmalarda ısı ve duman benzeri belirtiler ortaya çıkmaz.

1.2.2. Kendi Kendine Yanmalar

Yavaş yanmadan farklı olarak, yanıcı maddelerin olağan hava şartları içinde oksijen ile reaksiyonu sonucu belirli bir ısı ile birlikte tutuşma neticesinde kendi kendine yanma olayı ortaya çıkar. Yavaş yavaş oluşan bu oksitlenme olayı, bir süre sonra hızlanır ve tutuşma neticesinde yanma başlar. Örnek olarak yağlı bir bez parçasının bir süre sonra alevli surette yanması gösterilebilir.

1.2.3. Hızlı Yanmalar

Yanmanın şartları olan; ısı, oksijen ve yanıcı maddenin birleşimi neticesinde; duman, ısı, ışık ve alev vb. bütün belirtilerin gözlemlendiği yanma türüdür.

1.2.4. Parlama ve Patlama Şeklinde Yanmalar

Maddelerin cinsine, kütlesine veya boyutuna göre değişkenlik gösteren patlama olayı; maddelerin yanma sırasında hacminin genişlemesi durumunda buldukları yere sığamaması ve yüksek basınçla patlamasıdır. Parlama ise bir hızlı yanma reaksiyonudur. Bir anda maddenin alev alarak yanmasıdır. Patlama riski taşıyan maddelerde genellikle parlayarak yanma sonucunda patlama görülür.

1.3. YANICI MADDELER

Yanıcı maddeler, temel olarak doğada üç halde bulunurlar; Katı Yanıcı Maddeler, Sıvı Yanıcı Maddeler ve Gaz Yanıcı Maddelerdir.

1.3.1. Katı Yanıcı Maddeler

Belirli bir kütleye sahip olan katı yanıcı maddeler, ısının etkisi ile gaz ve buhar çıkartan maddelerdir. En yaygın olarak bilinen katı maddeler; odun, kömür vs'dir. Katı yanıcı maddelerin en belirgin özelliği korlu şekilde yanmalarıdır. Katı yanıcı maddeler, çok yüksek bir ısıya sahip olduğundan söndürme sırasında bu yüksek ısının düşürülmesi ile birlikte söndürme gerçekleşir.

1.3.2. Sıvı Yanıcı Maddeler

Sıvı yanıcı maddeler arasında en bilineni; benzin, mazot ve sıvı yağlar gibi petrol türevi maddelerdir. Sıvı yanıcı maddeler açısından önemli olan nokta; su ile karışan ya da karışmayan olma özelliğidir.

“Sıvı Maddelerin Su ile Karışma Özelliği

Yanıcı sıvı maddenin su ile karışma özelliği, yangınlarla mücadele konusunda hayli önemlidir. Çünkü bu özellik sayesinde söndürme yöntemi ve söndürme maddesi belirlenir.

- . Su ile karışmayan yanıcı sıvılar
- . Su ile karışan yanıcı sıvılar

I- Su ile Karışmayan Yanıcı Sıvılar

Su ile karışmayan yanıcı sıvılar yoğunluklarına göre ikiye ayrılırlar;

- . Yoğunluğu sudan hafif sıvı yakıtlar
- . Yoğunluğu sudan ağır sıvı yakıtlar

a-) Yoğunluğu Sudan Hafif Sıvı Yakıtlar

- . Sıvı yağlar
- . Benzin
- . Motorin

Bu maddeler sudan hafif oldukları için suyun üstüne çıkar ve yanmaları suyun üzerinde devam eder. Bu nedenle yandıklarında su ile söndürülmeleri mümkün değildir.

b-) Yoğunluğu Sudan Ağır Sıvı Yakıtlar

- . Katran
- . Asfalt

- . Gres

Bu maddeler suyun alt kısmında birikirler, bu nedenle yangınları su ile söndürülebilir.

II- Su ile Karışabilen Yanıcı Sıvılar

- . Alkol
- . Aseton
- . Etil asetat

Bu maddelerin yangınları su ile müdahale edilerek söndürülebilir.”²

1.3.3. Gaz Yanıcı Maddeler

Gaz yanıcı maddeler, hızlı yanma reaksiyonu gösterirler. Gaz maddelerin kapalı ortamlarda tutulması sebebiyle bir gaz kaçağı durumunda yangına sebebiyet verecek bir kıvılcımla karşılaşması halinde patlama şeklinde yanarlar. Günümüzde, özellikle kentsel ortamlarda, en yaygın biçimde ısınma amaçlı kullanılan gaz, doğalgazdır. Ayrıca günümüzde araçlarda yakıt olarak kullandığımız LPG (Sıvılaştırılmış Petrol Gazı), gaz yanıcı maddelerin en bilinenleridir. Gaz yanıcı maddeler açısından önemli nokta alt ve üst patlama limitleridir ve en ufak bir kıvılcıma neden olabilecek bir hareket dahi patlamalarına sebep olabilir.

1.4. YANGIN

Kontrol dışına çıkmış, istem dışı yanma olayına yangın denir. Yangının çeşitleri olduğu gibi yangına neden olan bazı etkenler de vardır.

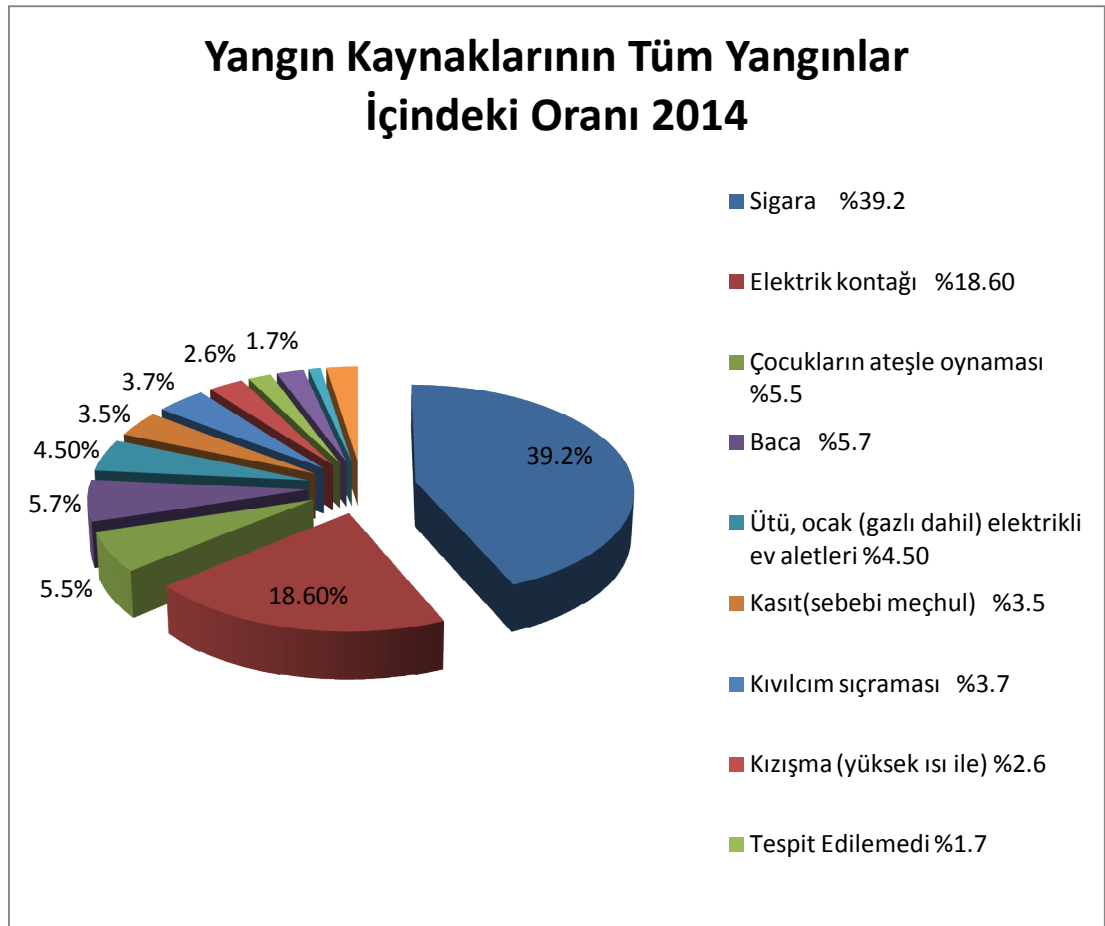
---

² İstanbul İtfaiyesi Eğitim Yayınları Serisi-3, 2007 s.9.

1.4.1. Yangın Nedenleri

Yangınların çok çeşitli nedenleri olmakla birlikte en çok bilinen ve karşılaşılan nedenleri; bilgisizlik, ihmal ve dikkatsizlik, tedbirsizlik, sirayet (sıçrama), sabotaj, doğa olayları ve kazalardır. Sıraladığımız nedenler neticesinde oluşan yangınlara baktığımızda, İstanbul özelinde 2014 yılına ait yangın kaynaklarının tüm yangınlar içindeki oranını gösteren şekil aşağıda verilmiştir.

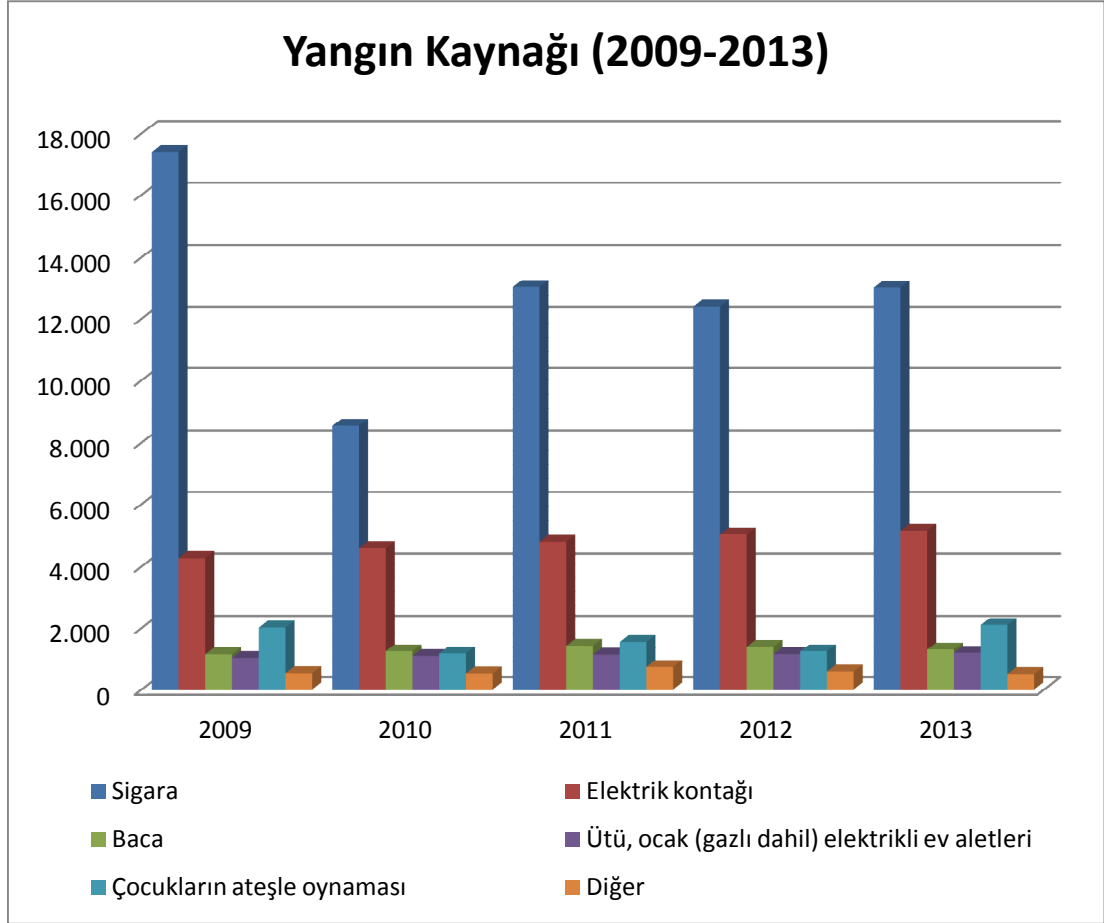
Tablo 1: Yangın Kaynaklarının Tüm Yangınlar İçindeki Oranı 2014

Kaynak: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20%C4%B0BB%20%C4%B0STAT%20%C4%B0ST%20%C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.17.

Ayrıca 2009–2013 yılları arasında çıkan yangınları, yangın kaynakları bakımından ele alan grafik aşağıda verilmiştir.

Tablo 2: Yangın Kaynağı (2009-2013)

Kaynak: “İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014” (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20C4%B0BB%20C4%B0STAT%20C4%B0ST%20C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.16.

2009-2014 yılları arasında çıkan yangınların, yangın kaynakları bakımından sayısal değer tablosu aşağıda verilmiştir. Bu tablolar incelendiği zaman çıkan yangınların kaynağı olarak ilk sırada, sigara sonucu başlayan yangınlar olduğu açık ve net bir biçimde görünmektedir.

Tablo 3: Yangın Kaynağı (2009-2014)														
	2009		2010		2011		2012		2013		2014,1-3		TOPLAM	
	SAYI	YÜZDE	SAYI	YÜZDE	SAYI	YÜZDE	SAYI	YÜZDE	SAYI	YÜZDE	SAYI	YÜZDE	SAYI	YÜZDE
Sigara	17.396	57,80%	8.546	42,60%	13.032	49,30%	12.399	48,70%	13.010	50,50%	2.122	39,20%	64.383	49,62%
Elektrik kontağı	4.253	14,10%	4.567	22,80%	4.771	18,00%	5.012	19,70%	5.133	18,30%	1.278	18,60%	23.736	18,29%
Çocukların ateşle oynaması	2.013	6,70%	1.171	5,80%	1.543	5,80%	1.242	4,90%	2.097	5,70%	155	5,50%	8.066	6,22%
Baca	1.142	3,80%	1.244	6,20%	1.422	5,40%	1.389	5,50%	1.298	5,10%	439	5,70%	6.495	5,01%
Ütü, ocak (gazlı dahil) elektrikli ev aletleri	1.026	3,40%	1.090	5,40%	1.130	4,30%	1.144	4,50%	1.190	4,20%	271	4,50%	5.580	4,30%
Kasıt(sebebi meçhul)	987	3,30%	622	3,10%	985	3,70%	932	3,70%	1.454	3,20%	263	3,50%	4.980	3,84%
Kıvılcım sıçraması	894	3,00%	750	3,70%	860	3,30%	865	3,40%	967	3,60%	246	3,70%	4.336	3,34%
Kızışma (yüksek ısı ile)	627	2,10%	561	2,80%	726	2,70%	714	2,80%	677	2,40%	172	2,60%	3.305	2,55%
Tespit Edilemedi	409	1,40%	235	1,20%	564	2,10%	542	2,10%	762	1,60%	172	1,70%	2.512	1,94%
Parlama (yanıcı sıvı, yemek par. v.b.)	545	1,80%	492	2,50%	440	1,70%	395	1,60%	422	1,90%	67	2,00%	2.294	1,77%
Trafo	266	0,90%	245	1,20%	240	0,90%	251	1,00%	202	1,00%	62	0,90%	1.204	0,93%
Diğer	531	1,80%	523	2,60%	731	2,80%	584	2,30%	505	2,30%	163	2,30%	2.874	2,21%
													129.765	100,00%

Kaynak: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim)

<http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20C4%B0BB%20C4%B0STAT%20C4%B0ST%20C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.9.

1.4.1.1. Bilgisizlik

Bilgisizlik konusunda en önemli nokta, kullanılan malzemenin, yangına ne ölçüde sebebiyet vereceği ve malzemenin özelliğinin bilinmemesidir. Ev yangınları bağlamında çocuklara verilen materyallerin özelliklerinin bilinmemesi, bir kibrit veya bir sigara izmaritinin çocuğun eline verilmesi vb. konulardır. Evlerde müstemilat olarak kullanılan yerlerde saklanan malzemelerin kontrol edilmesi, depo vb. yerlerde hem istifleme noktasında hem de bu tür yerlerde çalışma yapılırken uyulması mecburi olan kuralların bilinmemesi bu kapsamda değerlendirilebilir.

1.4.1.2. İhmal Ve Dikkatsizlik

İhmal; yangına sebebiyet vereceği akla geldiği halde gerekli önlemlerin alınmaması, umursanmaması olarak tanımlanabilir. Kaynak çalışmalarının yapıldığı yerlerde yangın söndürme tüpü bulundurmamak en çok karşılaşılan örnektir. Yangına en yüksek derecede sebebiyet verecek yanıcı ve parlayıcı maddelerle çalışılırken hem üretim aşamasında hem de bu tür işletmelerin genelinde önlemlerin alınmamasıdır. Dikkatsizlik olarak, konut yangınlarında en çok karşılaşılan durumlar; ütünün prizde takılı unutulması, yanan ocakta yemek unutulmasıdır.

Hem konutlar hem de işyerlerinin geneli için geçerli olan ihmal olarak niteleyebileceğimiz konu, bina ve tesislerin elektrik tesisatlarının aşağıda sıralanan yasal mevzuata uygun olmamasından kaynaklanmaktadır. 09.09.2009 tarihli ve 27344 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Binaların Yangından Korunması hakkındaki yönetmeliğin 68-1 maddesinde yer alan koşullara uyulmamasıdır. Bu koşullar; “Her türlü binada elektrik iç tesisatı, koruma teçhizatı, kısa devre hesapları, yalıtım malzemeleri, bağlantı ve tespit elemanları, uzatma kabloları, elektrik tesisat projeleri ve kuvvetli akım tesisatı; 4.11.1984 tarihli ve 18565 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Elektrik İç Tesisleri yönetmeliğine, 21.8.2001 tarihli ve 24500 sayılı Resmi

Gazete’de yayımlanan Elektrik Tesislerinde Topraklamalar yönetmeliğine, 30.11.2000 tarihli ve 24246 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri yönetmeliğine ve ilgili diğer yönetmeliklere ve standartlara uygun olarak tesis edilir.” Yasalarda belirtilen bu standartların dışında yapılmış olan tesisatlarda elektrik yangını olasılığı yüksektir.

Tesisatın yanı sıra konut ve işyerlerinde elektrik yangınlarına sebebiyet veren bir diğer olay, prizlere aşırı yüklenme konusudur. Yangın olayının başlamasından sonra gözlemlenen en büyük ihmal, yangın çıkış kapılarının önlerinin kapalı olması ve yangın merdivenlerine çıkma ve merdiven bitiminde çıkış noktalarının akıl almaz şekilde kilitli olmasıdır. Bu konu defalarca yazılı ve görsel medyada gündeme acı sonuçları ile gelmiştir.

1.4.1.3. Tedbirsizlik

İşletmeler açısından yasalarla belirlenen çerçevede yangın güvenlik sistemlerinin kurulmaması, kurulsada dahi yangın sistemlerinin periyodik bakımların yapılmaması yangına yol açar. Aynı şekilde işletmelerde kullanılan mekanik sistemlerin, araç ve gereçlerin periyodik bakımlarının yapılmaması, ayrıca bu tür cihazların emniyet ve kullanım kuralları dışında kullanılması yangına sebep olur.

1.4.1.4. Sirayet (Sıçrama)

Sirayet (sıçrama), bitişik bina ve tesisler, sıralı biçimde park etmiş araçlar, bir domino taşı gibi düşünürsek bir tanesi yanmaya başladığı anda yangının hızı, yanan yerin veya aracın durumuna göre müdahale ekibi gelene kadar ortaya çıkan ısı ve ısının yayılma hızı neticesinde sirayet ortaya çıkar. Konut ve işyerlerinde ise özellikle belirli bir mesafede olan mekanlarda, sirayeti önlemeye yönelik olarak kullanılan ekipman su kalkanı (Perde Lans) dır. Su kalkanı sadece yangına karşı sirayette kullanılmaz. Duman, toz ve

zehirli dumanlara karşı da kullanılır. Dakikada 800–1800 litre suyu yarı dairesel çelik plakasına çarptırma sonrasında perde yüksekliği kullanılan su kalkanının özelliğine ve çalışma basıncına göre, suyun yüksekliği 6–10 metreye kadar ulaşır. Suyun genişliği ise kullanılan kalkan türü ve çalışma basıncına göre, 24–31 metreye ulaşır. Su kalkanı, aynı zamanda yoğun duman altında ve uzun süreli çalışmalarda çalışan itfaiyeci için etkisi az da olsa iyi bir temiz hava kaynağıdır.

Şekil 1: Perde Lans (Su Kalkanı)

1.4.1.5. Kasıt ve Sabotaj

Sabotaj konusunda çok çeşitli örnekler ve durumlar ile karşılaşılmaktadır. Arazi yeri açmak için orman alanlarının yakılması bunların başında gelir. Orman alanlarında ev yapmak isteyenler de bu yönetime sıkça başvurmaktadır. Konut ve işletmelerin kundaklanmasında konut bakımından en önemli nokta kin, nefret ve düşmanlık bağlamında karşımıza çıkar. İşletmeler bağlamında ise genel olarak sigortadan para almak maksadı ile işletmelerde yangın çıkarılmaktadır. Ancak sigorta şirketleri, itfaiye teşkilatları ve emniyet kuvvetlerinin özellikle olay yeri inceleme birimlerinin çağın gerisinde kalmadan son teknolojik gelişmeleri kullanarak olayları aydınlatmaktadırlar. Bu gelişmeler neticesinde işletme yangınlarında sigortadan para alabilmek amaçlı çıkarılan yangınların sayısı büyük ölçüde

azaltmıştır. İş yeri yangınlarında, ayrıca ortaklar arası anlaşmazlık ve rekabet eden firmaların husumeti de karşımıza çıkabilmektedir.

1.4.1.6. Doğa Olayları

Yıldırım düşmesi, kasırga, deprem ve aşırı sıcaklar belli başlı yangın sebebi olan doğa olaylarıdır. Bu doğa olayları içinde ayrıca dikkat edilmesi gereken, depremdir. Deprem sonrası yangına sebep olacak birden fazla durum ortaya çıkmaktadır. Ancak bu durumlardan en önemlisi deprem sonrası benzin istasyonları, akaryakıt depolama tesisleri, doğalgaz depolama tesisleri vb. yerlerde patlama riskleri ve neticesinde yangındır. Bu tür yerlerin, deprem öncesinde ve deprem sonrasında ortaya çıkacak yangın vb. olumsuzluklara karşı yüksek güvenlik tedbirleri almaları gerekmektedir. Deprem anında tüm bölgenin gaz sisteminin ivedilikle kesilmesi gerekmektedir. Bölgedeki gazın tamamen kesilmesi yönetenler açısından bir sorumluluk getirmektedir. Bireysel olarak bu noktada konutlarda kullanılan kombilerde çoğunlukla deprem sensörlü kombiler kullanılmalıdır, hatta zorunlu hale getirilmelidir.

1.4.1.7. Kazalar

Trafik kazaları sonucu meydana gelen araç yangınları, ev ve iş kazalarının sebep olduğu yangınlar da mevcuttur.

1.5. YANGIN SINIFLARI

Yanıcı maddelerin sınıflandırılmasından farklı olarak yangınlar da belirli kategorilere ayrılmışlardır. Ülkemizin Avrupa Birliği standartlarını kabul etmesi ile yangınların sınıflandırılmasında da Avrupa Birliği'nin yangın

sınıflandırılması kabul edilmiştir. Buna göre Türk Standartları Enstitüsü de Avrupa Birliği standardı olan TS EN 2 ve TS EN 2/A1 başlıkları altında yayınlamıştır.

Şekil 2: A Sınıfı Yangın

Şekil 3: B Sınıfı Yangın

Şekil 4: C Sınıfı Yangın

Şekil 5: D Sınıfı Yangın

Şekil 6: F Sınıfı Yangın

- 1- Katı yangınlar (A sınıfı yangınlar)
- 2- Sıvı yangınlar (B sınıfı yangınlar)
- 3- Gaz yangınlar (C sınıfı yangınlar)
- 4- Hafif metal yangınlar (D sınıfı yangınlar)
- 5-Hayvansal ve Bitkisel yağ yangınları (tava yangınları)(F sınıfı yangınlar) olmak üzere sınıflandırılırlar.

1.5.1. Katı Yangınlar (A Sınıfı Yangınlar)

Odun, kömür, kâğıt, saman, tekstil mamulleri en bilinen katı yangınlara sebep olan materyallerdir. Katı yangınların özellikleri gereği yanma olayı alevli ve korludur. Bu yangın sınıfı içinde yer alan bazı maddelerin yanması sırasında yoğun **Karbon monoksit** gazı açığa çıkar. Karbon monoksit gazına yoğun şekilde maruz kalınması neticesinde ölümlerle sonuçlanan birçok vaka vardır. Katı yangınlarında oluşan kor iyi bir ısı deposudur. Bu yangın grubu içinde yer alan balyalanmış halde olan saman yangınlarında ve istiflenmiş halde bulunan kumaş ve kâğıt yangınlarında bu maddelerin özelliği gereği yanma yüzeysel olabilir. Bu tür maddelerin olduğu yangınlar açısından en önemli husus bu tür balya, istif veya rulo halinde bulunan maddeleri açmak sureti ile yangının nüfuz ettiği alanı görerek müdahale etmektir.

1.5.2. Sıvı Yangınlar (B Sınıfı Yangınlar)

Günümüzde en bilinen ve yoğun olarak kullanılan benzin, motorin, uçak yakıtı ve eskiden kullanılan gaz yağı vb. maddeler genel isimlendirme itibari ile akaryakıt olarak nitelendirilmektedir. Sıvı yangınların sınıflandırılması içinde yer alan akaryakıt ürünleri, içindeki benzin buharının çevreye yayılması sonucunda bir kıvılcım ile karşılaştığı zaman yanmaya buharından başlar. Bu sebepten, içinde benzin bulunan kapların yapılan işlem sırasında veya sonrasında süratle ağzının kapatılması, böylece

benzinin buharlaşmasının önlenmesi gerekir. Aynı şekilde, akaryakıt istasyonlarında bulunan tankların temizliği sırasında tankların ağzının açık kalması neticesinde tankın içinden buharın dışarıya çıkması ve herhangi bir kıvılcımla buluşması felakete sebep olabilir. Bu sebeplerden akaryakıt istasyonlarında çalışan kişilerin statik elektrik olayına sebep verecek her hareketten kaçınmalıdır. çalışan personel statik elektriği oluşturan yün vb. maddelerden yapılan elbiselerle çalışmamalıdır. Bu yangınlar çevrede bulunan yerleşim yerlerine ve doğaya verdikleri zararlar bakımından tehlikeli yangın gruplarındandır.

1.5.3. Gaz Yangınlar (C Sınıfı Yangınlar)

Gerek ısınma etkisi ile gerekse çevre kirliliğine sebep olmamasından dolayı doğalgaz, günümüzde en yaygın olarak kullanılan gaz çeşididir. Gündelik yaşam içinde bu kadar hayatımızı kolaylaştıran doğalgaz, bilinçli kullanılmadığı zaman bir felakete sebep olabilir. Herhangi bir doğalgaz sızıntısı fark edildiğinde; elektrik anahtarları açıksa kesinlikle kapatılmamalı, kapalı ise açılmamalıdır. Ayrıca gaz kaçağı olan ortamda cep telefonu kullanılmamalıdır. Kapı zili, buzdolabının kapısının açılması vb. statik elektrik meydana getirecek hareketlerden mutlak surette kaçınılmalıdır. Kaçağın olduğu alanı havalandırıp ve gaz vanalarını kapatarak ortamdaki ayrılmalı ve son olarak ilgili gaz firmasını arayarak beklenmelidir. Aksi takdirde bu davranışlardan herhangi birinin yapılması doğalgaz patlamasını meydana getirir.

Doğalgaz patlamaları, tıpkı sıvı yangınları gibi geniş bir çevreyi etkileyebilmesi açısından tehlikeli yangınlar sınıfındadır. Doğalgaz patlamalarının olduğu bir yörede etkisinin metrelerce uzaktaki binalara verdiği zararlar göz önüne alındığında, çok yararlı bir gaz olmasına karşın yanlış kullanımı ve ihmal halinde ise felaketlere yol açmaktadır. Diğer gaz yangınlarına sebep olan gazlar LPG, Tüp gaz (hava gazı), hidrojenidir.

Günümüzde LPG diğer akaryakıt ürünlerine göre daha ucuz olduğu için araçlarda yakıt olarak tercih edilmektedir. 09.09.2009 tarihli ve 27344 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Binaların Yangından Korunması hakkındaki yönetmeliğin 60/4. maddesi gereği “ LPG veya sıkıştırılmış doğalgaz (CNG) yakıt sistemli araçlar kapalı otoparklara giremez ve alınmaz” hükmü gereği bu tip araçlar kapalı otoparklara alınmamaktadır. Bunun nedeni olarak LPG’li araçların patlama ihtimali öne sürülmektedir. LPG’li araçlarda tank sistemi ve gaz sistemi standartlara göre yapıldığı zaman, ne bir gaz sızdırma olayı ne de patlama olayı ile karşı karşıya kalmak çok uzak bir ihtimaldir. Günümüzde yeni uygulama ile çoğu LPG tankı, herhangi bir gaz sızdırma esnasında hemen emniyet ventili devreye girerek gaz akışını kesmekte ve bir sorun oluşturmamaktadır.

Araçlarda takılı olan LPG tankının patlaması, ancak çok şiddetli bir darbeye maruz kalması sonucu mümkündür. Onun dışında ancak standart dışı yapılmış olan bir LPG tankının patlaması olasıdır. Şu konu da LPG kullanan araçlar bakımından çok önemlidir; ticari araçlar her yıl, hususi araçlar iki yılda bir, araç muayene istasyonlarında kontrolden geçirilmektedir. Bu bakımdan standartlara uygun olarak montajı yapılmış bir LPG tank ve sisteminin olduğu araç, diğer akaryakıt ürünleri ile çalışan araçlar kadar güvenlidir. Bu arada araç muayene istasyonlarının yerel yönetimler tarafından işletilmesi, kanunda olmasına karşın LPG yakıt sistemli araç sahiplerine yapılan kapalı otoparklara girememe haksızlığını giderme konusunda bir adım olabilir.

Tüp gaz konusunda ise iki riskli davranış ve kullanım şekli vardır. Birincisi; tüp gazda kaçak olup olmadığını ateşle kontrol etme biçimidir. İkincisi ise tüpün bitmesine yakın ters çevirerek dipte biriken gazı çıkış noktasına doğru olağan dışı bir şekilde getirmektir. Her iki hareket tarzı da, tüp gazın kullanımını açısından yanlıştır ve istenmeyen sonuçlar doğurabilir.

1.5.4. Hafif Metal Yangınları (D Sınıfı Yangınlar)

Alüminyum, magnezyum, sodyum, potasyum vb. yanma özelliği olan materyaller hafif metal yangınlarına sebep olmaktadır. Bu tür maddelerin yol açtığı yangınlar korlu yangınlardır. 2000– 2500 derece gibi yüksek sıcaklığa ulaştığı için bu tür yangınlarda söndürme maddesi olarak su kullanılmaz. Söndürme maddeleri arasında yer alan D tipi kuru kimyevi toz, kuru kum ve döküm talaşı hafif metal yangınlarına müdahalede kullanılan yangın söndürme maddeleridir.

1.5.5. Pişirme Yağı Yangınları (F Sınıfı Yangınlar)

Pişirme yağı yangınları tava yangınları olarak da anılmaktadır. Kızartma ve yemek pişirme sırasında kullanılan yağların gereğinden fazla ısıtılarak tutuşma sıcaklığı neticesinde meydana gelen yangın türüdür. Avrupa Birliği'nin yeni bir yangın sınıfı olarak kabul etmesi bağlamında ülkemizde de birkaç yıl önce kabul edilen yeni bir yangın sınıfıdır. Bu bağlamda mutfaklarda kullanılan davlumbazın içinde biriken yağdan kaynaklanan yangınlar da pişirme yağı yangınları kategorisinde ele alınmaktadır. Özellikle pizza, hamburger vb. hazır yiyecek üretilen büyük restoranlarda yemeklerin hazırlandığı sanayi tipi ocakların hemen üstünde söndürme sistemleri bulundurulmalıdır.

1.6. YANGIN ÇEŞİTLERİ

Yanan maddelerin özelliklerine göre yangın sınıflandırmaları olduğu gibi yangınlar, başlangıç noktalarının fiziksel özelliklerine göre de çeşitlendirilmektedir.

1.6.1. Orman Yangınları

Orman yangınları; bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de özellikle yaz aylarında sıklıkla karşılaştığımız ve sonucunda doğal yeşil alanların kaybolduğu, oksijen deposu alanların bittiği ve doğada yaşayan canlılara ev sahipliği yapan mekânların yok oluş sürecidir. Orman yangınları sebepleri arasında piknik yapıldıktan sonra ateşin tam söndürülmeden bırakılması; sigara, cam vb. materyallerin ormanda bırakılması neticesinde yangın çıkması sayılabilir. Ayrıca anız yakma neticesinde orman alanına sıçrayan yangınlar, insanların kendine konut alanı veya tarla açmak için orman yakmaları vb. pek çok faktör sayılabilir. Ayrıca, yıldırım düşmesi nedeniyle başlayan doğa olaylarının sebep olduğu orman yangınları da mevcuttur. Ancak yıldırım düşmesi nedeni ile başlayan orman yangınları tüm orman yangınlarının çıkış sebepleri arasında “% 5-6’lık bir orana sahiptir”.³ Ülkemizde orman yangınları ile mücadelede Orman Genel Müdürlüğü karadan ve havadan olmak üzere orman yangınlarını söndürme faaliyetleri ile görevlendirilmiştir. Ancak büyük orman yangınlarında bölgedeki itfaiye ekipleri, askeri birlikler ve gönüllüler bazen orman yangınlarını söndürme faaliyetlerine katılmaktadır.

Orman yangınlarını söndürme sırasında dikkat edilmesi gereken en önemli husus, rüzgâr yönüdür. Söndürme işlemi sırasında rüzgârın ani bir yön değişikliği ile söndürme timleri alevlerle karşı karşıya kalmaktadır. Büyük orman yangınlarında ve orman alanının engebeli olduğu durumlarda en etkili söndürme yöntemi havadan yapılan müdahaledir.

1999-2009 yılları arasında Türkiye genelinde orman yangınlarının başlama sebepleri aşağıdaki tablo 4/A ve 4/B de sunulmuştur

³ “Orman Yangınları”, **Orman Genel Müdürlüğü Yangın Hareket Merkezi**, (Erişim) <http://web.ogm.gov.tr/diger/yaninhareket/Sayfalar/ormanyanginlari.aspx>, 30 Mart 2014.

Tablo 4/A: 1999-2009 Yılları Arasında Meydana Gelen Orman Yangınlarının Çıkış Sebeplerine Alan Olarak Dağılımı																	
YILLAR	Ç I K I Ş S E B E P L E R İ															TOPLAM	
	İHMAL DİKKATSİZLİK							KASIT			KAZA			BİLİN MEYEN	YILDIRIM		
	Anız	Çöplük	Avcılık	Ç.Ateşi	Sigara	Piknik	Diğer	Terör	Kundak lama	Açma	ENH	Trafik	Diğer				
1999	550	7	36	247	185	300	965	359	1496	71	429	12	77	944	126	5804	
2000	2595	23	124	2006	4520	160	4345		4282	135	5205	6	33	2752	167	26353	
2001	590	315	97	603	444	254	1477	90	469	92	395	19	53	1761	735	7394	
2002	513	3	6	3866	144	15	618	1	475	33	2100	4	18	457	261	8514	
2003	727	118	5	404	735	152	1210	0	530	135	972	6	191	765	694	6644	
2004	518,7	19,4	10,7	334,5	563,6	160,6	1379,7	177	540,6	30,8	73,7	0,1	31,8	802,3	232,5	4876	
2005	186,2	2,4	14	57,6	555,1	106,4	856,3	0	369,8	31,9	85	3	218,1	287,8	47,5	2821	
2006	195,8	60,7	10,4	90,7	1075,4	70,5	1494	0	200,9	5,3	2850,3	0,1	25,2	1139,4	543	7762	
2007	697,4	182,7	35,7	175,4	933,3	79,6	3850,9	0	1673,1	32	1968	8	63	1722,1	243,2	11664	
2008	925	421	155	194	1615	162	7899	0	652	145	14899	13	0	1970	699	29749	
2009	232,9	46,4	21,2	55,2	1404,9	56,6	1264,5	1,6	133,92	0,2	182,2	2,1	70,5	699,8	105,5	4679	
ORT.	Alan	7255	1155	392	7839	11199	1159	23191	270	9158	872	27797	54	1384	12926	5275	110456
	%Oran	6,57	1,046	0,36	7,1	10,14	1,05	21	0,24	8,29	0,79	25,17	0,05	1,25	11,7	4,78	100

Kaynak: <http://web.ogm.gov.tr/diger/yaninhareket/Sayfalar/istatistikler2.aspx>

Tablo 4/B: 1999-2009 Yılları Arasında Meydana Gelen Orman Yangınlarının Çıkış Sebeplerine Sayısal Olarak Dağılımı																	
YILLAR	Ç I K I Ş S E B E P L E R İ																TOPLAM
	İHMAL DİKKATSİZLİK							KASIT			KAZA			BİLİN MEYEN	YILDIRIM		
	Anız	Çöplük	Avcılık	Ç.Ateşi	Sigara	Piknik	Diğer	Terör	Kundak lama	Açma	ENH	Trafik	Diğer				
1999	221	10	14	182	212	56	373	18	192	69	50	8	25	442	203	2075	
2000	186	18	26	207	184	47	569		382	28	118	10	19	427	132	2352	
2001	276	15	24	261	262	77	605	4	186	61	65	9	35	563	188	2631	
2002	142	3	10	125	133	30	304	1	181	36	48	5	9	263	181	1471	
2003	167	31	11	161	251	80	510	0	216	42	83	3	20	482	120	2177	
2004	87	13	10	143	171	52	443	2	228	4	64	1	14	398	132	1762	
2005	108	5	10	110	166	46	363	0	193	79	46	2	11	251	140	1530	
2006	85	17	13	116	200	67	623	0	230	10	73	1	46	416	330	2227	
2007	152	24	17	169	284	89	737	0	266	26	114	3	53	488	407	2829	
2008	75	11	12	30	16	20	760	2	249	126	60	4	30	410	330	2135	
2009	81	23	6	69	150	35	520	4	54	5	74	4	11	345	333	1793	
ORT.	Sayı	1327	160	137	1393	1812	545	5491	11	1762	439	748	40	250	4022	2342	20908
	% Oran	6,35	0,77	0,66	6,66	8,67	2,61	26,26	0,05	8,43	2,1	3,58	0,19	1,2	19,24	11,2	100

Kaynak: <http://web.ogm.gov.tr/diger/yaninhareket/Sayfalar/istatistikler2.aspx>

1.6.2. Konut ve İşyeri Yangınları

Konut yangınlarının sebepleri arasında ilk sırayı sigara sonucu başlayan yangınlar yer almaktadır. Daha sonra elektrik kontağı, çocukların ateşle oynaması, kış aylarında ısınma sistemi olarak elektrikli ısıtıcıların sebep olduğu yangınlar, kasit vb. birçok sebepten konut yangınları çıkmaktadır. Konut yangınları açısından en önemli husus; site vb. tarzda yapılan konut türlerinde yangın söndürme sistemleri bulunmakta iken, tek katlı ve birkaç katlı binalarda yangın söndürme tüpü dâhil hiçbir yangın söndürme araç - gereç ve sistemin bulunmamasıdır. Bu yüzden mutlak surette az katlı binalarda da yangın söndürme araç - gereç ve sistemlerinin bulunması gerekmektedir. Konutlar açısından önemli noktalardan bir tanesi de mutlak surette yangın sigortası kapsamında olmalarıdır. Yangın sonrası oluşan mağduriyetin giderilmesi açısından yangın sigortası önemli bir konudur.

İş yeri yangınlarında önemli olan nokta, işyerinin üretim ve çalışma alanının ne olduğu ve hangi ham maddelerin bulunduğu noktasıdır. İş yerinin üretim ve çalışma alanları doğrultusunda hammadde ve malzemelerin bulunduğu tesise, bu madde özelliklerine göre yangın söndürme sistemleri kurulmakta ve bu çerçevede itfaiye ruhsat birimlerinden ruhsat almaktadır. İş yerleri bağlamında organize sanayi bölgelerinde veya müstakil alanlarda üretim yapan işletmeler, üretim alanı ve kullandıkları hammaddeler bakımından bölgedeki en yakın itfaiye istasyonları ve hatta işletme büyüklüğüne göre yakın çevredeki tüm itfaiye istasyon birimleri tarafından mutlak surette detaylı bir risk analizi yapılmalıdır. Bu risk analizi değerlendirmesinde; işletmenin alan büyüklüğü, kaç kişinin çalıştığı, üretim alanının ne olduğu, varsa sürekli stokta bulunan hammadde miktarı, işlenen hammaddelerin cins, tür ve hangi tip söndürme sisteminin uygun olduğu; işletmenin, varsa ne kadar bir su depolama kapasitesinin olduğu bilgileri mutlak surette yer almalıdır.

Bu bilgiler ışığında işletmeye en yakın itfaiye istasyonu, herhangi bir yangın ve afet durumunda müdahale şeklini yangın yerine ulaşmadan belirler

ayrıca bölgedeki itfaiye istasyonunda bulunan araç ve personel sayısı yeterli değil ise takviye kuvveti yardıma ivedilikle çağırılmış olur. İş yeri yangınlarının ülke ekonomisine maliyeti ve istihdam alanı olarak düşünüldüğü zaman iş yerlerinin, yangınları en az zararla atlattıkları ve en kısa sürede tekrar faaliyete geçmeleri, hem işletme açısından hem de çalışanlar açısından çok önemlidir.

1.6.3. Uçak Yangınları

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de uçak kazaları yaşanmaktadır. Bu kazalar neticesinde uçakta bulunan uçuş personeli ve tüm yolcular çoğu zaman yaşamlarını yitirmektedir. Nadir de olsa yaralı olarak kurtulanlar da olmaktadır. Bu kazaların başlıca nedenleri arasında; pilotaj hataları, olumsuz hava koşulları, teknik arızalar, sabotaj yer almaktadır. Uçak kazalarında uçağın düştüğü bölge hem yangın açısından hem de kurtarma faaliyetleri açısından önemlidir. Uçak ormanlık bir alana düşmüş ise yangın bakımından iki risk vardır: Birincisi uçağın ormanlık alana düşmesi neticesinde uçağın yakıtının ormana sızması ile ormanda başlayacak bir yangın uçağın yanmasına neden olur. Diğer bir konu da uçağın yanması sonucu ormanlık alanın da yanmasıdır. Ormanlık alana düşen bir uçağı arama ve neticesinde kurtarma çalışmaları çok daha güçtür.

Uçak yangınlarında birkaç yangın sınıfı karşımıza çıkar. 1-uçakta bulunan koltuk, döşeme ve kargoların yanması katı sınıfı (A sınıfı) yangınlar içinde değerlendirilirken; uçağın yakıtı, sıvı yangınlar (B sınıfı) kapsamında yer almaktadır. Bu bakımdan uçak yangınlarında değişik yangın sınıflarının olduğu bir durum ortaya çıkar. Uçak kazaları bağlamında yakıtı uygun şekilde tahliye etmek olası ise bu işlemin titiz bir çalışma içinde yürütülmesi gerekir. Aksi takdirde yakıt tahliyesi sırasında ortaya çıkan yakıt buharı en küçük bir kıvılcım neticesinde uçağın patlamasına yol açacaktır. Ülkemizde tüm hava alanlarında taraf olduğumuz uluslararası anlaşmalar ve standartlar gereği itfaiye hizmetleri, bir yerel yönetim hizmeti olarak verilmemektedir.

Hava alanlarında itfaiye hizmeti sunan görevliler ARFF (Airport Rescue and Fire Fighting) memuru olarak tanımlanmaktadır.

1.6.4. Gemi Yangınları

Gemi yangınları açısından dünyanın en riskli ülkelerinden biri de İstanbul Boğaz geçişi sebebi ile ülkemizdir. Daha önce acı tecrübeler ile karşı karşıya kalan İstanbul'da itfaiye hizmetlerini yürüten İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı bir deniz itfaiyesi birimi bulunmamaktadır. Ancak Osmanlı döneminde “ II. Abdülhamit deniz itfaiyesinin kuruluşunda da Szechenyi Paşa'ya tam destek vermişti. Padişah bahriye (deniz) taburu için gerekli malzemenin Avrupa'dan getirilmesini istemiş, masraflarını da bizzat kendisi karşılamıştı. Deniz itfaiyesinde görev alacak personelin eğitimi için Hasköy'de ayrı bir kışla inşa edilmesi kararlaştırıldı. Tabur için gerekli malzeme tedarik edildi. Bahriye itfaiye taburu 1887'den itibaren tam teçhizatlı biçimde çalışmaya başladı.”⁴

Günümüzde Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü genellikle gemi yangınlarına müdahale için çalışmaktadır. Bu bağlamda İstanbul Boğazı'nın ve şehrin konumu göz önüne alındığı zaman mutlak surette ivedi olarak personel ve araç bakımından güçlü bir deniz itfaiyesine ihtiyaç vardır. Çünkü kıyılardaki bina yangınlarına karadan müdahale etmek zaman zaman trafik ve dar sokaklar nedeniyle zor olmaktadır. “Daha önce boğazda meydana gelen iki büyük tanker yangını hatırlanırsa; Independenta tankeri yangını (15 KASIM 1979) da 36 gün, Peter Zoraniç tankeri (14 ARALIK 1960) yangını 54 gün sürmüştü.”⁵

Bu iki örnek bizlere İstanbul Boğazı'nda hangi durumlarla karşı karşıya kalacağımızı çok açık ve net göstermektedir. Bu bağlamda deniz itfaiyesinin

⁴Web Sitesi (Erişim), [http:// www.denizhaber.com/Haber/31772/7/deniz-itfaiyesi-abdulhamid.html](http://www.denizhaber.com/Haber/31772/7/deniz-itfaiyesi-abdulhamid.html). 10 Mart 2014.

⁵ Abdurrahman Kılıç, “Boğazda Tanker Yangını” Yangin.org web sitesi, (Erişim) http://www.yangin.org/dosyalar/bogazda_tanker_yangini.pdf, 20 Nisan 2014, s.2.

önemi daha çok anlaşılmaktadır. Gemi yangınlarını söndürmede özellikle akaryakıt yüklü gemiler açısından çok yüksek miktarda akaryakıt taşıdıkları göz önüne alınacak olursa patlama riski de eklenince yakın mesafelerden söndürme işlemi yapılması olanaksızdır. Bu yüzden uzun atış mesafesi bulunan sabit ve seyyar monitörler vasıtası ile söndürme işlemi yapılmaktadır.

1.6.5. Tren Yangınları

Tren yangınları açısından önemli olan nokta, yolcu treni veya yük treni olmasıdır. Yük treni ise, söndürme için yapılacak müdahale sırasında trenin taşıdığı yükün mutlak surette bilinmesi gerekmektedir. Taşınan yükün türüne göre müdahale şekli gerçekleşir. Ayrıca yanan vagon veya vagonlar çok hızlı şekilde yangının sirayetinin önlenmesi açısından diğer vagonlardan ayrılmalıdır. Tren yangınlarında da orman yangınlarında olduğu gibi iki zor koşulla karşılaşılabilir. Birincisi, rüzgârın yönü; ikincisi de, trenin geçtiği güzergâhın engebe durumudur. Bu iki zor duruma göre müdahale şekli bazen havadan da olmaktadır. Yolcu trenlerinde durum daha kritik olur. Yolcu trenleri açısından ivedilikle yapılması gereken yolcuların tahliyesidir. Tahliye işlemi için mutlak surette karadan, hatta havadan kurtarma gerekebilir. Bu yüzden yolcu treni yangınlarında söndürme ekipleri müdahale ederken kurtarma ekipleri de yolcu tahliyesini gerçekleştirmelidirler.

1.6.6. Tarihi Bina Yangınları

Tarihi eserlerin bulunduğu binalar veya tarihi olan binaları ayrı bir başlık altında değerlendirmek gerekir. Bu tür yapı ve eserlerin bulunduğu tarihi binalarda, öncelikle yapılması gereken yangın olayı gerçekleşmeden tüm önlemlerin yapıya ve dokusuna zarar vermeden alınması gerekmektedir. Normal konutlardan farklı olarak bu tür yapılarda özel üretilen elektrik tesisatı

kabloları mevcuttur. Tarihi yapılarda mutlak surette binanın yapı durumu ve içerde bulunan eserlerin özelliklerine göre yangın söndürme maddeleri kullanılmalıdır. Ahşap yapılarda, özellikle yoğun şekilde su ile söndürme yoluna gidildiği zaman suyun yüksek basınçta kullanılmaması gerekir. Yüksek basınçta gelen su, ahşap yapıların kolonları da ahşap olduğu için yüksek basınçla gelen suya dayanamayacak ve çökecektir. Bu sebeplerden hem binanın güvenliği hem de söndürme ekibinin çökme riskine karşı güvenliği açısından belli bir basınç ayarındaki su ile müdahale edilmelidir. Ayrıca eserler açısından da durum, su ile söndürme yapılırken aşırı basınçla kullanım sebebi ile tahrip edici olmaktadır. Bu bakımdan bu tür yapı ve eserlerin olduğu mekânlara mutlak surette bulunan eserlere ve yapıya en az zararı verecek yangın söndürme sistemleri kurulması gerekmektedir. Yangın söndürme sırasında söndürme ekibi açısından en önemli nokta, bu tür yangınlarda yangının odak noktasına kadar girerek müdahale etmektir. Aksi durumda uzak mesafeden ve acelece yapılan müdahale yapıya ve eserlere olan tahribatı arttırır.

Yakın zamanda yaşadığımız Galatasaray Üniversitesi'nde yaşanan yangınla ilgili olarak; üniversitenin bölgesinde bulunan itfaiye amirliğinin üniversite ile ilgili bir risk değerlendirmesi yaptığı, bu değerlendirme sonucu üniversitenin ahşap kısımlarının elektrik tesisatlarının çok eski olduğu ve mutlak surette yenilenmesi gerektiği ve tesisatın yenilenmesi durumunda yanmaz kablo veya tesisatın çelik boru sistemi içinde döşenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu yangının çıkması ve büyümesi açısından birinci ihmal noktası budur. İkinci nokta, söndürme ile ilgilidir. Yangına denizden müdahale edilmesi büyük bir yanlıştır. Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü'ne bağlı ekiplerin kıyıya yaklaşarak ahşap yapı ve içindeki eserlere yüksek basınç ve deniz suyu ile müdahalesi doğru bir müdahale şekli olmamıştır.

09.09.2009 tarihli ve 27344 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Binaların Yangından Korunması hakkındaki yönetmeliğin "Tarihi Yapılar" başlığı altında madde 167/B-1 gereği bu yapılarda, yangına karşı alınması gereken güvenlik tedbirleri şu şekilde belirtilmiştir;

a-) Yapılacak tesisatlar için, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun görüşünün alınması,

b-) Alınacak yangın tedbirlerinde tarihi yapının korunmasının esas olması, algılama ve söndürme tesisatı gibi yangından koruma tesisatlarının yapının özelliğine uygun olarak yapıya fiziki ve görsel bakımdan zarar vermeyecek şekilde kurulması ilkeleri gözetilir.

1.7. YANGIN YERİNDEKİ TEHLİKELER

“1-Yangının büyüme hızı

2-Yüksek sıcaklık

3-Yangın bileşenlerinin yayılmaya olan etkileri

4-Yangının safhalarındaki tehlikeler

5-Gazların neden olduğu solunum zorluğu

6-Patlama tehlikesi

7-Çökme tehlikesi

8-Elektrik tehlikesi

9-Kimyasal tehlike.”⁶

Yangın yerinin bina, işyeri, fabrika, içerde bulunan hammadde, gemi, uçak, orman vb. konum ve durumlar gereğince çok çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kalınmaktadır. Yangın yerinde oluşabilecek belli başlı tehlikeler şunlardır: 1- yangının büyüme hızı 2- yüksek sıcaklık 3- gazların neden olduğu tehlikeler 4- patlama tehlikesi 5- çökme tehlikesi 6- elektrik tehlikesi 7- kimyasal tehlike olarak sıralayabiliriz.

---

⁶ İstanbul İtfaiyesi Eğitim yayınları serisi-3, 2007, s.21.

1.7.1. Yangının Büyüme Hızı

Yangının büyümesi, doğası gereği hızla gerçekleşir. Bu nedenle yapılan müdahale de çok hızlı olmak zorundadır. Yangın yerinin konumu ve içerde bulunan maddelerin kimyasal özellikleri gereği yangının büyüme sürecini tetikleyen maddeler de bulunmaktadır. Özellikle akaryakıt yangını niteliğindeki yangınlar, parlama neticesinde yangın hızla büyür.

1.7.2. Yüksek Sıcaklık Tehlikesi

Yangın yerinde bulunan çeşitli maddelerin özellikleri gereği yüksek sıcaklık tehlikesi, yangının başlangıç safhasından hemen sonra oluşmaktadır. Yangın yerinde bulunan çeşitli kimyasal maddeler ve bazı katı yanıcı maddeler yüksek ısı kaynağıdır. Bu nedenle yüksek sıcaklık tehlikesi bulunmaktadır. İtfaiye ekiplerinin, bu tür yüksek sıcaklık tehlikesi bulunan yangın yerlerinde uzaktan müdahale veya uzağa su sıkabilen seyyar veya araç üstü sabit monitörler yardımı ile müdahale etmeleri gerekmektedir.

1.7.3. Gazların Neden Olduğu Tehlikeler

Yangın yerinde bulunan malzeme ve hammaddelerin özelliklerine göre çeşitli gazlar ortaya çıkar. Genellikle karbon monoksit gazı yangın yerlerinde yoğun olarak ortaya çıkar. Bu gaz çeşitlerinin bazıları nefes yoluyla zehirlenmelere, bazıları da deri yoluyla bulaşarak zehirlenmelere neden olur. Bu tür solunum yolu ile zehirlenmelere karşı itfaiye personeli koruyucu donanım olarak temiz hava tüpü ve maske kullanırlar.

Çoğu zaman bu ekipmanlar vardiya sisteminin gereği olarak birden fazla personelin ortak kullanımındadır. Bu maskelerin personelin kendisine ait olması ve başkası tarafından kullanılmaması ideal olanıdır. Herhangi bir canlının kuyuya düşmesi sırasında da kuyuların bazılarında metan gazı vb. zehirli gazlar bulunmaktadır. Bu açıdan kuyuya inmeden önce müdahale

eden personelin mutlak surette temiz hava solunum cihazı ve maske ekipmanlarını takması zorunludur. Hatta tedbir amaçlı olarak kuyuya personel inmeden önce birkaç adet temiz hava cihazı boşaltılmalıdır. Bu yöntem daha önce kullanılmakta iken, şimdi kuyu vb. yerlerde bulunan gazların miktar ve türlerini ölçen gaz ölçüm cihazları bulunmaktadır. Gaz ölçüm cihazı sayesinde kuyuya inmeden önce cihazı kuyuya indirmek sureti ile kuyuda bulunan gazların türünü ve miktarını ölçerek müdahale şekli belirlenmektedir.

1.7.4. Patlama Tehlikesi

Günümüzde büyükşehirlerde doğalgaz kullanımı yaygın olmasına rağmen Anadolu'da ve şehirlerin bazı kesimlerinde tüp gaz kullanımı yaygındır. Yangın başlangıç noktasında bu tür tehlikeler olmamasına rağmen yangın ilerledikçe ve yüksek ısı oluştuğunda patlama riski artar. Doğalgaz bakımından, bu konuda yangını algılayan dedektörler sayesinde yangını algılayarak konutta, binada ve işyerlerinde doğalgazı kesen sistemler bulunmaktadır.

Ancak bu güvenli ev, güvenli bina sistemleri doğalgaz dağıtım şirketleri ve yerel yönetimler tarafından zorunluluk şartı getirilmediğinden isteğe bağlı olmaktadır. Bu tür yangın güvenlik sistemlerinin, özellikle patlama riski açısından değerlendirildiğinde yasal zorunluluk haline getirilmelidir. Bu sistemlerin günümüzde maliyetlerinin yüksek olması, bu sistemler bağlamında teknolojinin gelişmesi ile birebir bağlantılıdır. Teknoloji geliştikçe bu sistemlerin de gelişmesi kaçınılmazdır. Bu teknolojik gelişim sayesinde maliyetlerin düşmesi yaygın olarak kullanımı sağlamıştır. Yangın güvenlik sistemlerindeki teknolojik gelişim yangın ve patlama olayları kapsamında olumlu olarak değerlendirmek gerekir.

1.7.5. Çökme Tehlikesi

Yüksek ısı nedeniyle betonarme yapılarda kolonların patlaması ve demirlerin erimesi, yangın yerlerinde çökmeye sebep olan başlıca etkenlerdir. Bunun yanı sıra yoğun su kullanımının getirdiği ağırlık da çökmelere neden olmaktadır. Yangın yerlerinde çökme riskinin en yüksek olduğu yapılar, ahşap olanlardır. Bu yapıların eski olması çökme riskini daha da artırır.

1.7.6. Elektrik Tehlikesi

Yangın ihbarı neticesinde, elektrik kapsamında değerlendirecek olursak bölgedeki elektrik dağıtım şirketi personeli ve itfaiye ekipleri eş zamanlı olarak hareket etmeli ve en kısa sürede olay yerine ulaşarak bina veya işyerinin elektriğini kesmelidirler. İtfaiye ekipleri açısından yangına müdahale sırasında elektrik sisteminin kesilmesi zorunludur. Günümüzde bazı site, önemli alışveriş merkezleri ve bazı işyerlerinde yangın sırasında; elektrik, su ve doğalgazı otomatik olarak kesen sistemler bulunmaktadır. Bu sistemlerin, tüm konutlara kurulması yasal zorunluluk haline getirilmesi gerekmektedir.

1.7.7. Kimyasal Tehlikesi

Özellikle kimyasal ürünlerin üretildiği fabrikalarda itfaiye ekipleri açısından tehlike hem bulunan hammaddelerin zehir etkileri hem de patlama açısından riskler taşımaktadır. Bu bakımdan itfaiye ekiplerinin, bu tür üretim yapan fabrika ve depolara ulaşır ulaşmaz ilk yapması gereken; burada bulunan kimyasal maddelerin özelliklerini öğrenmek ve müdahale şeklini ivedi olarak belirlemektir. Ayrıca kimyasal maddelerin itfaiye ekiplerine zararları olduğu gibi, yoğun bir şekilde bulunduğu üretim ve depo yerlerinden çevreye yayılması da çevre felaketine sebep olabilir.

Bu bakımdan bu tür yerlere müdahale sırasında mutlaka kimyasal maddelerin özelliklerine göre belli bir alana kadar güvenlik çemberi oluşturulmalıdır.

1.8. YANGINA KARŞI ALINACAK ÖNLEMLER

Yangınlara karşı alınacak tedbirler bireysel bağlamda olduğu kadar yerel yönetim ve hatta ulusal düzeyde hükümetler tarafından alınacak tedbirler de bulunmaktadır.

1.8.1. Kent Planlaması

Kent planlamasını yangına karşı alınacak önlemler sıralamasında ilk sırada değerlendirmek gerekir. Bu bakımdan planlı bir şekilde gelişen ve büyüyen bir kent, yangın sırasında ve müdahale eden itfaiye ekipleri açısından çok önemlidir. Kent planlaması, bugün özellikle ülkemizde kentlerin çarpık yapılaşması, trafik sorunu vb. konuları içine alan ve itfai olaylara ulaşmayı ve müdahaleyi zorlaştıran sorunlar olarak karşımıza çıkar.

“ Şayet gelir düzeyiniz hem konut sahibi olmayı ve hem de yaşamsal standartları iyi olan kiralamayı engelliyorsa geriye bir tek seçenek kalmaktadır: kendi evinizi bizzat kendinizin ve genellikle de akraba imecesi yoluyla yardımlaşarak yapması. Bu amaçla kamuya ait arsaları serbestçe kullanabileceğiniz gibi, ileride tapu sahibi olmak ve hatta kat yüksekliği beklemek gibi umutlarınız da olacaktır”.⁷

Gecekondu bölgeleri bu şekilde köyden kente göçler yüzünden oluşmuştur. Bu bölgeler kentin büyümesi yüzünden şimdilerde kentin orta yerinde kalmıştır. Bu nedenle kent planlamasının önemi daha da artmaktadır. “Kentiçi yolların kalitesi yetersiz. Alt yapı çalışmaları nedeni ile daha da

---

⁷Firuz Demir Yaşamış, **Amme İdare Dergisi**, Cilt 24, Sayı 3, Eylül 1991, s.166.

yetersizleşecek. Otoyol ve 'geçiş üstünlüğü' veren kent içi yollar henüz görünürde yok. Taşıt araçlarının sayısındaki hızlı artış ve yolların kapasitesinin sınırlı kalması tıkanıklığı, kazaları ve sorunları beraberinde getiriyor. Sinyalizasyon yetersiz. Ve de özellikle insanların trafik kurallarına karşı duyarsızlığı ile birleşince..."⁸ Bir de bu aksaklıkları yangın yerine ulaşmadaki durum göz önüne alarak düşünmek gerekir. Kent planlaması mutlak surette yapılmalıdır. Kent planlaması sırasında itfaiye istasyonlarının yer seçimi de bu planlamaya uygun olarak belirlenmelidir.

1.8.2. İnşaat Malzemeleri Seçimi ve Elektrik Tesisatı Denetimi

Ahşap, kâgir, betonarme binalar tarihten bugüne kadar eldeki imkânlar ölçüsünde karşımıza çıkan yapı çeşitleridir. Ancak teknolojinin gelişmesi ile birlikte bu tür yapıların yanı sıra tamamen çelikten olan yapıların varlığı hızla artmaktadır. Ayrıca binaların hem iç dekorasyonlarında kullanılan hem de dış cephe kaplama maddeleri olarak çok çeşitli malzemeler kullanılmaktadır. Bu gelişmeler ışığında, hazırlanan 09.09.2009 tarih ve 27344 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Binaların Yangından Korunması hakkındaki yönetmelik madde 29'da bu standartlar aşağıda belirtilmiştir.

“ Binalarda kullanılacak yapı malzemeleri

Madde 29- 1- Yapı malzemeleri; bina ve diğer inşaat işleri de dahil olmak üzere, bütün yapı işlerinin de kalıcı olarak kullanılmak amacı ile üretilen bütün malzemeleri ifade eder.

2- Yangına karşı güvenlik bakımından, kolay alevlenen yapı malzemelerinin inşaatla kullanılmasına müsaade edilmez. Kolay alevlenen yapı malzemeleri, ancak, bir kompozit içinde normal alevlenen malzemeye dönüştürülerek kullanılabilir.

---

⁸Firuz Demir Yaşamış, a.g.e., s.167.

3- Duvarlarda iç kaplamalar ile ısı ve ses yalıtımları; en az normal alevlenici, yüksek binalarda ve kapasitesi 100 kişiden fazla olan sinema, tiyatro, konferans ve düğün salonu gibi yerlerde ise en az zor alevlenici malzemeden yapılır. Dış kaplamalar, 2 kata kadar olan binalarda en az normal alevlenici, yüksek bina sınıfına girmeyen binalarda zor alevlenici ve yüksek binalarda ise zor yanıcı malzemeden yapılır.

4- Yüksek binalarda ıslak hacimlerden geçen branşman boruları hariç olmak üzere, 70 mm'den daha büyük çaplı tesisat borularının en az zor alevlenici malzemeden olması gerekir.

5- Yapı malzemelerinin yangına tepki sınıflarının belirlenmesinde ilgili yönetmelik ve standartlar esas alınır.”

1.9. YANGIN SÖNDÜRME MADDELERİ

Yanma olayının ortaya çıkması için gerekli olan unsurları; yanıcı madde, ısı ve oksijen olarak sıralamaktayız. Bu üç unsur bir araya gelince yanma başlar ve kontrol edilemeyecek duruma gelme olayına yangın tanımlaması yapmıştık. Yanma olayını gerçekleştiren bu üç unsurdan herhangi birine müdahale edilmesi sonrasında yangın söndürülmüş olur. Bu müdahaleyi yapacak etmenler arasında Su, Köpük, Karbondioksit (CO₂), Kuru Kimyasal Toz (ABC, BC ve D tozu), Halojenlendirilmiş Hidrokarbonlar (halokarbon), Kum ve Toprak sayılabilir.

1.9.1. Su

Su, günümüzde de yangın olaylarına müdahalede en çok ve sık kullanılan söndürme maddesidir. Su birçok yerde bulunması bakımından ve ucuz bir söndürme maddesi olması bakımından da en çok kullanılan söndürme maddesidir. Ancak günümüz dünyasında ve ülkemizde su kaynaklarının giderek azaldığı bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan suyun her alanda olduğu gibi yangına müdahale sırasında da bilinçli bir şekilde

kullanılması gerekmektedir. Yangınlara müdahale bakımından fabrika, alışveriş merkezleri ve hotel vb. mekânlarda mutlak surette bir su deposunun olması gerekmektedir. Su deposunun bulunması itfaiye ekipleri tarafından su kaynağına ulaşmada zaman kaybını önlemektedir. Yangının büyüme hızı dikkate alındığı zaman su ikmali için bir yere giden itfaiye aracının harcadığı zamanın önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Yangınlarda su, soğutma etkisi ile birlikte söndürme yapmaktadır. Ancak kış şartlarının ağır geçtiği bölgelerde itfaiye araçlarında bulunan suların donmaması ve ekiplerin su ikmali yaptığı hidrantların donmaması için ek tedbirler alınması gerekmektedir.

1.9.2. Köpük

Birçok yangına müdahalede kullanılan köpük ile söndürme tekniği esas olarak su, köpük konsantresi ve hava bileşenlerinden oluşan sistem sonucunda yanan maddelerin üzerini adeta beyaz bir kar örtüsü gibi kaplar ve yanan maddeyi boğarak söndürür. İtfaiye teşkilatlarında yangının durumuna göre en çok sentetik ve proteinli köpük konsantreleri kullanılmaktadır. Uzak mesafelere uygulama yapılacak ise seyyar veya araç üstü monitörler vasıtası ile yapılabilir. İtfaiye teşkilatlarında bulunan birçok araçta su tankının yanında belli bir litre köpük tankı da mevcuttur. Müdahale edilecek yerin durumuna göre araçtan da köpük uygulaması yapılabilmektedir.

1.9.3. Karbondioksit (CO₂)

Karbondioksit gazı ile müdahale, yangını boğucu etki yaparak söndürür. “1 litre sıvı CO₂ 500 litre gaz haline dönüşür.”⁹ Karbondioksit gazı kullanımı sırasında dikkat edilmesi gereken konu, karbondioksit tüpünün

---

⁹ İstanbul İtfaiyesi Eğitim yayınları serisi-3, 2007, s.63.

kullanımı esnasında gazın çıkışı sırasında çıkış hortumunun doğru yerinden tutulmasıdır. Aksi takdirde tüpün içinde bulunan itici gazla birlikte hızla dışarı çıkan gazın soğuması sonucu, yanlış tutma neticesinde tüpü kullanan kişinin soğuma etkisi ile parmakları tüpe yapışır. Karbondioksit gazı tüplerinin; 2 kg, 10 kg, 20 kg ve 50 kg olmak üzere değişik büyüklüklerde çeşitleri bulunmaktadır. Ayrıca açma kolunun, vanalı ve tetikli çeşitleri bulunmaktadır.

1.9.4. Kuru Kimyasal Toz (K.K.T.)(ABC, BC, D Tozu)

K.K.T. (Kuru Kimyevi Toz) yangınlara müdahale açısından en yaygın olarak kullanılan tüp çeşitlerinden bir tanesidir. Kuru kimyevi tozun ABC, BC ve D sınıfı yangınlara müdahale edebilecek şekilde yapılmış tüp çeşitleri bulunmaktadır. ABC tipi kuru kimyevi toz tüpü, katı yangınlar (A sınıfı yangınlar), sıvı yangınlar (B sınıfı yangınlar), gaz yangınları (C sınıfı yangınlar) olmak üzere her üç yangın türünü söndürmekte kullanılmaktadır. Bu nedenle çok amaçlı yangın söndürücü tüpler arasındadır. BC tip tüpler sadece B sınıfı (sıvı yangınlar), ve C sınıfı (gaz yangınları) yangınları söndürmede kullanılır. D tipi kuru kimyevi tozlar ise sadece D sınıfı yangınları (hafif metal yangınları) söndürmekte kullanılmaktadır.

ABC, BC ve D tozu tüplerin 1, 2, 6, 12 ve 50 kg sabit ve tekerlekli modelleri bulunmaktadır. Tüplerin üstünde bulunan manometre (gösterge) dolu veya boş olduklarını göstermektedir. Tüpün üstünde bulunan tetiğe bağlı olan pim ve mühür kullanım sırasında çekilir ve tetiğin kullanımına izin verir. Tetiğe basılı tutulmak sureti ile çıkış hortumu yangın yönüne çevrilir ve içinde bulunan toz itici gaz yardımı ile dışarı çıkarak yangına müdahale işlemi başlar. Kuru kimyevi tozların bulunduğu işletme, kamu kurum ve kuruluşları ve konutlarda mutlak surette periyodik bakımları yapılarak itici gaz ve kimyasal tozun bu dönemler içinde değiştirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde içinde bulunan itici gazın bir süre sonra kaçması ile birlikte yangına müdahale esnasında itici gaz kimyasal tozu dışarı itmeyecek ve kimyasal toz dışarı çıkmayacaktır. Bu olay neticesinde yangına başlangıç aşamasında

müdahale edilemeyeceği için yangın büyüyecek ve istenmeyen sonuçlar kaçınılmaz olacaktır. Aynı şekilde tüpün içinde bulunan kimyasal tozun bir süre sonra deforme olması nedeni ile yangına müdahale imkânsız olacaktır.

1.9.5. Halojenlendirilmiş Hidrokarbonlar (Halokarbon)

HCFC (Hidrokloroflorokarbon), yangın söndürme cihazı olarak tüp şeklinde veya otomatik sistem olarak mevcuttur. Engelleme etkisi yaparak yangını söndürür. Genellikle bilgi işlem sistemlerinin çok olduğu yerlerde bulundurulur. Kuru kimyevi tozlar gibi kullanıldığında toz bulutu oluşturmazlar.

1.9.6. Kum, Toprak

Kum ve Toprak yangın söndürücü madde olarak kullanılmaktadır. Kum ve toprak yanan kısma atıldığı zaman yangının üstünü örter ve havayla temasını keserek söndürür. Orman yangınlarında iyi bir söndürme maddesi olarak kullanılmaktadırlar. Aynı şekilde halı, kilim vb. nesnelere örtü görevi görerek yangın söndürmede kullanılır. Ayrıca trafik kazaları sonrasında yola dökülen yağ ve akaryakıt ürünlerinin yolu kayganlaştırmasını engellemek ve başka kazalara sebebiyet vermemek için kuru kum dökülerek müdahale edilir.

İKİNCİ BÖLÜM

YANGININ SONUÇLARI

Birinci bölümde yangını kuramsal bir çerçevede inceledikten sonra bu bölümde yangınların ne gibi sonuçlar doğurduğunu ele alacağız. Her yangın sonrası, mutlak surette yangının büyüklük ve küçüklük durumuna göre, olduğu yer ve mekâna göre az veya çok bir zarar meydana gelmektedir. En küçük çöp yangınından, orman yangınına; konut yangınından, fabrika yangınına kadar birçok yangın neticesinde kayıp ve zararlar ortaya çıkmaktadır. Bu zararlar bireysel alanda olduğu kadar toplumsal ölçekte de olmaktadır. Yangın sonrası zararlar mikro ekonomik düzeyde olduğu kadar, ulusal düzeyde de makro ekonomik dengeleri etkileyecek durumlar karşımıza çıkmaktadır.

2.1. MADDİ VE EKONOMİK ZARARLAR

Yangınların sebep olduğu zararları bireysel zararlar, şirketlerin ekonomik zararları ve ulusal ekonomik zararlar olarak sıralayabiliriz. Bireysel anlamda evi yanan bir insanın özellikle de ülkemizde yangına karşı sigorta yaptırmama oranlarının çok düşük olduğu göz önüne alındığında ve ülke ekonomisi şartları dikkate alındığında mağduriyetlerin boyutlarını anlamak daha kolay olmaktadır. Yangın sonrası ekonomik durumu kötü olan vatandaşlara, bağlı bulunduğu belediyeler ve kaymakamlıklar çok ciddi yardımlar olmasa da nakit veya eşya olarak yardımda bulunmaktadırlar. Konut yangınlarında ekonomik kayıp olarak; binaların yeniden yapılması noktasına kadar varan zararlar, bunun yanı sıra eşyaların tahrip veya tamamen yanıp kül olması ile neticelenmektedir. Bu durumda kayıplar hem eşyalar açısından hem de konut açısından her iki şekilde ülke ekonomisini etkilemektedir. Yıllarca kullanılacak eşyalar, konutun yok olması ve yerine

yeniden konut yapımı, eşya alımı neticesi ithal ürün alımı neticesinde ekonomik kayıplar oluşmaktadır.

Yanan yer iş yeri veya fabrika ise şirketler ve ülke ekonomisinde oluşan kayıp bağlamında yangının neden olduğu zarar daha büyük olmaktadır. Fabrikalarda yangın sonrası üretimin durması, siparişlerin teslim edilememesi neticesinde şirketlerin yaptıkları sözleşme şartlarının yerine getirilememesi sonucunda tazminat ödemeleri ile karşı karşıya kalınmaktadır. Şirketlerin sigortaları yok ise durum son derece kötüdür. Ancak günümüzde kurumsal bir yapıya sahip olan firmaların sigortalarının olmama durumu çok nadir görülür. Bu sebeple bütün küçük, orta ve büyük işletmelerin mutlak surette yangın sigortaları yaptırmaları yasal olarak zorunlu hale getirilmelidir. Bu tür büyük işletmelerin yangın sonucu faaliyetlerine ara vermesi neticesinde işçilerin bir süreliğine veya tamamen işten ayrılmaları bireysel anlamda çalışanların da ekonomik olarak zor durumda kalmalarına neden olmaktadır. Ülke ekonomisi bağlamında bakıldığında fabrikaların yurt dışına satış yapamamaları durumunda ülke ekonomisinin zarar hanesine yazılmaktadır.

Orman yangınları bağlamında yangınların zararlarına baktığımızda; klasik olarak yazılı ve görsel medyada “akciğerlerimiz yandı” cümlesini her yaz duyarız. Ormanlar sadece bir ülkenin yeşil alanları değil; temiz hava, birçok üretim alanında ağaç türleri ve ormanda yetişen bitkilerin hammadde olarak kullanılması karşımıza çıkar. Ayrıca orman yangınlarında yanarak telef olan binlerce hayvan türünün kaybı da göz önüne alınmalıdır. Bu nedenle orman yangınlarına çok hızlı bir şekilde müdahale edilmelidir. Ayrıca teknolojik gelişmeler de göz önünde bulundurularak orman yangınlarına karşı tedbirler alınmalıdır. Çünkü orman yangınları neticesinde ormanların tekrar aynı seviyelere gelmesi uzun yıllar almaktadır.

2.2. CAN KAYIPLARI

Yangınlar neticesinde kimi zaman can kayıpları yaşanmaktadır. Ülkemizde hala soba kullanımı sonucu hem karbon monoksit gazı zehirlenmeleri hem de sobanın sebep olduğu konut yangınları meydana gelmekte ve bu yangınlar ölümlerle sonuçlanmaktadır. Ancak şu bir gerçek ki; ülkemizde hatta gelişmiş ülkelerde bile yangın sonucu can kayıplarının sayısı farklılık göstermektedir. Örneğin İstanbul'da ekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek ilçelerin yangınlara karşı her önlemin alınması neticesinde çok az yangın çıktığı, yangın olsa dahi can kaybı olayının çok nadir veya hiç yaşanmadığı gözlemlenmektedir. Diğer taraftan varoş tabir edilen bölgelerde yangınların sık yaşandığı ve bu yangınlar sonucunda can kayıplarının diğer bölgelere göre daha çok olduğu bir gerçektir.

2.3. TARİHSEL VE TOPLUMSAL BELLEK KAYBI

Tarihi bina yangınları neticesinde yok olan sadece bir bina değil; o binanın yapıldığı dönemin sosyal, ekonomik, kültürel ve mimarisidir. Ayrıca tarihi eserlerin bulunduğu binalarda özellikle el yazması eserlerin yanması neticesinde yok olan o toplumun bütün bir hafızasıdır. Ayrıca bu eserlerin orijinallerinin yok olması da ayrı bir bellek yitimidir. Toplumların bu eserlerden öğrendiği tarihi, sosyal, ekonomik ve siyasi bilgiler toplumların bütün yaşamlarına yön verecek kaynaklardır. Bu tür tarihi yapıların ve eserlerin bulunduğu binalarda olası yangın özelliklerine göre, mutlaka yangın güvenlik sistemleri kurulmalıdır.

2.4. YANGINLARIN TOPLUM VE BİREYLER ÜZERİNDEKİ RUHSAL ETKİLERİ

Yangınlar neticesinde, yangına birinci derecede maruz kalanlar ve o yangını yakından izleyenler bakımından bu yangının psikolojik etkilerinden kurtulmaları çok kolay olamamaktadır. Özellikle yangına maruz kalan kişiler sürekli aynı olay başlarına gelecekmiş varsayımı ile yaşamaktadırlar. Bu kaygılar bazen kısa süreli olmakta bazen de uzun süreli olmaktadır. Bir uzman tarafından destek alma süreci ile de neticelenebilmektedir. Yangınların toplumsal etki yaptığı ve bir felaket durumuna kadar ulaştığı toplumlarda, bu toplumsal bir sarsıntıya dönüşebilmektedir. Bu yüzden Osmanlı toplumu özellikle İstanbul'da meydana gelen yangınlar sonrasında bu yangınları adeta bir ejderhanın ağzından çıkan alevlere benzetmeleri ve kendilerinin günah işlemeleri sonucunda, yaratıcının bu toplumlara verdiği bir ceza olarak görmeleri, toplumsal sarsıntılar bağlamında değerlendirmek gerekir.

Birinci bölümde yangın, ikinci bölümde yangının sonuçlarını ele aldık. Yangın neticesinde oluşan maddi kayıplar, kimi zaman maddi değerle ölçülemeyecek durumda olan tarihi ve toplumsal bellek kayıplarına yol açan yangın kayıplarını da bu bölümde anlatmaya çalıştık.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'UN ATEŞLE İMTİHANI

İkinci bölümde yangının neden olduğu kayıpları inceledikten sonra bu bölümde, İstanbul'un fethinden önce ve fetih sonrası yangınlar ve yangınlarla mücadele çabalarını söndürme yöntemlerini anlatmaya çalışacağız.

3.1. BİZANS İSTANBUL'UNDA YANGINLAR

İstanbul'un deprem kuşağında olması nedeniyle deprem sonrası ortaya çıkan yangınların şehre çok zarar verdiği bilinmektedir. "Ancak Bizans döneminde yapılar genellikle kâgir olması nedeniyle yangınlar daha az olmuştur. Bizans döneminde tespit edilebilen önemli yangınlar 1203-1261-1291-1303-1308 ve 1315 yıllarında meydana gelmiştir.

Osmanlı döneminde depremlerde can kaybını azaltmak için yapılar kâgirden ahşaba dönmeye başlamış bu da yangınları arttırmıştır."¹⁰

3.2. 1453 SONRASI İSTANBUL'DA YANGINLA MÜCADELE

İstanbul'un fethi ile bir devrin kapanıp başka bir devrin açılması söz konusudur. Tarihi, siyasi, ekonomik ve daha birçok konuya etki etmiş olan İstanbul'un fethi, bu şehirde yaşayanlar ve yeni yerleşimcilerinin gelmesi neticesinde şehir hayatında olan değişiklikler bağlamında bakmak gerekir. Fetih'ten sonra sosyal hayattan, ekonomik yaşama ve birçok alanda yeni bir sayfa açılmıştır. Çalışmalarımıza konu olan nokta ise, İstanbul yangınlarıdır.

---

¹⁰ **Afetlerin Gölgesinde İstanbul**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlığı, Çevre Koruma Müdürlüğü, 2009, s.95-96.

“İstanbul’un yangınları, dünyada belki bir misline tesadüf edilemeyen birer haledir. Tarih, bu amansız, düşmana “ejderha” ismini veriyor”.¹¹

İstanbul yangınlarının tasviri böyle yapılmasına karşın İstanbul yangınları ile ilgili çok fazla eser yoktur.

İstanbul’da yaşayan toplumun bu büyük yangınları algılama biçimini anlamak için aşağıdaki satırlar bize yol gösterebilir.

“Halk yangından o kadar ürkmüştü ki onu “gazab-ı ilahi” diye anıyordu”.¹²

Büyük ve toplum üzerinde bu kadar tesir eden yangınlarla mücadele için Osmanlı yönetimi İstanbul’da bir dizi önlemler almıştır. Fakat bu önlemler daha çok halk nezdinde kalmıştır.

“Yangınla mücadelede mahalle ve lonca teşkilatlarının rolleri daha çok klasik döneme özgüdür. Mahalle ve lonca teşkilatları, Selçuklu ve Osmanlı şehirlerine yüzyıllarca damgasını vurduğundan ve dolaylı etkileri Tanzimat Dönemi’ne de uzandığından ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Bunun sebebi, mahalle ve lonca teşkilatlarının Osmanlı Devleti’nde birçok belediye hizmetinde olduğu gibi yangınla mücadele ve itfaiye hizmetlerinde de etkin ve önemli bir rol oynamasıdır”.¹³

“İstanbul’da Fatih Sultan Mehmet zamanında zikre değer yangınların vuku bulmuş olabileceğine muhakkak nazarı ile bakılabilirse de, basılı tarihi kaynaklarda bu hususta bir bilgi mevcut olmadığı gibi, tetkik imkânı bulduğumuz bazı yazma kitaplarla vesikalarda da esaslı bir şeye rastlayamadık.”¹⁴

İstanbul’un adeta ahşap bir başkent olduğu bilinmektedir. Ahşap ev yapımının nedenleri arasında, İstanbul’da yaşanmış depremler, ahalinin fakir olması ve ahşap yapının kâgir binadan daha ucuza gelmesi vb. nedenler sayılabilir.

¹¹Niyazi Ahmet Banoğlu, **İstanbul Cehennemi Tarihte Büyük Yangınlar**, Kapı Yayınları, İstanbul 2008, s.1.

¹² Niyazi Ahmet Banoğlu, a.g.e., s.3.

¹³ Hüseyin Özgür, Sedat Azaklı, “Osmanlı’da yangınlar ve İtfaiye Hizmetleri”, **G.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi**, 2001, s.154.

¹⁴ Mustafa Cezar, **Osmanlı Devrinde İstanbul Yapılarında Tahribat Yapan Yangınlar ve Tabii Afetler**, İstanbul, Berksoy Matbaası, 1963 s.4.

İstanbul'da yangın çıkış nedenleri arasında, özellikle yaz mevsiminde kızartma yapılırken kızgın yağların neden olduğu yangınlar mevcuttur. Bu sebeple bu mevsime “ kızartma zamanı” denilmektedir. Kışın ise soba ve bacadan düşen kıvılcım neticesinde yangınlar çıkmaktadır. “Yangınların birçoğu dikkatsizce eritilen yağların parlaması, ev ve dükkânlarda hizmet eden uşakların acemiliği, bazı evlerde yapılan saçaklar, efendilerine kin bağlayan besleme ve uşakların fesatlığı, sefih insanların kahpelere olan intikam hırsları, hırsız ve yağmacıların kasıtları veya tütün içenlerin dikkatsizliği yüzünden çıkmaktadır”.¹⁵

“Osmanlılar, İstanbul'u Rumların elinden aldıktan sonra, binalarını, Galata'da görülen Frenk yapıları veya Amid, Halep, Şam, Kudüs'tekiler gibi ateşe karşı dayanıklı olması için kârgir yapılmasına dikkat etmemişlerdir”.¹⁶

“Araştırmam sırasında rastlayabildiğim en eski vesika on beşinci asra ait olmakla beraber, bunda senesini gösterir bir işaret mevcut değildir. Mezkûr vesikada (Topkapı Sarayı arşivi E.11477), ramazanın altıncı gecesi Yeni Cami (Fatih Camii) civarında Sultan pazarı mevkiinde çıkan bir yangından bahsedilmektedir. Yangında subaşının bir ihmali olup olmadığı sorulduğundan, vesika buna cevap olarak kaleme alınmış bulunmaktadır. Senesi mevcut olmayan bu vesikadan, Sultan pazarında yüz yirmi üç dükkân, on altı oda, buranın biraz daha ilerisinde de bir miktar daha dükkânın yandığını öğrenmekteyiz”.¹⁷

Ahşap binaların olduğu İstanbul'da yangınlarla mücadele edebilecek örgütlü biçimde çalışan yangın söndürme ekiplerinden bu aşamada söz etmek mümkün değildir. Yangınlar daha çok şehrin asayişinden sorumlu yeniçeriler, karakoldaki görevliler ve yöredeki halkın katılımı ile söndürülmektedir. Aslında yangınların söndürülmesinde bu dönem içinde en büyük görev ve sorumluluk halka bir fermanla verilmiştir.

“Osmanlılarda yangın söndürme hizmetlerinin teşkilatlandırılması öncesi uygulamalar balta, kova, merdiven, kürek gibi malzemelerin belirli

¹⁵H.D. Andreasyan, **EreyaÇelebinin Yangınlar Tarihi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, 1973, Sayı 27, s.60.

¹⁶H.D.Andreasyan, a.g.e., s.59.

¹⁷ Mustafa Cezar, a.g.e., s.4.

yerlerde muhafaza edilerek yangın çıktığında halk tarafından gelişigüzel kullanılmasına dayanıyordu. Aynı zamanda, bazen etraftaki binaların yıkılmasıyla kaderine terk edilen yangınların büyümesi engellenmeye çalışılıyordu”.¹⁸

“İki büyük denizi birleştiren İstanbul’un coğrafi yapıdan kaynaklanan hava sirkülasyonu, şehirde meydana gelen yangınların hızla yayılmasına sebebiyet vermiştir. İstanbul yangınlarının hepsinde rüzgârın etkisi açıkça görülür. İstanbul yapılarının genellikle ahşap, binaların bitişik ve sokakların dar oluşu çıkan yangınların hızla yayılmasına sebep olarak sayılabilir”.¹⁹ İstanbul yangınları yazın genellikle kızartma yapılmasından, kışın ise sobadan ve dikkatsizlik yüzünden çıktığı bilinmektedir.

“1540 Eski Saray yangını münasebetiyle asıl enteresan bilgi, Revan kitapları 1100 numaraya kayıtlı Tarih-i Âl-i Osman’da bulunmaktadır. Bu kayıta bir kimsenin evi veya dükkânında yangın çıkınca onun sahibi herhalde bir felakete sebep olması bakımından asılırdı. Buna göre eski sarayda padişahın evi sayılacağına göre, sarayda yangın çıkınca padişahın asılması gerekmektedir. Tabi bu da imkânsızdı. Öyleyse asma âdetinden vazgeçmekten başka çare yoktu. Böylece sarayda çıkan yangın yüzünden bundan böyle ev ve dükkânlarında yangın çıkanları da asılmaktan kurtulmuş oldular”.²⁰

“1569 büyük yangınından sonra 26 Mayıs 1572 tarihinde İstanbul Kadısına yazılan yazıdan anlaşılıyor ki, herkes evinin üzerine yetecek uzunlukta merdiven yapacak, büyük fıçı içinde su bulunduracak ve yangın anında olay yerinden kaçmayacak denilmektedir”.²¹

“29 Haziran 1572 tarihinde hassa baş mimarına yazılan yazıda da, Rumeli den ve başka yerlerden gelip bina ilminden haberleri olmayan kişilere bina yaptırılmaması hatırlatılmaktadır”.²²

¹⁸Hüseyin Özgür, Sedat Azaklı, a.g.e., s.155.

¹⁹**Afetlerin Gölgesinde İstanbul**, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi, Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlığı, Çevre Koruma Müdürlüğü, 2009, s.187.

²⁰ Mustafa Cezar a.g.e., s.7.

²¹ Mustafa Cezar a.g.e., s.8.

²² Mustafa Cezar a.g.e., s.9.

“Galata’da bir yangın olayından sonra 18 Şubat 1560 tarihinde **Galata kadısına hüküm ki**; yanan evlerin yerine yenilerinin yapılmasını ancak saçaklarının olmaması emir edilmiştir”.²³

Bu fermanlar incelendiği zaman yangın olayı vuku bulmadan önce halkın tedbirli olması, yangın sırasında kaçmaması vb. emirler neticesinde İstanbul halkı yangının önlenmesi ve söndürülmesinden birinci derecede sorumlu tutulmuştur. Galata yangınından sonra verilen emirde, aslında padişah dâhil, yangının öncesi ve sonrası açısından önlemler alınması konuları üzerinde durduğunu görmekteyiz.

“Bu fermanın açık olarak öğreniyoruz ki; Türk İstanbul’un tarihinde ilk 270 yıl içinde yangın afetine karşı evvela şehir halkı tedbirli bulunmaya mecbur kılınmıştır”.²⁴

3.3. YANGINA KARŞI ÖRGÜTLENME ÇABALARI

Yazılı kaynaklarda, değişik isimlerine ve tarihlerine şu şekilde rastladığımız: 1719–1720 yılında Yangın Tulumbacıları Ocağı, Tulumbacılar Ocağı, Dergâh-ı Ali Tulumba Ocağı isimlerinden biri ile yangınla mücadele teşkilatı kurulmuştur. Bu teşkilat 1826 yılına kadar görev yapmıştır. Aslen Fransız bir teknisyen olan Fransa’dan, Hollanda’ya oradan İstanbul’a on kişilik ailesi ile birlikte gelen David, daha sonra Müslüman olarak Davud adını almıştır. Davud, “Gerçek Davud Ağa” olarak bilinmektedir. Davud, Fransa’da tulumba makinasının kullanımını yüksek ihtimalle görmüştür ve bilmektedir. Gerçek Davud Ağa İstanbul’a gelince bahriyede görev almış ve İstanbul’a dönünce yangınları söndürme amaçlı tulumba yapmıştır. İlk olarak hangi yangında kullanıldığı tam olarak bilinmemektedir. “İlk yangın tulumbası Küçük Davit tarafından Kasımpaşa Yangını’ndan bir sene evvel icat edilmişti.”²⁵ Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, Davud’un yaptığı tulumbanın yangınlarda

²³ Mustafa Cezar a.g.e., s,8.

²⁴ Reşat Ekrem Koçu, **İstanbul Tulumbacıları**, 2. Baskı, Doğan Kitap, 2005, s.15.

²⁵ Niyazi Ahmet Banoğlu, a.g.e., s,69.

faydalı olduğunun görülmesi üzerine Davud'u tulumba teşkilatının başına getirmiştir. Tulumba teşkilatı 50 nefer, bir çavuş vb. personelden oluşan bir teşkilatlanmadır. Bu sayı daha sonra 150'ye kadar çıkmıştır. Gerçek Davud Ağa'nın icadı olan tulumbanın üstü çardak şeklinde olduğu için "çardaklı" olarak da bilinmektedir. Ayrıca bazı kaynaklarda "didon" olarak da geçmektedir.

Osmanlı döneminde İstanbul'daki kuleler yangın haberleşmesinde de kullanılmıştır. Cenevizlilerden kalan Galata Kulesinde, II.Mahmud devrinde Vaniköy sırtlarında inşa edilen İcadiye ve Beyazıt Kulelerinde gündüzleri sepet ve bayrak çekilerek, geceleri de renkli veya renksiz fenerle yangın haber verilmiştir. "İstanbul'un her semtindeki yangın tulumbarları sandıklarına "köşklü" denilen ulaklarla haber verilirdi. Yangın ateşini gören nöbetteki köşklü, kule ağasına: "Ağa bir çocuğun oldu!...derdi; ağa da sorardı: Kız mı, oğlan mı?..."

Anadolu yakası, Galata, Beyoğlu ve Boğazın Rumeli yakası yangınları "kız", asıl İstanbul içi yangınları da "oğlan" dı".²⁶

3.4. YENİÇERİ OCAĞININ KALDIRILMASI, "FETRET DÖNEMİ", MAHALLE TULUMBACILARI VE ASAKİR-İ MANSURE-İ MUHAMMEDİYE DÖNEMLERİ

"Tulumbacılar ocağı 1826 yılına kadar 106 yıl devam ettikten sonra II.Mahmut tarafından Yeniçeri Ordusunun kaldırılmasıyla sona erdi. Bunun sonucu, yangınla mücadele tekrar semt tulumbacılarına kaldı. Sergüzeşt havasıyla İstanbul'un değişik yerlerinde kurulan ve itfaiyecilikten pek anlamayan semt tulumbacıları, Büyük Hoca Paşa yangını karşısında başarısız kaldılar. İtfaiye teşkilatında iki yıllık bir **Fetret Dönemi**'nden sonra nihayet, 1828 Tulumbacılar Nizamnamesi Yayınlanarak **Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusu** içinde yaşlı zabitlerden oluşan kumandanlar

²⁶ Reşad Ekrem Koçu, a.g.e., s,403-404.

nezaretinde, yarı askeri nitelikteki yangıncı taburu diye anılan itfaiye teşkilatı kurulmuştur”.²⁷ 1826 yılında Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla itfaiye hizmetleri tekrar mahalle tulumbacılarına kalmıştır. Bu dönem itfaiye tarihi açısından fetret dönemi olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemde “İmam, cami vakfından vazife (maaş) alıp, mahalle halkını yangınlarda, güvenliğin sağlanmasında örgütlemek, temizlik işlerine dikkat etmek, nüfus kayıtlarını tutmak ve mahallelinin her biri için üst makamlara kefil olmakla yükümlüydü. Ancak görev, yetki ve sorumluluk alanı iyice belirlenmiş ve uygulamada kesinlik kazanmış değildir. Gayrimüslim mahallelerinde imamın görevini papaz ve kocabaşlar yerine getirirdi.” “ Geleneksel şehir yönetimi bir takım hizmetleri aktif olarak yerine getirecek güce sahip değildi. Örneğin; su, kanalizasyon gibi, temizlik ve itfaiye hizmeti de bazı gruplar ve halk tarafından yerine getirilirdi”.²⁸

Yeniçeri ocağının kaldırılmasından 48 gün sonra 2 Ağustos 1826’da oluşturulan taburlara eski tulumbacı başları getirilmiştir. İstanbul yönetiminde meydana gelen değişiklikler neticesinde ilk belediye olarak tabir edilen Galata ve Beyoğlu belediyeleri kurulmuştur. Osmanlıda bu ilk belediye deneyimi 6.Daire olarak bilinmektedir. Belediye çalışanlarının yangınlara katılması neticesinde yangında görev alan belediye çalışanları “Daireli” olarak anılmıştır.

“19. Yüzyıl belediyesi görevlerini yerine getirmek konusunda yeterli sayıda devamlı personele, araçlara ve kuruluşlara sahip değildi. Yani, önemli hizmetleri yerine getirecek personel üzerinde yeterince kontrol ve ceza olanağı yoktu. Örneğin, sık sık çıkan büyük yangınların tehdit ettiği şehirlerde etkin ve yeterli güce sahip bir itfaiye teşkilatı bulunmamaktaydı. Yangınlar mahalle sakinlerinin kendi gayretleri ve bu işi amatör bir spor haline getiren tulumba takımlarınca söndürülmekteydi. Resmi teşkilatın kendi olanaklarıyla becerbildiği tek hizmet, yangını haber vermek, ahaliyi ve tulumbacıları alarm durumuna geçirmekten ibarettir. Üstelik ve en önemlisi bu tür hizmeti yerine

²⁷ Hüseyin Özgür, Sedat Azaklı, a.g.e., s.156.

²⁸ İlber Ortaylı, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)**, Türk tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2. Baskı, 2011, s.126-128.

getiren tulumbacılar üzerinde şehir yönetiminin hiçbir etkisi, denetim ve ceza yetkisi yoktur”.²⁹

“İstanbul’da ilk imar planlama çalışmaları 1836-1837 yıllarında başlamıştır. Daha sonra çok ün kazanacak olan Moltke, İstanbul’un planını yapmıştır. 1839 yılında bir ilmühaber haline getirilen bu planın kararlarına göre, İstanbul’da yapılacak yeni binalar kâgir olacaktır; bina yaptıracak olanlara, geniş ve geometrik kurallara göre geçirilecek sokaklarda yer gösterilecektir. Yeni yapılacak mahallelerde geometrik kurallara önem verilmesi, bu yeni mahallelerde ahşap ev yapmak isteyen fakir fukaraya hiç göz yumulmaması, Ebniye-i Hassa Müdürüne bir görev olarak veriliyordu. Ayrıca, hiçbir çıkmaz sokak yaptırılmayacağı ve olanaklı yerlerde meydan bırakılacağı da karara bağlanmıştı. Bu ilmühaberi izleyen 1848 Ebniye Nizamnamesi, kamulaştırma, binalara ruhsat verilmesi, sokak genişlikleri, inşaatların denetimi ve bina yükseklikleri hakkında kurallar içermekteydi. Ebniye Nizamnamesinde çıkmaz sokakların yapılmaması, yangına karşı alınacak önlemler hakkında hükümler de vardı”.³⁰

11 Haziran 1870 tarihinde Beyoğlu’nda meydana gelen yangından sonra itfaiye teşkilatı kurulması tartışılmış ve Sultan Abdülaziz Beyoğlu yangınından sonra Avrupa itfaiye teşkilatlarını inceletmiş ve sonunda Macar Ulusal İtfaiye Birliğinden Kont Sechini İstanbul’a davet edilerek gerçek anlamda bir itfaiye teşkilatı kurulmaya başlanmıştır. İlk elde 26 Eylül 1874 tarihinde dört taburdan oluşan askeri bir teşkilat kurulmuştur. İtfaiye taburları İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra, bu taburlar değişik karakollara taksim edilerek daha esnek hareket etmeleri sağlanmıştır. Kont Sechini Cumhuriyetin kuruluşuna kadar bu görevde kalmış ve döneminde 4 nizamiye ve bir bahriye taburundan oluşan itfaiye birlikleri, etkinlik göstermiştir. Dikkat çeken husus ise daha o dönemde deniz itfaiyesinin de hayata geçirilmesidir.

²⁹ Hüseyin Özgür, Sedat Azaklı, a.g.e., s.157.

³⁰ Hüseyin Özgür, Sedat Azaklı, a.g.e., s.165.

3.5. OSMANLI DÖNEMİ İSTANBUL'UNDA YANGINLAR VE İSTATİSTİKLERİ

Osmanlı dönemi İstanbul'unda küçük büyük birçok yangına rastlamak mümkündür. Bu yangınlardan bazıları meydana getirdikleri hasar itibari ile küçük yangınlar olarak nitelendirilmektedir. Küçük yangınların yanı sıra hem şehirde yaptığı tahribat bakımından, hem de can kayıpları bakımından felaket olarak nitelenen ve günlerce süren yangınlar da vardır. Bu yangınlardan Hocaapaşa yangını ve Beyoğlu yangını, yanan bina sayısı bakımından büyük yangınlardır.

Aşağıdaki tabloda, 1854 sonrası yangın istatistikleri sunulmaktadır. Bu tabloda da görüldüğü üzere Osmanlı başkenti İstanbul, aslında defalarca çok büyük yangınlar atlatmış ve büyük yangınlar neticesinde neredeyse kentin bir bölgesi yeniden imar edilmiştir. Aşağıdaki tabloda hicri olarak verilen tarihlerin yanına parantez içinde miladi tarihler tarafımızdan eklenmiştir. Belgenin orijinalinde miladi tarihler yoktur.

Tablo 5: Osmanlı Dönemi Yangın İstatistikleri

SENESİ	YANGIN SAYISI	YANAN BİNA SAYISI	SENESİ	YANGIN SAYISI	YANAN BİNA SAYISI
1270 (1854)	1	140	1304 (1887)	4	269
1271 (1855)	1	748	1305 (1888)	2	125
1272 (1856)	2	450	1306 (1889)	4	1494
1273 (1857)	4	482	1307 (1890)	3	348
1274 (1858)	1	9	1308 (1891)	3	349
1276 (1860)	1	80	1309 (1892)	2	174
1277 (1861)	2	700	1311 (1894)	6	367
1278 (1862)	3	485	1312 (1895)	3	69
1279 (1863)	7	642	1314 (1897)	4	465
1280 (1864)	7	213	1315 (1898)	7	297
1281 (1865)	8	3334	1316 (1899)	5	378
1282 (1866)	6	759	1317 (1900)	8	352
1283 (1867)	2	54	1318 (1901)	2	48
1284 (1868)	5	400	1319 (1902)	6	196
1285 (1869)	6	225	1320 (1903)	5	207
1286 (1870)	4	97	1321 (1904)	4	172
1287 (1871)	4	3024	1322 (1905)	3	180
1288 (1872)	4	331	1323 (1906)	2	80
1289 (1873)	7	925	1324 (1907)	3	228
1290 (1874)	10	1297	1324 (1907)	2	1707
1291 (1875)	7	129	1325 (1908)	2	36
1292 (1876)	5	161	1326 (1909)	4	109
1293 (1877)	6	247	1327 (1910)	10	4644
1294 (1878)	8	327	1328 (1911)	9	1365
1295 (1878)	3	200	1329 (1911)	10	529
1296 (1879)	3	523	1331 (1913)	4	1398
1297 (1880)	3	82	1332 (1914)	7	411
1298 (1881)	2	70	1333 (1915)	4	462
1299 (1882)	4	140	1334 (1916)	6	8480
1300 (1883)	2	20	1335 (1917)	10	1548
1301 (1884)	3	488	1336 (1918)	5	127
1302 (1885)	3	67	1337 (1919)	5	763
1303 (1886)	3	396			

Kaynak: Mustafa Cezar, a.g.e.,s.50.

Üçüncü bölümde İstanbul'un fetih öncesi yangınlarını ve fetihten sonra Osmanlı İmparatorluğu'na başkentlik de yapmış olan İstanbul'da yangınların çıkış nedenleri, bu yangınlar sırasında ve sonrasında neler yaşandığı ve asıl önemlisi bu yangınlarla mücadele için neler yapıldığı konularını ve yangınla mücadele için oluşturulan birimleri anlatmaya çalıştık.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ İSTANBUL İTFAİYESİ

Üçüncü bölümde Osmanlı Dönemi İstanbul’unda yangınlarla mücadele çabalarını anlatmaya çalıştık. Bu bölümde ise; Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren yeni oluşan yönetim modeli ve kurumlar bağlamında itfaiye hizmetleri, yerel yönetimler ile ilişkisi vb. konularda Osmanlıdan devralınan miras üzerine hiç duraksamadan devam edilmiş, bu sistemler eldeki tüm imkânlar kullanılarak iyileştirilmiş ve geliştirilmiştir. Konumuzla ilgili olarak da aynı durum gözlenmektedir. Geçmişte yangınların başta İstanbul olmak üzere şehirlere nasıl zararlar verdiği bilindiğinden, itfaiye teşkilatları da hızla ekonomik imkânsızlıklar, savaştan çıkmış bir toplum, yeni kurulan bir devlet vb. koşullara bakılmaksızın geliştirilmeye çalışılmıştır. Bunun için yabancı uzmanlar getirilmiş ve raporlar hazırlanmıştır. Tüm bu gayretler bugüne kadar aralıksız devam ede gelmiştir.

Bugün gelinen nokta ise her türlü eksikliğimize rağmen İstanbul İtfaiye Teşkilatı dünyadaki itfaiye teşkilatları ile boy ölçüşebilir durumdadır. Ayrıca konu ile ilgili eğitim faaliyetleri de kesintisiz sürmektedir ve çok değerli uzmanlarımız yetiştirilmiştir.

4.1.CUMHURİYETİN MODERNLEŞME ATILIMI VE İTFAİYE

İstanbul itfaiyesi 26 Eylül 1874 yılında Sultan Abdülaziz döneminde askeri itfaiye olarak göreve başlamıştır. Askeri itfaiye dört tabur itfaiye alayından, ayrıca bir bahriye taburu alayından oluşmuştur. Osmanlı askeri itfaiye teşkilatı 06 Eylül 1923 tarihli ve 2914 sayılı bir telgraf emri ile dönemin İstanbul valisi Haydar Bey’e 3 ay süre verilerek itfaiye hizmetlerinin belediyeye devri söz konusu olmuştur. Bu belgenin orijinal metnine parantez içinde kelimelerin günümüzdeki karşılıkları tarafımızca eklenmiştir.

“İstanbul İtfaiye Teşkilatının 3 ay müddetle tespit edilmemesi hakkındaki hey’eti vekile kararı 24.9.1339 - 1923 tarihinde hitam bulacağı (son bulacağı) müdafaai Maliye Vekilinin 3.9.1339 - 1923 tarihli tezkiresinde (tezkeresinde) iş’ar (haber verilmiş) edilmiş olmakla tarihi mezkûrdan evvel (daha önce bahsi geçen) itfaiye teşkilatının ikmali (tamamlanması) ile inbası mütemennadır (istenilen)”.³¹ Bu telgraf emri ile Osmanlıdan kalan 49 yıl görev yapmış askeri itfaiye teşkilatı fiilen, bir belediye hizmeti olarak İstanbul Belediyesine 25 Eylül 1923 tarihinde devredilmiştir.

Cumhuriyet’in ilanından sonra her alanda modernleşme hareketlerinin başlaması kuşkusuz yangın ve itfaiye teşkilatı konusunda da kendisini göstermektedir. Yasal düzenleme olarak 18.03.1924 Tarih ve 442 sayılı KÖY Kanununun 36. Mad. 12. Fıkrası gereğince köy muhtarının işleri arasında “Köy sınırı içinde yangın ve sel olursa köylüleri toplayıp söndürmeğe ve çevirmeğe çalışmak, (orman yangını olan alan, köy sınırı dışında olsa dahi yardıma mecburdurlar)” ifadeleri yer almaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında kırsal nüfusun yoğunluğu göz önünde bulundurulduğunda bu kanunun önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca orman yangınlarına özel bir yer ayrılarak köy sınırları dışında dahi olsa köylülerin orman yangını ile mücadele edenlere “yardıma mecburdurlar” ifadesi orman yangını ile mücadelede tüm köyde yaşayanları yasal bir zorunlulukla karşı karşıya bırakarak ormanların öneminin kavranmasına da katkı sağladığı görülmektedir.

4.2. 1580 SAYILI 1930 TARİHLİ BELEDİYE KANUNU

Köy Kanunundan sonra itfaiye teşkilatının tüm yurt çapında teşkilat ve görevlerinin yasal bir zemine oturtulması 14 NİSAN 1930 Tarihinde 1580 sayılı BELEDİYE KANUNU ile olmuştur. Bu kanunun, ikinci faslı, belediyenin vazifeleri madde: 15 /12. fıkrasına göre:

³¹ Tarık Özavcı, **Cumhuriyet Devrinde İtfaiye**, Belediye Matbaası,1973 s.15.

“Alelumum inşaat tamir ve ilaveler için kanun mucibince ruhsat vermek, kanunsuz veya ruhsatsız başlanan ve yapılmakta olan inşaatı men ile hususi kanunların hükümlerini tatbik ve kazalı binaları ve baca ve duvarları yıktırmak, arsalarla yangın yerlerindeki kuyu ve çukurları kapattırmak veya tehlikelerini refetmek”. Bu maddenin belediyelere yüklediği en önemli sorumluluk; olay olmadan gerekli tedbirlerin alınması vatandaşın can güvenliğinin çok önemli sayılmasıdır.

İtfaiye teşkilatının modern bir yapıya kavuşmasını hedef alan yasal düzenleme, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun ikinci faslı olan belediyenin vazifeleri, madde 15' in 22.fıkrasında ele alınmıştır. “Yangın vukuunu men edecek tedbirleri almak, ateşe karşı ihtiyat için umuma açık yerlerde imalathane ve fabrikalarda ve her dükkânda bulundurulacak, vesaiti tayin ve ilan ile ihzar ve ifa ettirmek, yangını tarassut, ihbar ve istihbar için lazım gelen tesisat ve teşkilatı yapmak, itfaiye tulumba takımlarını ve tekerlekli itfaiye vesaitini her an ihtiyaca yarar halde bulundurmak, beldeyi tehdit edecek orman yangınlarına karşı kazma kürek, balta ve saire gibi vesaiti itfaiyede bulundurmak, beldenin icap eden mahallerinde itfaiye havuzları, sarnıçları yaptırmak”.

Bu maddede açıkça belirtildiği üzere, itfaiye teşkilatının asıl görevinin yangını men edecek tedbirleri almak olduğu belirlenmiştir. Tüm yurttaki belediyeler bu kanun çerçevesinde işyerlerini yangın tehlikesi bakımından denetlemekle yükümlü kılınmıştır. Ayrıca belediyelere yangın sırasında su temininin ne kadar önemli olduğu hatırlatılarak havuz ve sarnıç yapılması emredilmiştir. Yine itfaiye teşkilatının ihbar tesisat sistemi yani iletişim sisteminin kurulması bu maddede yer almıştır.

Bu kanun çerçevesinde belediyenin vazifesi olarak itfaiye teşkilatının genç cumhuriyetin her alanda yaptığı modernleşme sürecinden geri kalmaması, çağa ayak uydurması için kanun çıkartılmış ve çaba gösterilmiştir. Ancak şu gerçeği asla gözden kaçırmamak gerekir: Kurtuluş Savaşı vermiş bir millet ve yeni kurulan, imkânsızlıklar içinde bir ülke söz konusudur. Bu bağlamda dünyanın en mükemmel kanununu da yapsanız itfaiye, teşkilatının gelişmesi araç- gereç, malzeme bakımından ciddi maddi

kaynak gereksinimine ihtiyaç duyması nedeni ile itfaiyenin modernleşme süreci, önemli ölçüde istenildiği şekilde olamamıştır.

Ancak bütün maddi imkânsızlıklara rağmen, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivlerinden ulaştığımız belgelerde, Türk İtfaiye Teşkilatının, özellikle de İstanbul itfaiye teşkilatının modernizasyonunu sağlamak ve bir rapor hazırlamak için, 26.4.1933 Tarihli kararname ile KOLONYA (KÖLN) şehri itfaiye mühendisi M.WEINMAIER' in 15-20 lira gündelikle hazırlayacağı rapor içinde 2000 Türk lirası verilmesi kararnamesi imzalanarak İstanbul'a getirilmiştir.³² Ancak bu rapora araştırmalarımız sırasında ulaşamadık.

İtfaiye teşkilatımızın geliştirilmesi için 1936 yılında Viyana'da toplanan Uluslararası İtfaiye Kongresine İstanbul itfaiye müdürü İhsan DEĞER Başbakanlık kararı ile katılmış ve kendisine Avusturya hükümeti ve Viyana itfaiyesi tarafından şeref madalyaları verilmiştir. Ayrıca İhsan DEĞER dönüşünde kongreye ilişkin bir rapor hazırlayarak ilgililere vermiştir.³³

1940 yılında dahiliye vekili Faik ÖZTRAK tarafından hazırlanan bir raporda İstanbul itfaiyesinin ihtiyaçlarından bahsedilmektedir. Yani o dönemde de İçişleri Bakanının, yani merkezi yönetiminde konu ile yakından ilgilendiği görülmektedir.

4.3. GÖÇ VE BELEDİYELER: HIZLI KENTLEŞME

1.Göç Dalgası

Türkiye de çok partili siyasi yaşama geçilmesi ile birlikte ekonomide liberal uygulamalara geçilmiş hem bunun sonucu hem de dış dinamiklerin etkisiyle hızlı bir kalkınma başlamıştır. Bu durum kırsaldan kente hızlı bir göç dalgasını başlatmıştır. Bu durum hiç hesaplanmamış ve dolayısıyla da planlanmamıştır. Bu olgu Türk toplumunun bilmediği bir durumdu, kırdan

³² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belge no: 030 018 01 02.

³³ İstanbul Valisi ve Belediye Başkanının 13.10.1936 tarihli görevlendirme yazısı, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belge No: 030 10 82 541 2.

kente hızlı göç dalgasının ne gibi sorunlar çıkaracağını kimse de bilmiyordu. Vatandaş şehre gelip para kazanıyor ve yeni bir hayat yaşamaya başlıyor, bununla mutlu oluyordu. Yöneticiler ise bu dalga karşısında ne yapacaklarını bilmiyor genel olarak olayları seyretmekten başka bir şey yapamıyorlardı. Siyasiler ise bu durumdan oy devşirdikleri için ses çıkarmıyorlardı.

Türkiye bu durum ile ilk olarak 1950'li yıllarda karşılaştı. Bu birinci büyük göç dalgasıdır. Başta da belirttiğim gibi devlet organları ne yapacaklarını bilmedikleri için başlangıçta gerçekten de hiçbir şey yapmadılar veya yapamadılar. Bu göç dalgasının sonucunda kırsal nüfus azaldı tarım ve hayvancılık epey kan kaybetti, şehirler ise birer gecekondu mahallesine dönüştü. Özellikle İstanbul bir dünya şehri olması nedeniyle ve Türkiye'nin ekonomik başkenti olması nedeniyle bu göç dalgasından diğer şehirlerden daha çok etkilenmiştir. İstanbul'un nüfusu 1950 yılında 983.041 iken 1960 yılında 1.466.535 olmuş ve bu nüfus, plansızlıktan gecekonduya yığılmış ve belediyeler bunlara hizmet götüremez olmuşlardır. Gecekondu hem kamu, hem şahıs, hem de vakıf arazileri işgal ederek yapılmıştır. Böylece bugüne kadar gelen mülkiyet sorunları ortaya çıkmıştır.

Bu tablo, özellikle belediyeleri tam anlamıyla çaresiz bırakmıştır. Kent planlanamamış, gecekondu müteahhitlerin keyfine göre büyümüştür. Alt yapı hizmetleri gelişmiş, acil sorunlara yetişme telaşı içinde yapılmaya çalışılmıştır. Tüm yerel yönetim hizmetleri günü kurtarmaya yönelik yapılmaya çalışılmıştır.

2. Göç Dalgası

Zaman içerisinde hem yerel yönetimler hem de merkezi yönetim sorunlara çözüm getirmeye çalışırken 1980'li yıllarda terör ve güvenlik sorunları nedeniyle yeni bir göç dalgası başlamıştır. Bu göç dalgası 1990'lı yıllara kadar sürmüştür. Ancak bu göç dalgasının sonuçları 1. Dalga sorunlarını arttırmaktan öte ağırlıklı olarak güvenlik temelli olduğu için hem merkezi yönetim hizmetleri, hem de yerel yönetim hizmetleri felç olmuş hiçbir

şey yapılamaz noktasına gelinmiştir. Bu dönemde yerel yönetimlerin en temel sorunu kaynak yokluğudur.

“Doğal olarak nüfusun tatmin edilmesi için gerekli olan hizmet türlerinde de yapısal değişiklikler olması gerekirdi. Kalkınmanın planlandığı 60’lı yıllarda başlayan kırsal altyapı istekleri birden kentsel altyapı isteklerine dönüşmüştü ve kitlelerin tatmini bu isteklerin yerine getirilmesine bağlıydı. Böylelikle uzun yıllardan bu yana ülkede yaşanmakta olan kırdan göç ilk ve esaslı meyvesini alıyordu: kentleşmiş Türkiye”.³⁴

İşte bu iki göç dalgasının biriktirdiği sorunlar, hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimler bakımından iki binli yıllarda soruna çözüm getirilmesini bir zorunluluk olarak dayatmıştır. İçerde bu hızlı kentleşme süreci, dış bağlamda AB ile bütünleşme, yerel yönetimlerin yeniden yapılanmasını yakıcı bir gereksinim olarak Türkiye’nin gündemine taşımıştır. Doğaldır ki, zamanında ve planlı olarak gerçekleştirilmeyen yerel yönetim reformu, hem ekonomik olarak daha pahalı hem de toplumsal maliyeti daha yüksek bir bedeli gerekli kılmıştır.

4.4. MEHTAP VE KAYA RAPORLARI

Birinci beş yıllık kalkınma planının uygulandığı ve AB ile Ankara Antlaşması’nın imzalandığı 1963 yılında İnönü hükümetinin talimatıyla Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü tarafından hazırlanan “Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi” hakkında hazırlanan bir raporda ise sivil savunma başlığı altında bir bölümde aynen şöyle yazmaktadır. “Tabii afetlere ve büyük yangınlara karşı can ve mal kaybının asgari hadde indirilmesi, barışta resmi ve özel tesis ve teşebbüslerin korunması faaliyetleri, idarenin ve genel zabitanın tabii hizmetleri olarak kabul edilmeli ve sivil savunmanın şümulünden çıkarılmalıdır” denmektedir. Gene aynı raporun Ormanlar ile ilgili

³⁴Firuz Demir Yaşamış, “Hızlı Kentleşmenin Sonuçları ve belediyelerin Kurumsal, örgütsel ve yönetsel olanakları” **Amme idare dergisi**, cilt 24, s163, Eylül 1991.

görevler başlıklı bölümünde orman yangınlarının önlenmesi ile ilgili tedbirlerden bahsedilmektedir.”³⁵

Ayrıca, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik başvurusu çerçevesinde Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünce hazırlanan 1991 tarihli Kamu Yönetimi Araştırması raporunda “Deprem, yangın, su baskını gibi tabii afetlerde askeri birliklerin kullanılması ve bu olaylara müdahale konusunda yetki kargaşasından bahsedilmekte ve önerilerde bulunmaktadır”.³⁶

4.5. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ KANUNLARI

Yerel yönetimlerle ilgili olarak büyük değişikliklerden birisi 26.07.1984 tarihli ve 3030 sayılı kanunla yapılmıştır. Bu kanunla Büyükşehir Belediyeleri kurulmuştur. Büyükşehir belediyelerinin yasayla belirlenen çerçevede ilçe belediyelerince yürütülen itfaiye hizmetleri Büyükşehir Belediye yasasının yürürlüğe girmesinden sonra ilçe belediyeleri itfaiye teşkilatları, Büyükşehir belediyesine devredilerek tek çatı altında toplanmıştır. Bu devir işlemi Büyükşehir Belediyelerinin bütçeleri göz önüne alındığında itfaiye hizmetlerine ayrılan payın artması sonucu hizmet kalitesinin yükselmesi bakımından Büyükşehir Belediyeleri Kanunu'nu olumlu bir gelişme olarak değerlendirmek gerekir. Ne var ki, dönemin iktidarı, yönetim yapısı ve merkez- yerel yönetim ilişkileri bize çok benzeyen Fransa'nın (Paris) değil, İngiltere'nin (Londra) belediyelerini örnek almıştır.

3030 sayılı kanunun 6. Maddesi M bendinde, “İtfaiye hizmetlerini yürütmek, patlayıcı ve yanıcı maddeler üreten ve depolayan yerleri tespit etmek, fabrikalar ve sanayi kuruluşlarının bulundurmaları zorunlu olan yangın söndürme ve çevre sağlığına ilişkin araç, gereç ve tesisleri tespit etmek ve bu kuruluşları denetlemek” olarak sıralanmıştır.

³⁵ Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları Ankara,1963 s.147-264.

³⁶ KAYA Genel Rapor, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara,1991,s.160.

10.07.2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu madde 7, u bendi ile itfaiye ve doğal afetlerle ilgili olarak Büyükşehir Belediyelerinin görev ve yetkilerini şöyle sıralamaktadır;

Madde 7-u) İl düzeyinde yapılan plânlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili plânlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak gerektiğinden diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek itfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek, patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek.

Bu kanunla getirilen en büyük değişikliklerden biri, “Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları tahliye etmek ve yıkmak” görevinin Büyükşehir Belediyelerine verilmesidir.

3.7.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belediyenin görev ve sorumlulukları başlığı altında madde 14’te itfaiye hizmetlerine atıfta bulunulmuştur.

MADDE 14: Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

Madde 14-a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar.

En son 06.12.2012 tarihli ve 28489 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 6360 sayılı kanun ile 13 il daha Büyükşehir Belediyesi yapılmıştır.

21.10.2006 tarihli ve 26326 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Belediye İtfaiye Yönetmeliği’nin 42. ve 43. maddeleri gereğince yerleşim yerlerinin nüfuslarına göre bulundurulması gereken itfaiye araç sayıları aşağıda verilmiştir.

MADDE 42:

(1) İtfaiye teşkilatının asgari araç sayısı, ilgili TSE veya EN standartlarına uygun olarak aşağıdaki kıstaslar esas alınarak belirlenir.

a) Nüfusu 10.000’e kadar olan yerlerde en az 1 adet itfaiye söndürme aracı,

b) Nüfusu 10.000-25.000 olan yerlerde en az 1 adet acil kurtarma aracı, 2 adet itfaiye söndürme aracı, 1 adet merdivenli araç,

c) Nüfusu 25.000-50.000 olan yerlerde en az 1 adet acil kurtarma aracı, 3 adet itfaiye söndürme aracı, 1 adet merdivenli araç, 1 adet çift kabinli pikap, 1 adet hizmet aracı,

ç) Nüfusu 50.000-100.000 olan yerlerde en az 1 adet acil kurtarma aracı, 1 adet ambulans, 4 adet itfaiye söndürme aracı, 1 adet merdivenli araç, 1 adet çift kabinli pikap, 1 adet hizmet aracı,

d) Nüfusu 100.000-200.000 olan yerlerde; en az 1 adet acil kurtarma aracı, 1 adet çok maksatlı kurtarma aracı, 1 adet ambulans, 6 adet itfaiye söndürme aracı, 2 adet merdivenli araç, 2 adet çift kabinli pikap, 1 adet hizmet aracı,

e) Nüfusu 200.000-300.000 olan yerlerde en az 1 adet acil kurtarma aracı, 1 adet çok maksatlı kurtarma aracı, 2 adet ambulans, 8 adet itfaiye söndürme aracı, 2 adet merdivenli araç, 3 adet çift kabinli pikap, 1 adet hizmet aracı,

f) Nüfusu 300.000-400.000 olan yerlerde en az 1 adet acil kurtarma aracı, 2 adet çok maksatlı kurtarma aracı, 2 adet ambulans, 10 adet itfaiye

söndürme aracı, 3 adet merdivenli araç, 3 adet çift kabinli pikap, 2 adet hizmet aracı,

g) Nüfusu 400.000-600.000 olan yerlerde en az 2 adet acil kurtarma aracı, 2 adet çok maksatlı kurtarma aracı, 3 adet ambulans, 14 adet itfaiye söndürme aracı, 4 adet merdivenli araç, 4 adet çift kabinli pikap, 2 adet hizmet aracı,

ğ) Nüfusu 600.000'den fazla olan yerlerde (g) bendinde sayılan araçlara ilaveten, her 150.000 nüfus için 1 adet itfaiye söndürme aracı, her 400.000 nüfus için ise 1 adet merdivenli araç, 1 adet ambulans, 1 adet çok maksatlı kurtarma aracı, her 500.000 nüfus için ise 1 adet acil kurtarma aracı, 1 adet çift kabinli pikap, 1 adet hizmet aracı.

(2) İtfaiye araçları cins ve nitelik yönünden, teknolojik gelişmelere uygun olarak geliştirilir ve yenilenir.

MADDE 43:

(1) İtfaiye teşkilatında kullanılacak teçhizat ve malzemelerin cins, miktar ve nitelikleri hizmet gereklerine göre teknolojik gelişmelere uygun olarak tespit edilir.

(2) Teçhizat ve malzemelerin temininde TSE ve EN standartlarına uyulur.

Dördüncü bölümde Osmanlı döneminden sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin Türk itfaiye teşkilatını geliştirmek için neler yaptığı ve özelde İstanbul'da yapılanları özetle ele aldık.

BEŞİNCİ BÖLÜM

GÜNÜMÜZ İSTANBUL İTFAİYE ÖRGÜTÜ

Cumhuriyet'in kuruluşu ile ülke ölçeğinde ve İstanbul özelinde itfaiye teşkilatlarının gelişim sürecini değerlendirmeye çalıştık. 5.Bölümde özel olarak İstanbul itfaiyesinin durumunu ele alacağız.

Günümüzde yangınla mücadele için modern araç gereçlerle donatılmış ve mesleki eğitim almış personelden oluşan itfaiye teşkilatları vardır. Bu teşkilatlar her türlü yangınla mücadele edebilecek biçimde örgütlenmişlerdir. Burada önemli olan noktalardan birisi personel eğitimi ve kaynakların gelişen durumlara göre pozisyon alabilecek biçimde örgütlenmesidir.

Artık itfaiyecilik bütün dünyada bir meslek haline gelmiştir ve önemli bir eğitim sürecinden sonra yapılabilmektedir. Ayrıca gönüllü itfaiyeciler de vardır. İtfaiyecilik meşakkatli ve o kadar da tehlikeli bir iştir, bu nedenle profesyonel birlikler yanında bu işi bilen eğitim almış gönüllü grupların da katkıları azımsanmayacak kadar büyüktür. İtfaiyecilerin tek görevi yangın söndürmek değildir, özellikle okullarda yangın bilincinin geliştirilmesi için eğitimler vermek, iş yerlerinde personeli her zaman hazır durumda tutmak için yangın tatbikatları düzenlemek ve halkın bilinçlenmesini ve bilgilenmesini sağlamaktır. Bu işleri yapabilmesi için de itfaiye personelinin iyi bir eğitimden geçmiş olması ve sürekli eğitimler alması gerekmektedir. İtfaiye faaliyetlerinin nasıl yürütüleceği kanun, yönetmelik vb. gibi diğer mevzuatla belirlenmiştir. Bunlar gelişen durumlara ve ihtiyaçlara göre yenilenmektedir.

5.1. İTFAİYE İLE İLGİLİ MEVZUAT

Günümüz İstanbul itfaiye teşkilatının çalışmasına temel oluşturan yasalardan bir tanesi; daha önce de değindiğimiz 3.7.2005 tarihinde çıkarılan 5393 sayılı kanundur. 5393 sayılı kanun çerçevesinde “Belediyenin görev ve sorumlulukları” başlığı altında itfaiye hizmetleri de geçmektedir.

Madde 14: Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar.

5393 sayılı kanununun 52. Maddesinde itfaiye teşkilatı çalışma esas ve usulleri anlatılmıştır.

Madde 52: İtfaiye teşkilâtının çalışma usul ve esasları, çalışanların görev ve yetkileri, memurluğa alınması için taşımaları gereken nitelikler, alacakları meslek içi eğitim, görevde yükselme, meslekten çıkarılma, giyecekleri kıyafet ve savunma amaçlı olarak kullanacakları aletler ile itfaiye teşkilâtında hizmet gereklerine göre oluşturulacak birimler, İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir. Belediye bu yönetmeliğe aykırı olmamak üzere ek düzenlemeler yapabilir.

İtfaiye hizmetleri kesintisiz olarak yürütülür. İtfaiye personelinin çalışma süresi ve saatleri 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda belirtilen çalışma süre ve saatlerine bağlı olmaksızın, hizmetin aksatılmadan yürütülmesini sağlayacak şekilde düzenlenir. Belediye itfaiye teşkilâtında fiilen çalışanlara fazla mesai ücreti olarak yıllık bütçe kanununda belirlenen üst sınırı aşmamak kaydıyla belediye meclisi kararı ile tespit edilen maktu tutar ödenir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 52. maddesine dayanılarak 21.10.2006 tarihli 26326 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Belediye İtfaiye yönetmeliği çıkarılmıştır. Belediye itfaiye yönetmeliğinin yayınlanması tüm Türkiye genelinde itfaiye hizmetlerinin bir standarda kavuşması bakımından önemlidir. Ayrıca çalışanlar açısından görevde yükselme ve çalışma esaslarına bir standart getirilmesi olumlu bir gelişmedir. İtfaiye teşkilatını doğrudan ilgilendiren diğer kanun ve yönetmelikler şunlardır; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 4857 sayılı İş Kanunu, Kişisel Koruyucu Donanım Yönetmeliği ve Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik olarak sıralayabiliriz.

5.2. İSTANBUL İTFAİYESİ TEŞKİLAT YAPISI

İstanbul itfaiyesi 365 gün 24 saat hizmet vermektedir. Bu hizmeti sunarken, kanunlar çerçevesinde ve İstanbul gibi büyük bir şehrin özelliğine göre bir teşkilatlanma biçimine gitmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde İtfaiye Daire Başkanlığı bulunmaktadır. Daire başkanlığına bağlı olarak, İstanbul'un Anadolu ve Avrupa yakalarında birer müdürlük mevcuttur. Bu müdürlükler bünyesinde bulunan ve genellikle ilçelerde mevcut olan grup amirlikleri ve bunlara bağlı istasyonlar (müfrezeler) şeklinde bir yapılanma vardır. Ayrıca yeni olarak gönüllü itfaiye istasyonları da kurulmaya başlanmıştır. Sahada çalışan bu birimlerin yanı sıra denetim vb. görevleri yerine getiren Destek Hizmetleri Müdürlüğü, afetlerle ilgili olarak çalışan Afet Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü mevcuttur. Ayrıca Acil Yardım ve Can Kurtarma Müdürlüğü bulunmaktadır.

İTFAİYE DESTEK HİZMETLERİ MÜDÜRLÜĞÜ

- .İtfaiye Yangın Önlem Amirliği
- .Teknik Büro Amirliği
- .Bakım Onarım Amirliği
- .İtfaiye Eğitim Merkezi (İBİTEM)
- .Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Amirliği (APK)
- .İtfaiye Komuta Merkezi Amirliği
- .Personel ve Yazı İşleri Amirliği
- .Halkla İlişkiler Amirliği
- .Ambar ve Ayniyat Amirliği

AVRUPA YAKASI İTFAİYE MÜDÜRLÜĞÜ

- .İtfaiye Bölge Grup Amirliği
- .İtfaiye Bölge Müfreze Amirliği
- .Ayniyat Amirliği
- .Personel ve Yazı İşleri Amirliği
- .İnşaat ve Emlak Amirliği

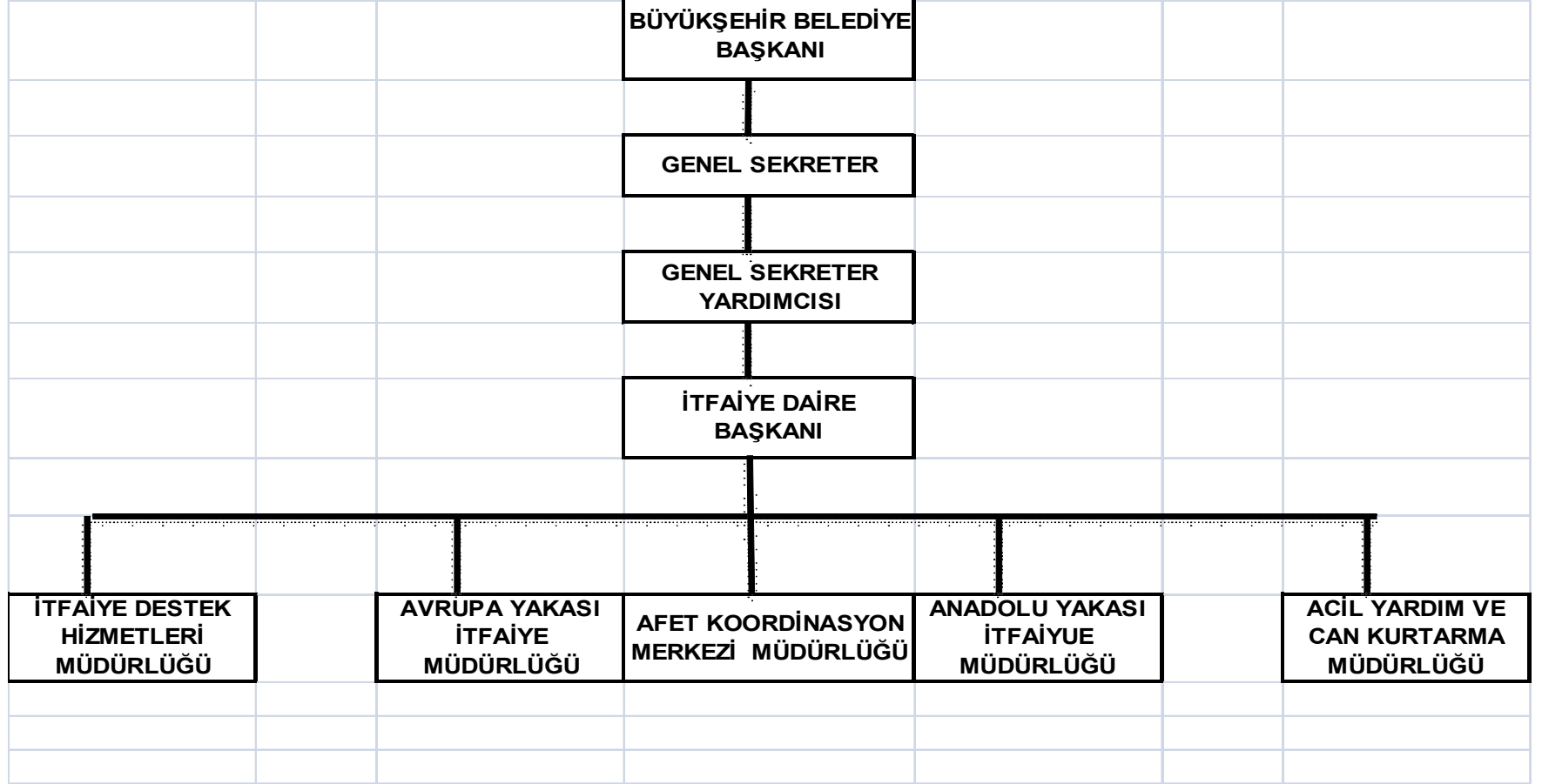
ANADOLU YAKASI İTFAİYE MÜDÜRLÜĞÜ

- .İtfaiye Bölge Grup Amirliği
- .İtfaiye Bölge Müfreze Amirliği
- .Ayniyat Amirliği
- .Personel ve Yazı İşleri Amirliği
- .İnşaat ve Emlak Amirliği

AFET KOORDİNASYON MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ

ACIL YARDIM VE CANKURTARMA MÜDÜRLÜĞÜ

İtfaiye Daire Başkanlığına bağlı olarak Acil Yardım ve Can Kurtarma Müdürlüğü 26 TEMMUZ 2006 tarihinden itibaren hizmet vermektedir. Aslında İstanbul Büyükşehir Belediyesinde 1987 tarihinden bu yana hizmet vermektedir. Ayrıca İl Sağlık Müdürlüğü ile yapılan protokol gereğince 24 saat hizmet vermektedir.

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediye başkanlığı web sitesi (Erişim) http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/workarea/PublishingImages/sema_2014.jpg

5.3. İTFAİYE'NİN GÖREVLERİ

21.10.2006 tarihli ve 26326 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Belediye İtfaiye Yönetmeliğinin 6. Maddesinde itfaiyenin görevleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

Madde 6:

(1) İtfaiye teşkilatının görevleri şunlardır:

a) Yangınlara müdahale etmek ve söndürmek,

b) Her türlü kaza, çökme, patlama, mahsur kalma ve benzeri durumlarda teknik kurtarma gerektiren olaylara müdahale etmek ve ilk yardım hizmetlerini yürütmek; arazide, su üstü ve su altında her türlü arama ve kurtarma çalışmalarını yapmak,

c) Su baskınlarına müdahale etmek,

ç) Doğal afetler ve olağan üstü durumlarda kurtarma çalışmalarına katılmak,

d)(Değişik: RG-9/1/2012-28168) 27/11/2007 tarihli ve 2007/12937 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik ile verilen görevleri yapmak,

e) 5/6/1964 tarihli ve 6/3150 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Sivil Savunma ile İlgili Şahsi Mükellefiyet, Tahliye ve Seyrekleştirme, Planlama ve Diğer Hizmetler Tüzüğü gereğince kurulan itfaiye servisi mükelleflerini eğitmek, nükleer, biyolojik, kimyasal (NBC) maddeleri ile kirlenmelerde arıtma işlemlerine yardımcı olmak,

f) Halkı, kurum ve kuruluşları itfaiye hizmetleri ile ilgili olarak bilgilendirmek, alınacak önlemler konusunda eğitmek ve bu konuda tatbikatlar yapmak,

g) Kamu ve özel kuruluşlara ait itfaiye birimleri ile gönüllü itfaiye personelinin eğitim ve yetiştirilmesine yardım etmek; bunların bina, araç-gereç ve donanımlarının itfaiye standartlarına uygunluğunu denetlemek ve bu birimlere yangın yeterlilik belgesi vermek ve gerektiğinde bu birimlerle işbirliği yapmak,

- ğ) Belediye sınırları dışındaki olaylara müdahale etmek,
- h) Belediye sınırları içinde bacaları belediye meclisince tespit edilecek ücret karşılığında temizlemek veya temizlettirmek ve bacaları yangına karşı önlemler yönünden denetlemek,
- ı) Talep edilmesi halinde orman yangınlarının söndürülmesi çalışmalarına katılmak,
- i) İmar planlarına göre parlayıcı, patlayıcı ve yanıcı madde depolama yerlerini tespit etmek,
- j) İşyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşlarını yangına karşı önlemler yönünden denetlemek, bu konularda mevzuatın öngördüğü izin ve ruhsatları vermek,
- k) Belediye başkanının verdiği diğer görevleri yapmak

Yerel yönetimlere itfaiye ve afet açısından tanımlanan görevler ayrıca 10.07.2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun üçüncü bölümü Büyükşehir Belediyesinin Görevleri, Yetkileri ve Sorumlulukları başlığı altında Madde 7-u fıkrasında belirtilmiştir.

Madde 7-u) İl düzeyinde yapılan planlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili planlamaları ve diğer hazırlıkları Büyükşehir ölçeğinde yapmak. Gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek, İtfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek, patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut iş yeri eğlence yeri fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek. Bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) İtfaiye Daire Başkanlığı içerisinde bulunan APK (Araştırma Planlama Koordinasyon) Amirliği doğal afetlerle ilgili planlamaları; 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu yasal dayanak alınarak hazırlamakta ve çalışmalarını sürdürmektedir. APK İstanbul için öngörülebilir tüm afetler bakımından bütün İstanbul'u kapsayan plan ve projeler hazırlamaktadır.

5.4. PERSONEL DURUMU

İstanbul itfaiyesinde memur, sözleşmeli memur, işçi ve hizmet alma yöntemi (taşeron) ile alınan personelden oluşan bir çalışan kadrosu bulunmaktadır. Bu kadar çeşitli sayıda personeli istihdam etmenin yönetsel ve mali anlamda avantajları olduğu kadar dezavantajları da bulunmaktadır. Memur, sözleşmeli memur, işçi ve hizmet alım personeli (taşeron) statülerinde çalışan bütün bu personel ayrı ayrı kanunlara tabidir.

Çalışanların hepsinin statüleri ve çalışmalarına yasal zemin olan kanunlar bakımından her birinin ayrı ayrı hakları vardır. Örneğin Memurların görevde yükselme imkânları varken, işçi kadrosunda bulunan personelin görevde yükselme imkânı yoktur. Bir başka farklılık, işçilerin tazminat ve emekli ikramiyelerinin yüksek olması, buna karşılık memurların emekli maaş ve ikramiyelerinin çok düşük olmasıdır. İşçi, memur ve sözleşmeli memurların sendikal haklarının olması buna karşılık taşeron personelin sendikasız olması, ücretlerinin diğer çalışanlara göre düşük olması vb. sorunlar bulunmaktadır. İstanbul itfaiyesinde Mart 2014 itibarı ile 3998 itfaiye eri, 142 ATT (Acil Tıp Teknisyeni), 25 doktor bulunmaktadır. 2009 - 2014 yılları personel rakamları aşağıdaki tablo 7 ve tablo 8'de sunulmuştur. Ayrıca tablo 9'da çalışanların kadro durumu, tablo 10'da çalışanların yaş durumları ve son olarak da tablo 11'de çalışanların eğitim durumları sunulmuştur.

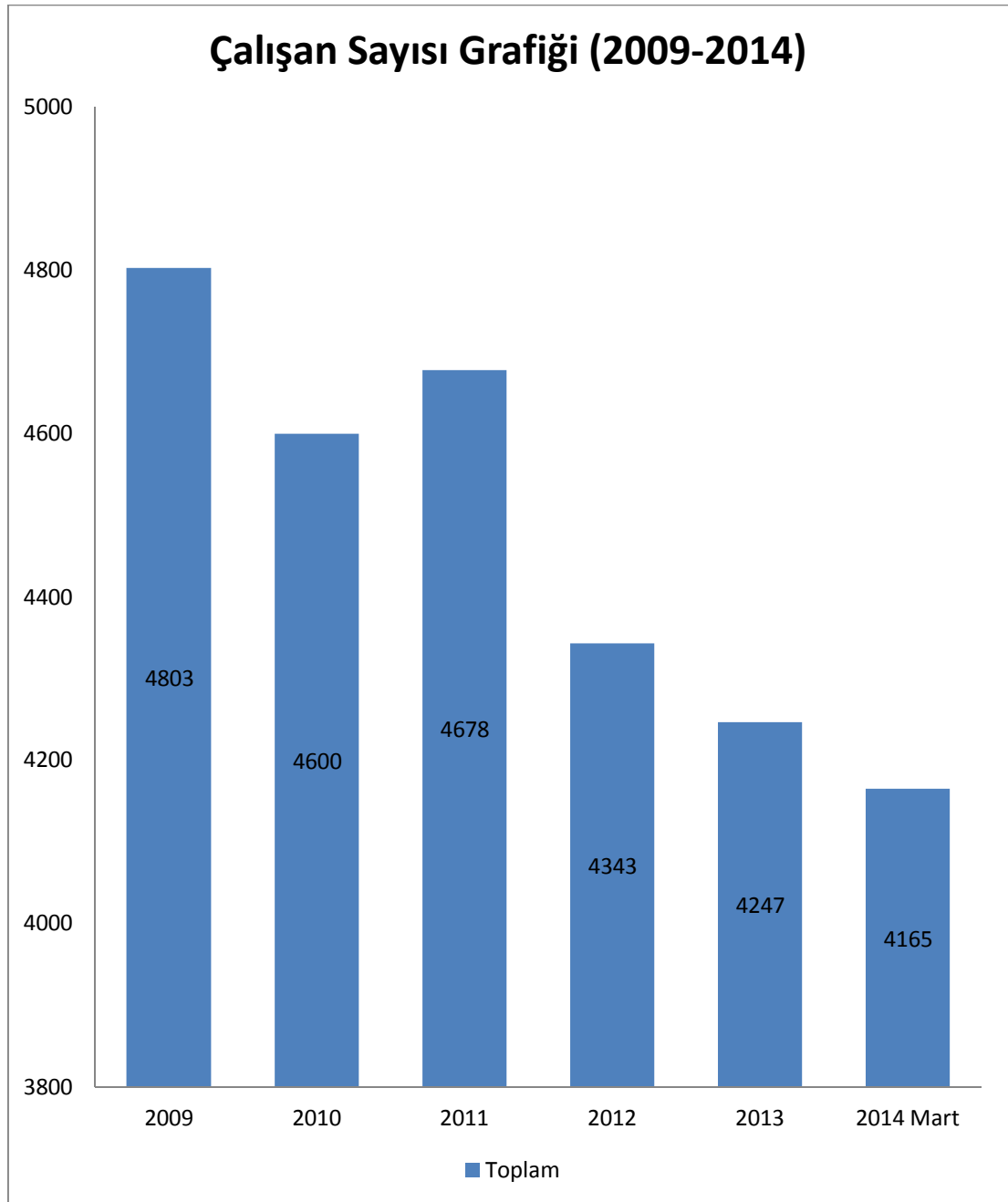
Tablo 7: Çalışan Sayısı (2009-2014)						
Yıl	Çalışan(Sayı)					
	İtfaiyeci	ATT	Doktor	Toplam	Gönüllü İtfaiyeci	
2009	4623	100	80	4803	7	
2010	4460	100	40	4600	18	
2011	4538	108	32	4678	18	
2012	4183	140	20	4343	188	
2013	4080	142	25	4247	510	
2013 Mart	4146	140	25	4311	225	
2014 Mart	3998	142	25	4165	474	
Sayısal Değişim	Ocak-Mart 2013					
	Ocak-Mart 2014	-148↓	2↑	0	-146↓	249↑
Oransal Değişim	Aralık 2009					
	Aralık 2013	-543↓	42↑	-55↓	-556↓	503↑
Oransal Değişim	Ocak-Mart 2013					
	Ocak-Mart 2014	-4%↓	1%↑	0%	-3↓	111%↑
Oransal Değişim	Aralık 2009					
	Aralık 2013	-12%↓	42%↑	-69%↓	-12%↓	7186%↑

Not: 2005 yılından itibaren İstanbul plajlarında verilmeye başlanan Plajlarda Cankurtaran hizmetindebu yıl **411** personel 1 Haziran – 15 Eylül tarihleri arasında görev yapacaktır.

Kaynak: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim)

<http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20%C4%B0BB%20%C4%B0STAT%20%C4%B0ST%20%C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.5.

Tablo 8: Çalışan Sayısı Grafiği (2009-2014)

Kaynak: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim)

<http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20%C4%B0BB%20%C4%B0STAT%20%C4%B0ST%20%C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.5.

Tablo 9: Çalışanların Kadro Durumu

Kadro Durumu	Personel Sayısı	Yüzdesi
Memur	2,664	63
Sözleşmeli	-	-
İşçi	715	17
Hizmet Alımı	868	20
TOPLAM	4,247	100

Kaynak: İstanbul İtfaiyesi Çalışan Profili, İBB Web Sitesi, (Erişim) http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/workarea/Pages/calisan_profili.aspx, 15 Mayıs 2014.

Tablo 10: Çalışanların Yaş Durumları

Yaş Durumu	Memur		İşçi		Sözleşmeli		Hizmet Alım		Toplam Sayı	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
18-25	38	0,9	-	0	-	-	46	1,1	84	2
26-35	1705	40,1	34	0,8	-	-	764	18	2503	58,9
36-45	634	14,9	297	7	-	-	57	1,3	988	23,3
46 ve üstü	287	6,8	384	9	-	-	1	0	672	15,8
Toplam	2,664	63	715	17	-	-	868	20	4,247	100

Kaynak: İstanbul İtfaiyesi Çalışan Profili, İBB Web Sitesi, (Erişim) http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/workarea/Pages/calisan_profili.aspx, 15 Mayıs 2014

Tablo 11: Çalışanların Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	Memur		İşçi		Sözleşmeli		Hizmet Alımı		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Sayı	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İlköğretim	93	2,1	451	10,6			14	0,3	558	13,1
Ortaöğretim	1,345	31,6	246	5,7			753	17,7	2,344	55,1
Ön Lisans	395	9,3	5	0,1			45	1,06	445	10,4
Lisans	800	18,8	13	0,3			56	1,3	869	20,4
Yüksek Lisans	31	0,7	-	0			-	0	31	0,7
Doktora	-	0	-	0			-	0	-	0
TOPLAM	2,664	62,73	715	16,84			868	20,4	4,247	100

Kaynak: İstanbul İtfaiyesi Çalışan Profili, İBB Web Sitesi, (Erişim) http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/workarea/Pages/calisan_profili.aspx, 15 Mayıs 2014.

5.5. İSTASYON, ARAÇ VE DONANIM DURUMU

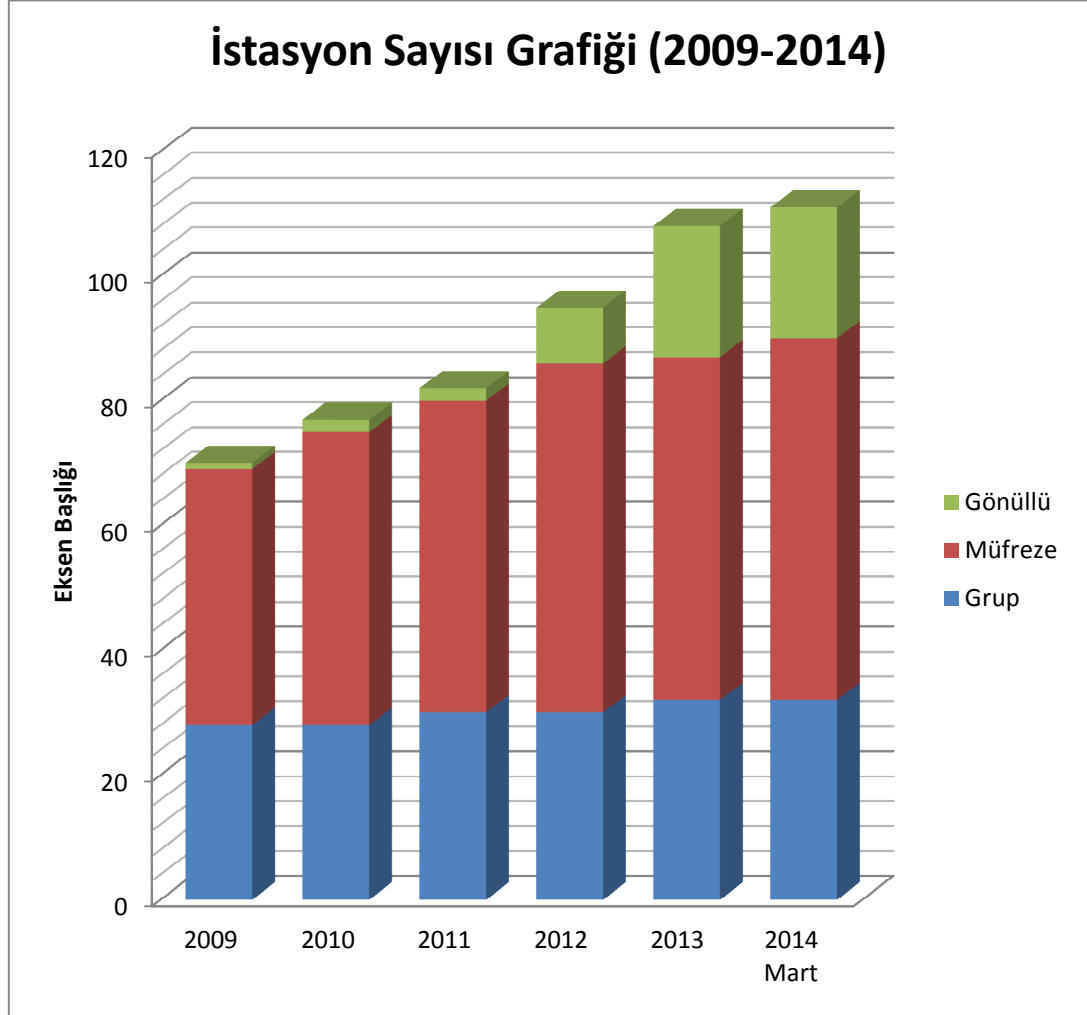
İstanbul itfaiyesinin yerleşim yerleri bağlamında teşkilatlanması grup, istasyon (müfreze) ve gönüllü itfaiye istasyonları olarak üç şekilde belirlenmiştir. Grup amirliği genellikle ilçelerde konumlanmıştır. Müfreze eski bir kelime olmasına rağmen bugün İstanbul itfaiyesinin teşkilat yapısının askeri bir yapıdan gelmesi sebebi ile hala kullanılmaktadır. Müfrezeler grup amirliklerine bağlı olarak çalışmaktadır.

Gönüllü itfaiye istasyonları ise daha çok İstanbul'un sahil bölgelerinde konumlanmış birimlerdir. Son dönemde İstanbul itfaiyesi olay yerine daha hızlı ulaşmak için belirlenen noktalara bir araç veya iki araç, 4-8 personel olmak üzere yeni istasyonlar açmaktadır. Büyük grup amirliklerinin yerine bu modeli benimsemektedir. Küçük istasyonların olduğu ama daha çok noktada bulunması öngörülen bu yeni istasyon açma modeli son derece önemli bir gelişmedir. Aşağıdaki tablo ve grafikte 2009- 2014 yılları arasında itfaiye istasyonlarının artış değerleri verilmiştir.

Tablo 12: İstasyon Sayısı (2009-2014)					
İtfaiye İstasyonları(Sayı)					
Yıl		Grup	Müfreze	Gönüllü	Toplam
2009		28	41	1	70
2010		28	47	2	77
2011		30	50	2	82
2012		30	56	9	95
2013		32	55	21	108
2013 Mart		31	55	10	96
2014 Mart		32	58	21	111
Sayısal Değişim	Ocak-Mart 2013	1↑	3↑	11↑	15↑
	Ocak-Mart 2014				
	Aralık 2009	4↑	14↑	20↑	38↑
	Aralık 2013				
Oransal Değişim	Ocak-Mart 2013	3,2%↑	5,5%↑	110,0%↑	15,6%↑
	Ocak-Mart 2014				
	Aralık 2009	14,3%↑	34,1%↓	2000,0%↑	54,3%↑
	Aralık 2013				

Kaynak: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20C4%B0BB%20C4%B0STAT%20C4%B0ST%20C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.7.

Tablo 13: İstasyon Sayısı Grafiği (2009-2014)

Kaynak: “İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014” (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20%C4%B0BB%20%C4%B0STAT%20%C4%B0ST%20%C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.7.

İstanbul İtfaiyesinde, ilçelerin özelliklerine göre araçların konumlandırılması esastır. Örnek olarak Beylikdüzü, Ataşehir, Şişli vb. yüksek katlı binaların bulunduğu ilçelerde 52 metre otomatik merdiven araçları bulunurken Çatalca, Silivri ve Arnavutköy vb. orman alanlarının bulunduğu ve arazi yapısının zor olduğu bölgelerde orman araçları da bulunmaktadır. Ayrıca Beyoğlu, Şişli, Fatih vb. özellikle eski yapıların

bulunduğu ve dar sokakların olduğu bölgelerde hareket kabiliyeti son derece gelişmiş olan dar alan araçları (yengeç) mevcuttur. Ayrıca sanayi bölgelerinde özellikle kimyasal üretim yapan işletmelerdeki yangın olaylarında itfaiye personelinin yakın mesafeden müdahalede bulunamadığı alanlar için 20 metrelik ve 35 metrelik iki ayrı yükseklikte açılan köpük su kulesi araçları sanayi yangınlarında 90 metre uzaklığa su atabilen ve 60 metre uzaklığa köpük atabilen özelliğe sahiptirler.

Yine sanayi yangınlarında kullanılmak üzere tasarlanmış robotik bir kol olarak hareket eden ve fabrikanın duvarlarını kırarak kol ucundan dakikada 5700 lt su verebilen çok fonksiyonlu robotik müdahale aracı (Koca Yusuf) bulunmaktadır. Bu araç aynı zamanda bir vinç görevi görerek trafik kazaları sonrası araçların kaldırılmasında ve enkaz kaldırma çalışmalarında da kullanılmaktadır. Bu araçların dışında 18 metre, 22 metre, 24 metre, 30 metre 37 metre uzunluğundaki merdiven araçları, 7, 10, 16 ve 20 ton su taşıma kapasiteli su tankı araçları mevcuttur.

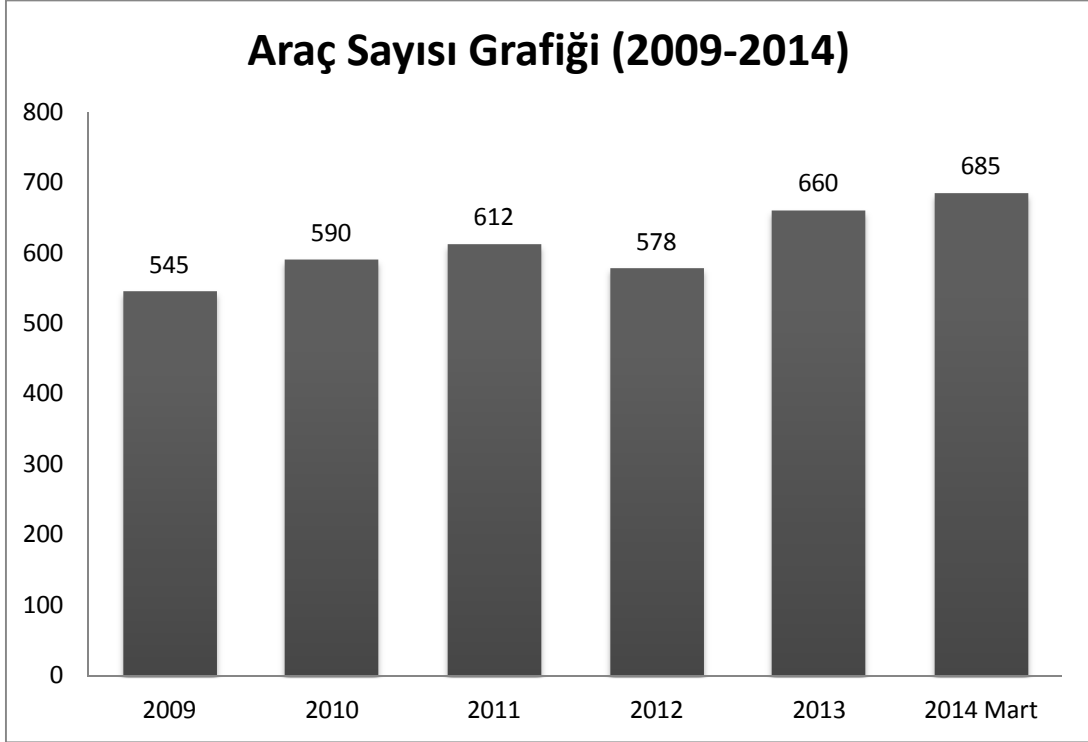
Bunların dışında 6x6x6 afet müdahale ve itfaiye kurtarma araçları mevcuttur. 6x6x6 afet müdahale ve itfaiye araçları iki çeşittir; birincisinde su bulunmakta diğesinde ise bulunmamaktadır. 6x6x6 afet müdahale ve kurtarma araçlarının İstanbul itfaiyesine alınma sebebi, İstanbul'da olası bir deprem sonrası enkazlarda arama ve kurtarma faaliyetleri içindir. Ancak araç içinde ve üstünde bulunan donanım gereği şu anda trafik kazalarına müdahalede ve ayrıca Zodyak bot olması nedeni ile su üstü arama faaliyetlerinde etkin şekilde kullanılmaktadır. Araç sayısı bakımından İstanbul itfaiyesi her geçen gün yeni araçlar alarak teşkilatını araç sayısı ve teknik donanımlı malzemeler ile güçlendirmektedir. Aşağıdaki tablo ve grafikte araç sayıları bakımından 2009- 2014 yılları arasındaki değişim açık ve nettir.

Tablo 14: Araç Sayısı (2009-2014)									
İtfaiye Araçları (Sayı)									
Yıl		Söndürme ve/veya Kurtarma	Merdiven Aracı	Su İkmal	Tehlikeli Maddelere Müdahale	ÇokFonksiyonlu Robotik Müdahale	Destek	Ambülâns	Toplam
2009		237	51	81	2	13	131	30	545
2010		249	51	78	2	13	174	23	590
2011		242	51	87	2	13	185	32	612
2012		220	51	86	2	13	168	30	578
2013		220	51	110	2	13	233	31	660
2013 Mart		218	51	88	2	13	217	33	622
2014 Mart		219	51	135	2	13	231	34	685
Sayısal Değişim	Ocak-Mart 2013	1↑	0	47↑	0	0	14↑	1↑	63↑
	Ocak-Mart 2014								
	Ara.09	-17↓	0	29↑	0	0	102↑	1↑	115↑
	Ara.13								
Oransal Değişim	Ocak-Mart 2013	0,5%↑	0%	53,4%↑	0%	0%	6,5%↑	3,0%↑	10,1%↑
	Ocak-Mart 2014								
	Ara.09	-7,2%↓	0%	35,8%↑	0%	0%	77,9%↑	3,3%↑	21,1%↑
	Ara.13								

Not: 2005 yılından itibaren İstanbul plajlarında vermeye başlanan Plajlarda Cankurtaran hizmetinde bu yıl 30 jet-ski, 13 atv aracı, 7 zodyak bot ile 1 Haziran -15 Eylül tarihleri arasında hizmet verilecektir.

Kaynak: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20C4%B0BB%20C4%B0STAT%20C4%B0ST%20C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.9

Tablo 15: Araç Sayısı Grafiği (2009-2014)

Kaynak: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20%C4%B0BB%20%C4%B0STAT%20%C4%B0ST%20%C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.6.

5.6. KARŞILAŞTIRMALI YANGIN POLİTİKALARI

Karşılaştırmalı yangın politikalarını iki bölümde değerlendirmek gerekir. Birincisi; İstanbul ölçeğinde ilçe bazında, ikinci ise dünya örnekleri ile değerlendirme yapmak gerekir. İstanbul için değerlendirme sırasında ilçeler bazında baktığımızda örneğin Arnavutköy, Sultangazi, Sultanbeyli vb. ilçeleri örnek alırsak bu bölgelerde sanayi tesisleri ve konutlar bir arada bulunduğu ve iç içe geçtiğinden hem konut hem de sanayi yangınlarına rastlamak mümkündür.

Aynı zamanda bu bölgelerin sosyo ekonomik göstergeler ve kültürel gelişmişlik durumu göz önüne alındığında yangınların sık yaşanması bir tesadüf değildir. Aynı örnekleme sistematigi içinde Bakırköy, Beşiktaş ve

Kadıköy vb. ilçelerde sosyo ekonomik göstergelerin yüksek olması kültürel gelişmişlik düzeyinin yüksek olması ve ayrıca bu bölgelerde sadece konut ve ticaret alanlarının olması, sanayi tesislerinin bulunmaması nedeni ile yangın olaylarına sık rastlanmaması dikkatlice incelenmesi gereken hususlardır.

Ancak Bakırköy, Beşiktaş ve Kadıköy ilçelerinde yangın olaylarına sık rastlanmamasına karşın özellikle kedi, köpek, martı vb. canlıların kurtarılma olayı itfaiye ekiplerinin çok sık karşılaştığı bir durumdur. Bu ilçelerde bulunan vatandaşların kedi, köpek, martı vb. canlıların kurtarılmasında büyük hassasiyet göstermeleri hem kendilerinin bu tür canlıları beslemelerinden kaynaklı hem de canlılara verdikleri değer sonucudur. Bu tür ilçeler arası karşılaştırmalar sonucunda; ekonomik gelişmişlik düzeyi, eğitim düzeyinin yüksek olması vb. faktörler ile yangınlar arasında birebir bağlantı vardır.

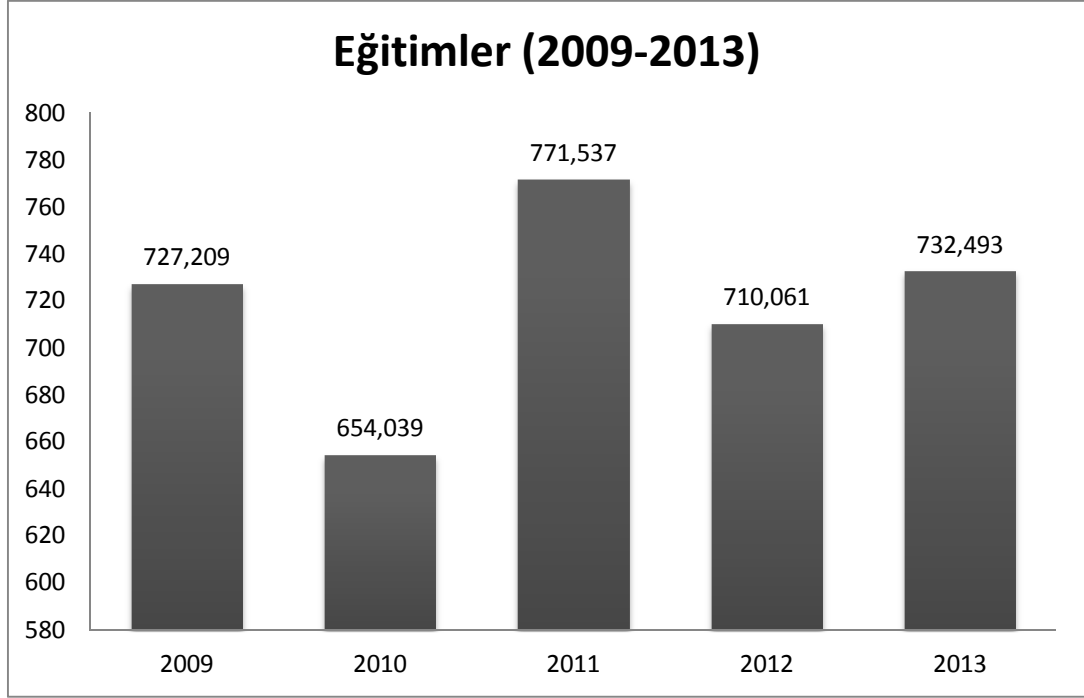
Eğitim düzeyi arttıkça gelişen teknoloji sonucu ortaya çıkan ürünlerin kullanım şartlarına uygun biçimde kullanılması, doğalgaz kullanımının yaygınlaşması ve doğru kullanımı vb. etkenler günlük hayatta ancak eğitimler neticesinde doğru kullanım sağlanmaktadır. Bu bağlamda İstanbul itfaiyesi bütün istasyonları ile bağlı buldukları bölgelerde tüm ilk, orta, lise ve özel eğitim kurumlarında bulunan öğrencilere yıl içinde belirli bir plan dâhilinde tatbikat ve seminerler vermektedir. Verilen eğitimlerin yıllara göre istatistikleri aşağıdaki tablo ve grafikte verilmiştir.

Tablo 16: Eğitimler (2009-2014)

Eğitim	2009	2010	2011	2012	2013	2014 Ocak-Mart	Toplam
Kurum içi							
Temel İtfaiye er eğitimi	348	270	250	-	53	43	964
Hizmet içi eğitim	4,009	4,461	4,517	1,781	2,042	0	16,927
Toplam	4,357	4,731	4,767	1,781	2,095	43	17,891
Kurum dışı							
İl ve İlçe İtfaiyelerine yönelik eğitim	62	220	503	484	407	157	1,833
Kamu ve Özel sektöre yönelik Yangın güvenlik eğitimi	6,934	8,061	9,958	13,479	15,776	12,049	66,257
Gönüllü İtfaiyeci eğitimi	-	-	-	431	1,161	0	1,592
Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerine yönelik eğitim	-	-	-	1,53	1,469	609	3,608
İlk yardım eğitimi ve semineri(Hızır Acil)	9,423	9,25	8,526	9,829	12,191	12,364	61,583
İtfaiye gönüllüsü eğitimi	208	9,095	1,67	6,236	5,423	45	22,677
Anaokulu ve İlköğretim Okulu öğrencilerine verilen eğitimler	681	19,262	1,345	2,456	2,707	646	27,097
Okullarda ve Kurumlarda yapılan tatbikatlar ve İstasyonlara yapılan ziyaretler	703,718	594,153	742,582	673,835	691,264	237,052	3.642.604
Afetlerden korunma eğitimleri (AKOM)	1,826	9,267	2,186	-	-	-	13,279
Toplam	722,852	649,308	766,77	708,28	730,398	262,922	3.840.530
Genel Toplam	727,209	654,039	771,537	710,061	732,493	263,082	3.858.421

Kaynak: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20%C4%B0BB%20%C4%B0STAT%20%C4%B0ST%20%C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.9.

Tablo 17: Eğitimler (2009-2013)

Kaynak: “İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014” (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20%C4%B0BB%20%C4%B0STAT%20%C4%B0ST%20%C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.18.

Gelişmiş itfaiyelerin bulunduğu ülkelere baktığımızda aynı durum karşımıza çıkmaktadır. “İtfaiye harcamalarının düşük olduğu ülkelerde yangın kayıpları yüksek olmakta, itfaiye harcamalarının yüksek olduğu ülkelerde ise düşük olmaktadır”.³⁷ Bu değerlendirmeler ve aşağıda verilen grafikler ışığında, yangınları önlemenin asıl başlangıç noktasının öncelikli olarak eğitim olduğu açık ve nettir.

Ülkemizde ana sınıfından başlayarak çocuklarımızın bütün eğitim hayatı boyunca afet dersi almaları zorunlu olmalıdır. Bu dersin içeriğinde öncelikle ülkemizin deprem kuşağında bulunması gerçeği ile depreme hazırlık aşaması ve sonrası, yangın, sel vb. afet türlerinin kapsadığı afet dersini mutlak surette Milli Eğitim Bakanlığı, müfredat içine almalı ve hatta

³⁷İTÜ Afet Yönetim Merkezi, **Türk İtfaiye Teşkilatının Yeniden Yapılandırılması İçin Bir Model Önerisi**,2002, s.4.

yüksek öğrenimde dahi bu tür dersler zorunlu olarak verilmelidir. Afet öncesi ve sonrası davranış şekilleri ancak küçük yaştan başlayarak ve sürekli eğitimle çözülebilecek bir konudur. Aşağıdaki tablo 18, tablo 19 ve tablo 20 de verilen rakamlar itfaiye hizmetlerine yapılan yatırımın yangın kayıplarını azalttığını açık ve net biçimde göstermektedir.

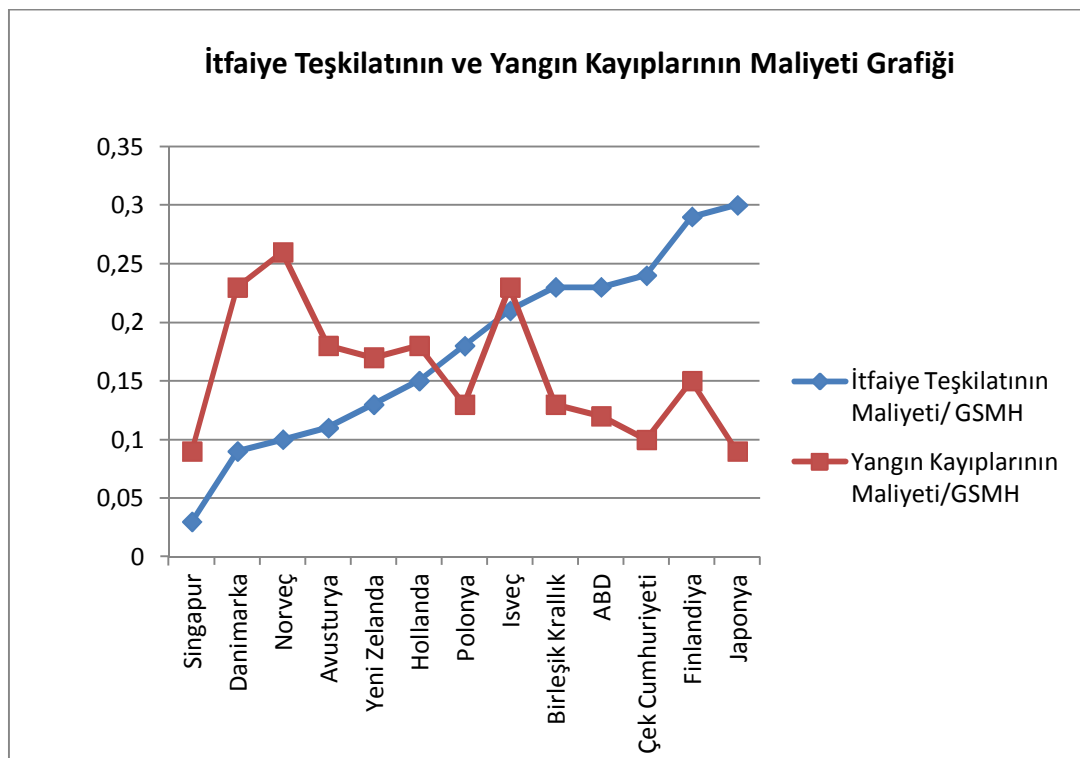
Tablo 18: İtfaiye Hizmetleri Harcamaları	
	İtfaiye Hizmetleri Harcamaları (Kişi başına, Fransız Frankı/yıllık)
Birleşik Krallık	210-368
Finlandiya	420
Norveç	350
İsveç	290
İrlanda	200
İsviçre	370
Almanya	550
Avusturya	600
Belçika	300
Fransa	250
İtalya	120
Yunanistan	120
İspanya	115
Danimarka	550
ABD	800
Japonya(Tokyo)	1100

Kaynak: İTÜ Afet Yönetim Merkezi, **Türk İtfaiye Teşkilatının Yeniden Yapılandırılması İçin Bir Model Önerisi**,2002, s.3.

	İtfaiye Teşkilatının Maliyeti/ GSMH	Yangın Kayıplarının Maliyeti/ GSMH
Singapur	0,03	0,09
Danimarka	0,09	0,23
Norveç	0,1	0,26
Avusturya	0,11	0,18
Yeni Zelanda	0,13	0,17
Hollanda	0,15	0,18
Polonya	0,18	0,13
İsveç	0,21	0,23
Birleşik Krallık	0,23	0,13
ABD	0,23	0,12
Çek Cumhuriyeti	0,24	0,1
Finlandiya	0,29	0,15
Japonya	0,3	0,09

Kaynak: İTÜ Afet Yönetim Merkezi, **Türk İtfaiye Teşkilatının Yeniden Yapılandırılması İçin Bir Model Önerisi**,2002, s.4.

Tablo 20:İtfaiye Teşkilatının ve Yangın Kayıplarının Maliyeti Grafiği

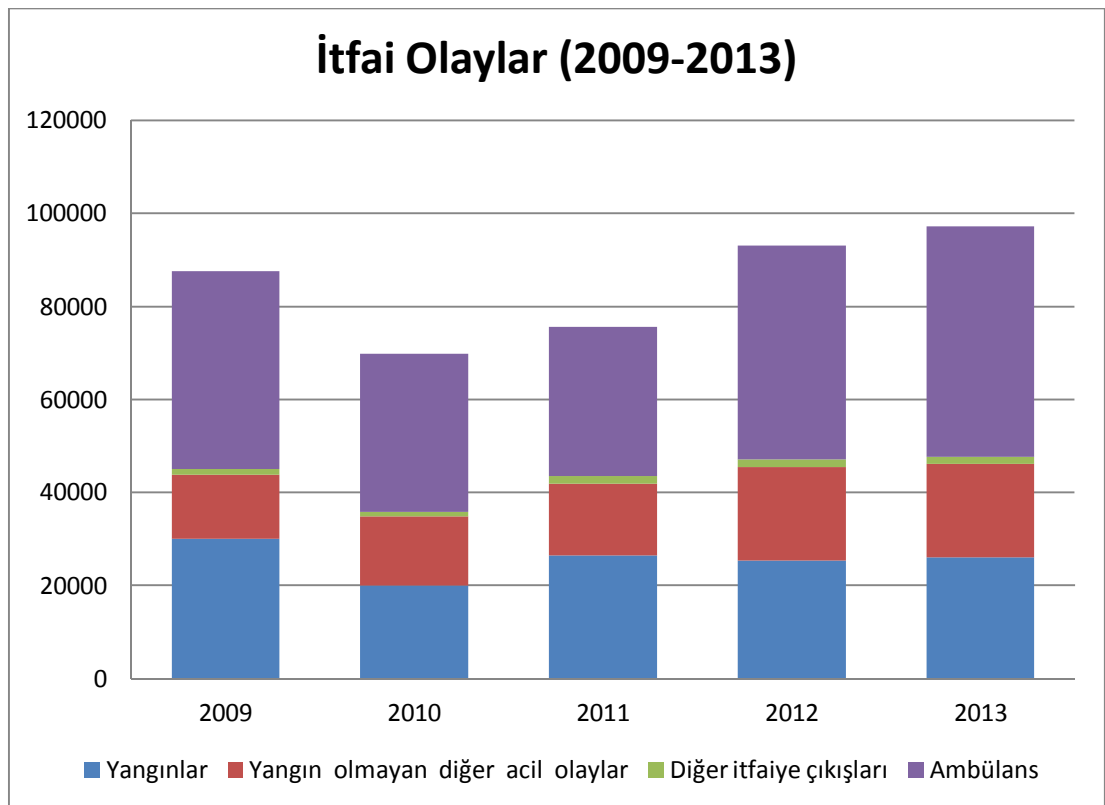

Kaynak: İTÜ Afet Yönetim Merkezi, **Türk İtfaiye Teşkilatının Yeniden Yapılandırılması İçin Bir Model Önerisi**,2002, s.4.

Bu tablolar ve bilgiler ışığında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin (İBB) itfaiye hizmetleri için yıllık harcama miktarlarını açıklamamış olması bir eksikliklerdir. Aşağıdaki tabloda 2009- 2013 yılları arasında İstanbul genelinde meydana gelen yangın ve diğer tüm İtfai olayların yıllık sayısal verileri bulunmaktadır

Tablo 21

Kaynak: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20%C4%B0BB%20%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.9.

Aşağıdaki tabloda ise 2009- 2014 yılları arasında meydana gelen tüm İtfai olayların detaylı rakamları verilmektedir.

Tablo 22: İtfai Olaylar (2009-2014)

Olay	Yıl / Sayı										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Sayısal Değişim		Oransal Değişim		
					Ocak-Mart	Ocak-Mart	Ocak-Mart 2013 Ocak-Mart 2014	Aralık 2009 Aralık 2013	Ocak-Mart 2013 Ocak-Mart 2014	Aralık 2009 Aralık 2013	
1	Yangınlar										
1.1	Yapısal yangınlar										
1.1.1	Konut yangını	4744	4.869	5474	5209	1501	1513	12↑	224↑	0,80%↑	4,72%↑
1.1.2	Fabrika/İşyeri	110	132	132	138	35	24	-11↓	51↑	-31,43%↓	46,36%↑
1.1.3	Diğer bina yangını	6188	5783	6801	6836	1986	2004	18↑	1498↑	0,91%↑	24,21%↑
1.1.4	Araç yangını	1507	1389	1543	1529	365	359	-6↓	95↑	-1,64%↑	6,30%↑
	Toplam	12549	12172	13950	13712	3887	3900	13↑	1868↑	-0,33%↓	14,89%↑
1.2	Yapısal olmayan yangınlar	17540	7874	12494	11757	1109	1510	401↑	-4240↓	36,16%↑	-24,17%↓
	Yangınların toplamı (1)	30089	20046	26444	25469	4996	5410	414↑	-2372↓	8,29%↑	-7,88%↓
2	Yangın olmayan diğer acil olaylar										
2.1	Sıkışmalı trafik kazası	1055	1030	1328	1609	317	301	-16↓	393↑	-5,0%↑	37,3%↓
2.2	Sel / Su baskını	952	892	286	886	43	31	-12↓	-671↓	-27,9%↓	-70,5%↓
2.3	Güvenlik tedbirleri	3257	3780	3073	4192	749	638	-111↓	88↑	-14,8%↓	2,7%↑
2.4	Can kurtarma	5282	6205	7175	9103	1690	1954	264↑	5.339↑	15,6%↑	101,1%↑
2.5	İtfai olay zannı ile çıkış	3261	2954	3634	4298	1048	1092	44↑	1.750↑	4,2%↑	53,7%↑
	Yangın olmayan diğer acil olayların toplamı (2)	13807	14861	15496	20088	3847	4016	169↑	6.899↑	4,4%↑	50,0%↑
3	Diğer itfaiye çıkışları (3)	1156	964	1603	1528	598	484	-114↓	541↑	-19,1%↓	46,8%↑
	İtfai olayların toplamı (1+2+3)	45052	35871	43543	47085	8033	8460	469↑	5.068↑	5,0%↑	11,2%↑
4	Ambülans (4)	42564	34013	32118	46018	13430	12955	-475↓	4.529↑	-3,5%↓	10,6%↑
	Genel Toplam (1+2+3+4)	87616	69884	75661	93103	22871	22865	-6↓	9.597↑	0,00%	11,0%↑

Kaynak: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20%C4%B0BB%20%C4%B0STAT%20%C4%B0ST%20%C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.8.

Tablo 22 nin açıklaması:

“İtfai olay: Yangın, can kurtarma, su tahliyesi ve sıkışmalı trafik kazası gibi acil yardım olayları ile tedbir amaçlı çıkışlar genel olarak “İtfai olay” olarak adlandırılmaktadır.

Yapısal yangınlar: Genel olarak konut, bina, araç (Karayolu, denizyolu, havayolu), trafo gibi mülk-eşya niteliği taşıyan, can kaybı riski olan kurtarma işinin olabileceği yangınlardır.

Yapısal olmayan yangınlar: Ot, çöp, çöp konteynırı, ormanlık, metruk alan vb. daha çok mülk-eşya niteliği taşımayan yangınları kapsar.

Sıkışmalı trafik kazası: Araç içinde sıkışma ve mahsur kalma nedeniyle yaralanma ve can kaybı riski olan trafik kazalarıdır.

Sel / Su baskını: Yoğun yağış sonucu nedeniyle yaşanan su tahliyesi ve kurtarma işi gerektiren sel/su baskınlarıdır.

Can kurtarma: Bina-duvar çökmesi, asansör, kuyu vb. yerlerde sıkışan, mahsur kalan insanları kurtarma, intihara teşebbüs olayları, bir yerde sıkışmış hayati tehlikesi bulunan kedi, köpek, kuş büyükbaş ve küçükbaş hayvanları kurtarma olayıdır.

Güvenlik tedbirleri: Yaralanma ve can kaybı bakımından tehlike arz eden tabela, ağaç ve direklerin kaldırılması ve tehlikeli madde taşıyan araçların geçişlerinde tedbir amaçlı bulunulmasını kapsar.

İtfai olay zannı ile çıkış: Yangın vuku bulunduğu sanılarak yapılan acil durum çağrısına müteakip ekiplerin olay yerine sevk edildiği fakat müdahaleni gerçekleştirmediği itfai olaylardır. Örnek olarak; duman ve benzeri yangın belirtisi içeren bilgilerle yapılan çağrıya müteakip olay yerine sevk olunmuş fakat yangın olmadığı olay yerine varılınca anlaşılmış bir yangın. Yada olay yerine sevk olunmuş fakat ekip olay yerine varıncaya kadar sonlanmış itfai olaylarda örnek verilebilir.

Diğer itfaiye çıkışları: itfai olaylar harici kurum içi araç görevlendirme, eğitim ve tatbikat amaçlı yapılan araç çıkışlarıdır.

Ambülans: Trafik kazası, yangın ve diğer kazalarda acil tıbbi müdahale, şehirlerarası hasta nakil ve tedbir amaçlı ambülans çıkışlarıdır.”³⁸

³⁸ “İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014” (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20%C4%B0BB%20%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.8.

Tablo 23: Yangın Sayısı (2009-2014)											
Yıl	Yangın (Sayı)										
	Yapısal yangınlar					Yapısal olmayan yangınlar				Genel Toplam	
	Konut	Fabrika İşyeri	Diğer Bina	Araç	Toplam	Ot	Çöp	Orman Fundalık	Toplam		
2009	4744	110	6188	1507	12549	13326	3927	287	17540	30089	
2010	4869	122	5783	1398	12172	4338	3407	129	7874	20046	
2011	5474	132	6801	1543	13950	8106	4133	255	12494	26444	
2012	5209	138	6836	1529	13712	7407	4029	321	11757	25496	
2013	4968	161	7686	1602	14417	7911	5111	278	13300	27717	
2013 Ocak-Mart	1501	35	1986	365	3887	45	1054	10	1109	4996	
2014 Ocak-Mart	1513	24	2004	359	3900	109	1388	13	1510	5410	
Sayısal Değişim	Oc-Mart 2013 Oc-Mart 2014	12 ↑	-11% ↓	18 ↑	-6 ↓	-13 ↓	64 ↑	334 ↑	3 ↑	401 ↑	414 ↑
	Aralık 2009 Aralık 2013	224 ↑	51% ↑	1498 ↑	95 ↑	1.868 ↑	-5.415 ↓	1.184 ↑	-9 ↓	-4.240 ↓	-2.372 ↓
Oransal Değişim	Oc-Mart 2013 Oc-Mart 2014	1% ↑	-31% ↓	1% ↑	-2% ↓	0%	142% ↑	32% ↑	30% ↑	36% ↑	8% ↑
	Aralık 2009 Aralık 2013	5% ↑	46% ↑	24% ↑	6% ↑	15% ↑	-41% ↓	30% ↑	-3% ↓	-24% ↓	-8% ↓

Kaynak: "İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim)

<http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20C4%B0BB%20C4%B0STAT%20C4%B0ST%20C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014, s.9.

Beşinci bölümde itfaiye teşkilatlarının görev yapmasına olanak sağlayan yasal düzenlemeler vb. konuları anlatmaya çalıştık. Ayrıca günümüz İstanbul itfaiye teşkilatının personel, araç ve donanım durumu, istasyon sayıları vb. konuları sayısal verilerle destekleyerek anlatmaya çaba gösterdik.

ALTINCI BÖLÜM

SORUNLAR-ÇÖZÜMLER-ÖNERİLER

Bir önceki bölümde günümüz İstanbul itfaiyesinin personel, araç, donanım ve istasyon bakımından istatistikler ışığında değerlendirmesini yapmaya çalıştık. Ayrıca kısıtlı da olsa dünya itfaiyeleri ile karşılaştırma yapmaya özen gösterdik. Bu bölümde nüfusu her geçen gün artan, yurt içi ve yurt dışı ziyaretçileri sürekli artmakta olan dünya şehirleri arasında değerlendirilmesi gereken İstanbul'un itfaiye hizmetlerinde de dünyanın gelişmiş, büyük kentlerindeki itfaiyelerin seviyesine çıkması için yapılması gerekenleri öncelikle sorunları ortaya koyarak daha sonra çözüm önerileri ile birlikte anlatmaya çalışacağız.

6.1. KENTİN PLANLAMASINDAN KAYNAKLANAN YANGINA ULAŞMA VE YANGIN YERİNDEKİ SORUNLAR

İtfaiye araçlarının yangın yerine ulaşması sırasında yolların darlığı, buna bağlı olarak trafikte kaybedilen zaman İstanbul itfaiyesinin yangın yerine ulaşmadaki en büyük problemidir. Bu bağlamda şehrin planlı büyümesi ve yapılan konutların mutlak surette planlı şekilde yapılması gerekmektedir. Yolların geniş olması gerekmektedir. İstanbul'da ve Büyükşehirler de en büyük problem trafik sorunudur. Kentsel dönüşüm bu bağlamda değerlendirildiğinde bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm sayesinde yeni yapılan binalarda yangın söndürme sistemleri, yangın merdivenleri bulunması zorunlu olduğu için kentsel dönüşümün özellikle gecekondular olarak tabir edilen ve yangın olayının soba ve diğer nedenlerden çok yaşanan bölgelerde bir an önce yapılması gerekmektedir.

6.2. ARAÇ VE DONANIM EKSİKLİĞİ

Şu an İstanbul itfaiyesinde araç bakımından eksik olan iş makinesi olarak tanımlayabileceğimiz kepçe, belirli bölgelerde eksiktir. Özellikle Çatalca, Silivri, Arnavutköy gibi ilçelere bağlı hayvancılıkla uğraşan mahallelerde bulunan samanlık yangınlarında kullanılmak üzere kepçe gerekli bir araçtır. Şu anda kepçe aracına ihtiyaç duyulan yangınlarda ilçe belediyelerinden destek alınmaktadır. “Tokyo İtfaiyesi Hava Birliği, 1967 yılında kurulmuştur. Bugün, biri 27 kişilik, biri 14 kişilik ve diğerleri yedi kişilik olmak üzere toplam 10 helikopteri bulunmaktadır”.³⁹ Hava aracı bakımından İstanbul itfaiyesi; bir adet 10 ton su taşıma kapasiteli ve 2.5 saat havada kesintisiz uçuş yapabilen 10 ay süreyle kiraladığı “Alev Kartalı” ismi verilen helikoptere Ocak 2014 tarihinde kavuşmuştur. Hava araçları eksikliği ivedi olarak giderilmelidir.

Donanım olarak artık İstanbul itfaiyesi de diğer gelişmiş itfaiyelerde olduğu gibi her personele ayrı ekipman verme standardına ulaşmalıdır. Bu donanımlar içinde en önemli olanı her personelin temiz hava solunum maskesi olmalıdır. Ayrıca her personelin yangın yerinde birbiri ile ve dışarı ile iletişimini sağlayacağı kendine ait telsiz özellikli kaskı olması gerekmektedir. Bunların yanı sıra İstanbul itfaiyesinde belirli istasyonlarda mevcut olan ambulans ve sağlık ekibinin en kısa zamanda en azından ilçe merkezlerinde ve ilçe olmasa bile nüfusun yoğun olduğu mahallelerdeki itfaiye istasyonlarında bulunması gerekmektedir.

Ambulans ve sağlık hizmetlerinin yerel yönetimlere devri konusu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı içinde bulunan Yerindenlik ilkesi gereğince yereldeki halka en yakın olan yönetimin hizmeti sunması uyarınca ambulans ve sağlık hizmetleri yerel yönetimlere bırakılmalıdır. Bu gerçekleştiği takdirde itfaiyenin müdahalede bulunduğu tüm olaylara aynı anda sağlık ekipleri itfaiye ile birlikte çıkış yaparak müdahale edecektir.

³⁹ Abdurrahman Kılıç, “Tokyo İtfaiyesi”, Yangin.org web sitesi, (Erişim) http://www.yangin.org/dosyalar/tokyo_itfaiyesi.pdf, 20 Nisan 2014 s.18.

Ayrıca bu birleşme gerçekleşikten sonra tüm acil yardım hizmetlerine tek numaradan ve tek merkezden ulaşım sağlamak da mümkün olacaktır.

6.3. PERSONEL YETERSİZLİĞİ

İstanbul itfaiyesinde 2014 Mart ayı itibarı ile 3998 itfaiyeci, 142 ATT (acil tıp teknisyeni), 25 doktor çalışmaktadır. Ayrıca 474 gönüllü itfaiyeci bulunmaktadır. 3998 itfaiyeci personel İstanbul'un nüfusu dikkate alındığında çok düşük bir rakamdır. Personel sayısının düşük olmasının ana nedenleri arasın da 2011 yılı Kasım ayında Danıştay 12. Dairesinin Belediye İtfaiye Yönetmeliğinin 16. maddesinin 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ve 9. fıkralarının yürütmesini durdurması yer almaktadır.

Personel alımında uygulanan Yazılı ve sözlü sınav

Madde 16:

(1) İlk defa itfaiye eri kadrolarına atanacakların Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yapılacak Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS)' na girmeleri ve 100 tam puan üzerinden en az 70 puan almaları şarttır.

(İPTAL) (2) Bu sınava giren adaylardan itfaiye eri olarak atanmak isteyenler, belediyenin kadro sayısı ile aranan nitelikleri belirterek açtığı ve ilan ettiği itfaiye erliği sınavına başvururlar. Başvuranlar arasından en yüksek puana sahip adaydan başlamak üzere ilan edilen kadro sayısının üç katı aday belirlenerek sözlü sınava çağrılır.

(İPTAL) (3) Sözlü sınav, sözlü sınav komisyonunca yapılır. Sözlü sınav komisyonu bir başkan ile en az iki üyeden oluşur. Komisyonun başkan ve üyeleri belediye başkanınca belirlenir. Komisyon üyelerinden en az birinin itfaiye biriminden olması şarttır.

(İPTAL) (4) Sözlü sınav mülakat şeklinde yapılır. Sınavın yeri, başlama gün ve saati, adaylara yazılı olarak duyurulur. Adayların bu sınava alınmaları alfabetik soyadı sırasına göre olur. Sözlü sınavda değerlendirme, komisyon

başkan ve üyelerinin 100 üzerinden ayrı ayrı takdir edecekleri notlar toplamının ortalaması alınarak yapılır.

(İPTAL) (5) Sözlü sınav komisyonu, sınava giren adayları dayanıklılık testi dâhil olmak üzere, bu Yönetmelikte atanma için öngörülen genel ve özel şartları taşıyıp taşımadıkları açısından değerlendirir.

(İPTAL) (6) Başarı notu sözlü sınavda alınan nottur. Sözlü Sınav Komisyonu, sınav sonuçlarını sözlü sınavda en yüksek not alandan başlayarak sıralandırmak suretiyle bir liste haline getirip imzalar. Sözlü sınavda başarılı olabilmek için 100 üzerinden en az 70 puan almak gerekir.

(İPTAL) (7) Sınav ilanında belirtilen kadro sayısı kadar aday, komisyonca belirlenen sözlü sınav listesindeki başarı sıralamasına göre sınavın bitiş tarihini takip eden iki gün içinde, liste halinde belediyede ilan edilir. Sınav sonuçları kazanan adaylara da ayrıca yazılı olarak tebliğ edilir. Bu tebligatta sözlü sınavı kazanmış olanların atanması için gerekli belgeler ve işlemler ile bunların belediyeye teslimi için tanınan süre belirtilir.

(İPTAL) (8) Sınav ilanında belirtilen kadro sayısının yarısı kadar yedek başarı listesi ilan edilir. Sınavı kazanan adaylardan süresi içinde başvurmayanların yerine birinci yedekten başlayarak yedek başarı listesindeki sıraya göre aday çağrılır.

(İPTAL) (9) Sözlü sınavı kazananlar itfaiye eri olarak göreve atanır ve bunların bilgileri Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.

Danıştay kararında asıl olarak devlet memurluğu kadrolarına atanmak için ÖSYM tarafından yapılan merkezi sınavdan başka sözlü sınav vb. uygulamaların yapılamayacağına, merkezi sınav hariç yapılan sözlü sınavın objektif bir sınav olmadığına karar vermiştir.

Bu karardan sonra, belediyelerin merkezi sınavdan sonra sözlü sınav da yaparak itfaiye ve zabıta memuru alımlarını büyük ölçüde durdukları açık ve net bir gerçektir. İtfaiye ve zabıta memuru alımlarının 2011 yılından sonra çok nadir olmasının ana sebebi; yerel yönetimlerin kendi siyasal düşüncesin de olan personeli istihdam edememeleridir. Merkezi sınav sistemiyle memur

olan kişilerin; yerel yönetimlerin siyasi ekseninde olmaması olasılığına karşın itfaiye ve zabıta memuru alımları yapılmamaktadır.

Bu durum da olan yerlerden bir tanesi de İstanbul itfaiyesidir. İstanbul'un nüfusu düşünüldüğünde itfaiyeci sayısının bugün çok gerilerde olmasının ana nedeni siyasal düşünce yakınlığı olan kişileri istihdam etmek kaygısıyla mevcut Danıştay kararı sebebi ile personel alımı yapılmamaktadır. Ancak bu durum devam ederse İstanbul halkı ve şehri büyük bir tehlike ile karşı karşıya kalacaktır. Bu durumu aşmak için hizmet alımı yaparak çözülme yoluna gidilebilir.

Ancak İstanbul itfaiyesinde daha önce sayıları yaklaşık bin kişiyi bulan taşeron personel, belediye iştiraki BİMTAŞ'a (Boğaz İçi Peyzaj İnşaat Teknik Hizmetleri) bağlı olarak çalışırken ihale yoluyla başka bir şirkete geçme durumu gündeme gelince, hizmet alımı kapsamında çalışan itfaiyeciler bu duruma karşı çıkmışlardır. Her memur alımında taşeronda çalışan personelden şartları tutanlar memur statüsüne geçmiştir. Bir kısım taşeron personel sözleşmeli personel olarak alınmıştır. Geriye kalan taşeron personel bir dahaki sözleşmeli memur alımını beklemektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin itfaiyedeki personel açığını kapatmak için taşeron firma üzerinden personel alımı yapmamasının tek sebebi vardır. Önceki yıllarda taşeron olarak çalışan personelin sendikaya üye olmaları neticesinde sosyal haklarında ve ücretlerinde iyileştirme istemeleri ve bu talepleri için eylem yapmalarıdır. Bu eylem sonucunda istenmeyen durumlar ve işten çıkarmalar olmuştur. O dönemde hizmet alımı personelin eylemleri yazılı ve görsel medyada günlerce yer almıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi bu tür personel eylemleri ile gündeme gelmemek için hizmet alımı da yapmamaktadır.

Bunların sonucu olarak da Avrupa'nın, Amerika'nın ve dünyanın diğer gelişmiş kentlerinde bulunan itfaiyelerin personel sayılarından çok geride kalmaktadır. Hizmet alımı personelinin belirli aralıklarla sözleşmeli memur statüsüne alınması, aslında KPSS için dersanelere gidip ücret ödeyerek ayrıca yoğun bir çalışma içine girip yüksek puan aldığı halde hiçbir kamu kurumuna ataması yapılamayan binlerce insana da büyük haksızlıktır.

Hiçbir sınava girmeden; önce taşeron firma daha sonra sözleşmeli memur ve en sonunda da her seçim öncesi merkezi hükümet tarafından sözleşmeli memurların kadroya alınması artık bir klasik haline gelmiştir. Bu uygulamada tartışmalı bir konudur. Ancak bu tür bir uygulama bile olsa zaman kaybedilmeden personel eksikliğini çözülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda da yerel yönetimlerin belirli konularda özerkliği kaçınılmaz olarak gündeme gelmektedir.

Özellikle itfaiye vb. kadrolara personel alımı yapılırken merkezi atama ile personel alınması doğru bir uygulama değildir. Yerel yönetimler itfaiye personeli alırken objektif kıstaslara ne kadar uyulabilir bilinmez ama yine de itfaiye personeli alımı yaparken tamamen özerk konumda olmaları gerekmektedir. Personelin nitelikli olma, uzman olma konuları personel yetersizliği başlığı altında değerlendirilebilecek bir konudur. Bu tür personel alımları sonucunda itfaiye eri olarak görev yapacak personel tolere edilebilir. Ancak itfaiye araçlarını kullanacak şoför personelin daha önce hiç ağır vasıta olarak geçen itfaiye araçlarının benzerlerini kullanmadan sadece birkaç aylık araç kullanma eğitimi ve daha sonra yılda bir kez hizmet içi eğitimlerle bu tür personelin istihdam edilmesi çok yanlış bir uygulamadır.

En azından şoför alımları mutlak surette liyakat ve objektif kıstaslara göre yapılmalıdır. Aksi takdirde bu şekilde istihdam edilen personel hem kendi canını hem de araçtaki itfaiye personelinin canını tehlikeye atar. Ayrıca itfai olaya maruz kalmış kişilere yardımın gecikmesine neden olur. İstanbul itfaiyesinin Nisan 2014 tarihi itibari ile toplam 4159 personeli bulunmaktadır. Bu sayının gelişmiş kentler ve itfaiye teşkilatları göz önüne alındığında çok geride olduğunu daha önce belirtmiştik. Diğer gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen itfaiyecisi sayısı '1000 kişiye bir itfaiyecisi' hesaplamasından yola çıkılarak yapılmaktadır. 2013 yılı rakamlarına göre İstanbul'un nüfusunun 14.160.467 milyon kişi olduğu düşünülürse her bin kişiye bir itfaiyecisi düştüğü temel alındığında personel sayılarında gelişmiş ülkelerin çok gerisinde olduğumuz açık ve nettir.

Aşağıdaki tabloda gelişmiş ülkelerde 1000 kişiye düşen itfaiyeci sayıları verilmektedir.

Tablo 24: İtfaiyeci Sayıları		
	İtfaiyeci Sayısı/1000 kişi	İtfaiyeci Sayısı/100 km ²
Birleşik Krallık	1,14	27
Finlandiya	5,1	25
Norveç	6,6	24
İsveç	3,3	22
İrlanda	0,9	15
İsviçre	31,7	512
Almanya	15,3	339
Avusturya	18,7	39
Lüksemburg	15,7	239
Hollanda	2,8	105
Belçika	2,1	70
İzlanda	5,2	65
Fransa	4,2	44
Portekiz	3,5	37
İtalya	1	18
Yunanistan	0,6	4,8
İspanya	0,3	2,4
Japonya	9,2	301

Kaynak: İTÜ Afet Yönetim Merkezi, **Türk İtfaiye Teşkilatının Yeniden Yapılandırılması İçin Bir Model Önerisi**,2002, s.3.

6.4. MESLEK SAYILMAYAN İTFAİYE (STATÜ SORUNU)

İstanbul itfaiyesinde görev yapan personel memur, sözleşmeli memur, işçi ve hizmet alımı (taşeron) olmak üzere değişik statülerde çalıştırılmaktadır. İstanbul itfaiyesinde şoför veya itfaiye eri olarak görev yapacak olan memur personel 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu çerçevesinde Genel İdare Hizmetler (GİH) sınıfından alınmaktadır ve çalıştırılmaktadır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hizmetler sınıflandırılmasında Genel İdare Hizmetleri “Bu Kanunun kapsamına dahil kurumlarda yönetim, icra, büro ve benzeri hizmetleri gören ve bu Kanunla tespit edilen diğer sınıflara girmeyen memurlar Genel İdare Hizmetleri sınıfını teşkil eder” olarak tanımlanmaktadır.

Bu bağlamda itfaiye işlerini yürüten personelin yaptığı görevler göz önüne alındığında itfaiye personelinin yaptığı işler ağır ve teknik işler kapsamında ele alınmalıdır. İtfaiye personelinin kullandığı araç-gereç ve teçhizat göz önüne alındığı zaman bunların teknik bilgi gerektiren konular olduğu açık ve net bir biçimde görülmektedir

Ayrıca yangın söndürme ve kurtarma işleri ağır iş kolu olarak geçmelidir. 31.05.2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu yayınlandığında itfaiyecilere fiili hizmet süresi zammı uygulaması verilmemiştir. 27.09.2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Fiili hizmet süresi zammı uygulamasının usul ve esasları hakkındaki yönetmelik Madde 15’te “itfaiye ve yangın söndürme işlerinde çalışanlar” başlığı altında, 1 Ekim 2008 yılından sonra başlamak üzere çalışılan her yıl için 60 gün fiili hizmet süresi zammı verilmiştir. Bu yönetmelik uyarınca itfaiye ve yangın söndürme işleri tehlikeli iş kolu kapsamında sayılmaktadır.

Çalışırken tehlikeli iş kolu sayılan itfaiyeciler, çalışılan kadroya gelince Genel İdare Hizmetleri sınıfında değerlendirilmektedirler. Bu bağlamda itfaiyecilik ağır bir iş kolu, yıpranılan bir iş kolu olarak düşünüldüğünde henüz bir meslek sınıfı olarak geçmemektedir. Genel İdare Hizmetleri sınıfında masa başı çalışan memur kadrosundadır.

6.5. SU ALTI ARAMA BİRİMİ VE OTOYOL İTFAİYELERİ

21.10.2006 tarihli ve 26326 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Belediye İtfaiye yönetmeliğinde itfaiyenin görevleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

Madde 6 (1) İtfaiye teşkilatının görevleri şunlardır:

a) Yangınlara müdahale etmek ve söndürmek,

b) Her türlü kaza, çökme, patlama, mahsur kalma ve benzeri durumlarda teknik kurtarma gerektiren olaylara müdahale etmek ve ilk yardım hizmetlerini yürütmek; arazide, su üstü ve su altında her türlü arama ve kurtarma çalışmalarını yapmak.

Su altı arama yapabilecek bir ekip, birim henüz İstanbul itfaiyesinde mevcut değildir. İstanbul'un deniz ve büyüklü küçüklü göllere sahip olduğu göz önüne alınırsa, aslında bu konuda yönetmeliğin 2006 yılında yayınlandığı gerçeği de ortada iken çok geç kalınmış bir konudur. Günümüzde bu görevi İstanbul Emniyet Müdürlüne bağlı su altı arama ekipleri yapmaktadır.

Ancak su altı arama ekibinin kurulması İstanbul itfaiyesi açısından çok güç bir konu değildir. Anadolu ve Avrupa yakası itfaiye müdürlüklerine bağlı olmak üzere her iki bölgede birer birim kurulması yeterli olacaktır. İstanbul itfaiyesinin çalışma sistemi olan 24 saat çalışma esası içinde her nöbet 3 personel bulundurulması yeterli olacaktır. Avrupa yakasında 9 personel, Anadolu yakasında 9 personel toplamda asgari 18 azami 25 personel, su altı arama konusunda eğitim verildikten sonra uzman bir ekip ve birim oluşturmak mümkündür.

Bu sayede herhangi bir olay durumunda polis dalgıçlarını beklemeye gerek yoktur. Su altı arama ekibinin kurulmamasının bir tek nedeni vardır: 27 Eylül 2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan ve fiili hizmet süresi zammı uygulamasının usul ve esasları hakkındaki yönetmeliğin Madde 5/12.fıkrasında meslekler sıralanmaktadır. Bu meslek gurubu içinde yer verilen su altında veya su altında basınçlı hava içinde çalışanlara çalıştığı

yıl uyarınca seneye 90 gün fiili hizmet süresi zammı uygulanmaktadır. Bu birimde çalışan görevlilere ödenecek dalış tazminatı anlaşılan sorun olmaktadır.

İstanbul Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan bir konumda bulunduğundan otoyol itfaiyesinin gerekliliği daha da önem kazanmaktadır. Normal şehir içindeki trafik kazalarından hariç uluslararası geçişlerin olduğu bir noktada olan İstanbul'un otoban güzergâhlarında meydana gelebilecek bireysel veya zincirleme trafik kazalarında ivedilikle müdahalenin olması için otoyol itfaiyesi önemli bir konudur. Şehir içi trafik kazalarından farklı olarak bu tür otoyol durumundaki yollarda hız limitinin daha yüksek olması kazazedelere ulaşmada geçen sürenin uzunluğu bakımından önemlidir.

Otoyolda görev yapacak itfaiye personeli arasında bir acil tıp teknisyeni bulunması zorunludur. Ayrıca trafik kazalarına müdahale bakımından otoyolda görev yapacak itfaiye aracında; kazalara müdahalede kullanılacak tüm donanım ve tüm sağlık malzemeleri de yeteri kadar olmalıdır. Personel olarak araç şoförü, bir acil tıp teknisyeni aynı zamanda itfaiye eri ve bir de yardımcı itfaiye eri olmak üzere toplam 3 personel ve bir araç olacak şekilde düzenlenmesi yeterlidir. Zincirleme kazaların olduğu durumlarda, bu ekip Triaaj kurallarına göre destek kuvvet gelene kadar yeterli olacaktır.

6.6. GÖNÜLLÜ İTFAİYECİLİK

Hem ülkemizde hem de İstanbul'da gönüllü itfaiyecilik sistemi Avrupa ve Amerika'daki emsal sistem ve personel sayısı bakımından kıyaslanamayacak kadar geri durumdadır. Ülkemizde gönüllü itfaiyeciliğin yasal temeli 21.10.2006 tarihli 26326 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Belediye İtfaiye yönetmeliğinin "**Gönüllü İtfaiyecilik**" başlığı altında madde 45'te açıklanmıştır.

Madde 45:

(1) İtfaiye hizmetlerinin desteklenmesine ihtiyaç duyulan yerlerde 9.10.2005 Tarihli ve 25981 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği hükümlerine göre gönüllü itfaiye teşkilleri kurulabilir.

Ayrıca 03.07.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda “Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım” başlığı altında ve madde 77’de belediye hizmetlerine gönüllü katılımı açıklamıştır.

Madde 77: Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.

Gönüllülerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

22.07.2003 tarihli ve 639 sayılı İBB Meclisi kararı ile yayınlanan “ T.C. İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği” iyi bir adım olarak değerlendirilebilir. Fakat bu yönetmeliğin yayınlanmış olması pratikte gönüllü itfaiyeciliğin ilerlemesinde yeterli olmamıştır. Ayrıca Büyükşehir Belediye Kanunlarında yapılan değişiklikler neticesinde 18.01.2013 tarihli ve 202 sayılı İBB Meclisi kararı ile Gönüllü İtfaiyecilik yönetmeliği yeniden yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak gönüllü itfaiyecilik konusunda İstanbul şehri ve İstanbul itfaiyesi Avrupa ve Amerika’daki gönüllü itfaiyeci rakamlarına ulaşamamıştır.

Tablo 25: Gönüllü İtfaiyeci Sayısı ve Toplam İtfaiyeci Sayısı		
	Gönüllü İtfaiyeci Sayısı	Toplam İtfaiyeci Sayısı
Birleşik Krallık	1.400	65.920
Finlandiya	10.380	25.360
Norveç	0	27.900
İsveç	4.000	29.500
İrlanda	0	3.090
İsviçre	195.000	210.000
Almanya	1.139.400	1.210.270
Avusturya	273.670	285.000
Lüksemburg	6.000	6.215
Hollanda	22.550	43.270
Belçika	11.430	21.460
İzlanda	1.150	1.350
ABD	804.200	1.082.500
Yeni Zelanda	8.000	9.600
Fransa	206.900	243.660
Portekiz	12.680	34.480
İtalya	23.500	55.210
Yunanistan	0	6.300
İspanya	10.420	12.980

Kaynak: İTÜ Afet Yönetim Merkezi, **Türk İtfaiye Teşkilatının Yeniden Yapılandırılması İçin Bir Model Önerisi**,2002, s.5.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kontrol dışına çıkmış, istem dışı yanma olayı olarak tarif edebileceğimiz yangın, insanın ateşi keşfetmesinden bugüne kadar, insana faydasının yanında büyük zararlar da vermiştir. Ben de bu tezimde yangının nasıl kontrol altına alınabileceği, insana ve doğaya zararlarının nasıl azaltılabileceği gibi konuları işledim, ayrıca yangınla mücadele ve bu konudaki örgütler ve örgütlenme çalışmalarını da anlatmaya çalıştım.

Özel olarak da İstanbul'un yangınla mücadelesi, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi yangınla mücadele çalışmalarını anlatmaya çalıştım.

“İstanbul'da Bizans döneminde evler genellikle kâgir olduğundan Osmanlı dönemine göre yangınlar daha az oranda görülüyordu”.

Fetihten sonra İstanbul'daki yapı biçimi zaman içinde değişmiştir. Türk'ler evlerini ahşaptan yapmaya başlamış ve İstanbul ahşap bir kente dönüşmüştür. Bunun sebebi İstanbul'un deprem kuşağında bulunduğu fark edilmesi ve ahşap malzemenin depremin zararlarını azalttığı görülmesidir. Ancak bu dönemde evlerin birbirine bitişik olması nedeniyle, çıkan yangınlar hızla yayılmış ve tahribatı çok olmuştur.

Osmanlı döneminde yapı biçimi ve söndürmedeki yetersizlikler nedeniyle yangınların tahribatı büyük olduğu için devlet bu konuda sürekli bir arayış içinde olmuş, günün imkânları içinde teşkilat kurmuş yabancı uzmanlar getirmiş ve yasal düzenlemeler yapmıştır.

Cumhuriyet döneminde ise Osmanlıdan devralınan teşkilat, araç gereç ve personel, imkânlar ölçüsünde geliştirilmiştir.

Bugün ise durum geçmişten oldukça farklıdır. Teknolojinin gelişmesiyle yangınla mücadele yöntemleri hem kolaylaşmış, hem de karmaşıklaşmıştır. Bu durum bir çelişki gibi görülmemelidir. Çünkü yapılar çok farklılaşmış,

sanayi ile birlikte yangın çeşitleri artmıştır. Bunlarla baş edebilmek içinde itfaiyecilik yeni bir meslek olarak ortaya çıkmıştır.

Dünyadaki gelişmeleri de hızla takip ederek kendini yenileyen ve geliştiren bir teşkilat yapısına ulaşılmış ve personel yetiştiren okullar açılmış, iletişimin gelişmesiyle ilkokuldan başlayarak konunun önemi herkese anlatılabilir hale gelmiştir.

Son olarak, yangın hayatın bir gerçeğidir bundan kaçma imkânı olmadığına göre bu konuda herkesin sorumlu davranması ve bu konudaki çabaların durmaksızın devam etmesi gerektiği çok açıktır.

KAYNAKÇA

Afetlerin Gölgesinde İstanbul, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi, Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlığı, Çevre Koruma Müdürlüğü, 2009.

ANDREASYAN,H.D.,**Eremya Çelebinin Yangınlar Tarihi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, 1973, Sayı 27.

BANOĞLU,Niyazi Ahmet,**İstanbul Cehennemi Tarihte Büyük Yangınlar**, Kapı Yayınları, İstanbul 2008.

CEZAR, Mustafa **Osmanlı Devrinde İstanbul Yapılarında Tahribat Yapan Yangınlar ve Tabii Afetler**, İstanbul, Berksoy Matbaası, 1963.

İstanbul İtfaiyesi Eğitim Yayınları Serisi- 3, 2007.

İTÜ Afet Yönetim Merkezi, **Türk İtfaiye Teşkilatının Yeniden Yapılandırılması İçin Bir Model Önerisi**, 2002.

KOÇU, Reşat Ekrem, **İstanbul Tulumbacıları**, 2. Baskı, Doğan Kitap, 2005.

ORTAYLI, İlber, **Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)**, Türk tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2. Baskı, 2011.

ÖZAVCI, Tarık, **Cumhuriyet Devrinde İtfaiye**, Belediye Matbaası,1973.

ÖZGÜR, Hüseyin, AZAKLI, Sedat, "Osmanlı'da yangınlar ve İtfaiye Hizmetleri", **G.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi**, 2001.

TODAİE, MEHTAP raporu Ankara,1963.

YAŞAMIŞ, Firuz Demir, **Amme İdare Dergisi**, Cilt 24, Sayı 3, Eylül 1991.

TODAİE, KAYA Genel Rapor, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1991.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belge no: 030 018 01 02

İstanbul Valisi ve Belediye Başkanının 13.10.1936 tarihli görevlendirme yazısı, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belge No: 030 10 82 541 2

KILIÇ, Abdurrahman, "Tokyo İtfaiyesi", Yangin.org web sitesi, (Erişim) http://www.yangin.org/dosyalar/tokyo_itfaiyesi.pdf, 20 Nisan 2014.

KILIÇ, Abdurrahman, "Boğazda Tanker Yangını" Yangin.org web sitesi, (Erişim) http://www.yangin.org/dosyalar/bogazda_tanker_yangini.pdf, 20 Nisan 2014

"İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikler 2014" (Erişim) <http://www.ibb.gov.tr/sites/itfaiye/istatistikler/Documents/2014/MART%20%C4%B0BB%20%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0KLER-2014.pdf>, 10 Mayıs 2014.

"ABDÜLHAMİD'İN Deniz İtfaiyesi Vardı, Bizim?" (Erişim). <http://www.denizhaber.com/HABER/31772/7/deniz-itfaiyesi-abdulhamid.html>, 10 Mart 2014

"Orman Yangınları", **Orman Genel Müdürlüğü Yangın Hareket Merkezi**, (Erişim). <http://web.ogm.gov.tr/diger/yanginhareket/Sayfalar/ormanyanginlari.aspx>, 30 Mart 2014

ÖZET

Erdoğan Ömer Ersin, Osmanlı'dan Günümüze Bir Yerel Kamu Hizmeti Olarak İstanbul İtfaiyesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014

“İstanbul’un Ateşle İmtihani” başlığını taşıyabilecek bu çalışmanın konusu, teknik boyutu ile yanma olayı, bu kimyasal olgunun istem dışı bir biçimde, istenmedik bir sonuca dönüşmesi demek olan yangın olgusunun kentleşme sürecinde meydana getirdiği tahribat, hasar, maddi ve manevi kayıpların incelenmesi ve bu sürecin İstanbul özelinde irdelenmesidir.

Bir Yüksek Lisans Tezi'nin sınırlılıkları çerçevesinde kentleşme sürecinin kuramsal boyutlarına değinilmesi kaçınılmazdı. Ne var ki, sıkıcı olabilecek bir kuramsal yoğunluktan kaçınmak gerekiyordu. Buna karşılık, günümüz İstanbul'unun ateşle imtihanını kavrayabilmek için tarihsel bir arka-planı, ana çizgileri ile de olsa, sergilemekte yarar vardı; bu yüzden, geçmişten geleceğe bir yaklaşımı benimsedik.

Bu bakış açısı ile, bir itfaiye çalışanı olarak konunun bizzat içinde yer almanın avantajından yararlandık, hem de, öte taraftan, aynı konunun nesnel bakışı engelleyebileceği riskini göze almamız gerekti. Geçmiş ele alırken pek bir sakıncası olmayabilen bu durum, günümüz İstanbul İtfaiyesini incelerken, “kendi kurumumu” eleştirel bir yaklaşımla ele almada mesleksi/kurumsal dayanışma duygusunun bilimsel/nesnel ölçütlerle bağdaştırılmasında gerekli titizliğin ve özenin gösterilmesini gerekli kılacaktı.

Bu bilimsellik/nesnellik kaygısı ile mesleksi deneyim ve “yangın olunca yangına gitmenin pratik bilgi birikimini bağdaştırabildiğimi düşünüyorum: Yeterince kuramsal bir temel üzerinde, somut, pratik bilgileri sergilemek ve günümüz İstanbul İtfaiyesini eleştirel bir yaklaşımla ele alabilmek ve somut öneriler sunabilmek için, hem geçmişin birikimi ile, hem de başka, gelişmiş ülkeler pratiği ile karşılaştırmalar yapmanın gerekli olduğunu kabul etmek gereğinden hareket etmek istedik.

İtfaiye teşkilatı içinde çalışan bir personelin, yangını ve yangına bağlı diğer olayları, yaşadığı mesleki deneyim ve birikimle ve bilimsel bir çaba ile, eleştirel bir yaklaşımla inceleme çabası, konu ile ilgilenecekler için de özendirici olacaktır.

Çalışmamızda kısaca da olsa yer verdiğimiz Osmanlı ve Cumhuriyet kaynaklarının araştırılması sonucunda elde edilen bilgiler ışığında, Türk itfaiye teşkilatının İstanbul'un fethinden günümüze kadar olan süreç içinde geçirdiği tüm evrelerin, elden geldiğince, tarihi belgelerle desteklenerek aktarılması hedeflenmiştir.

Kısaca bu çalışma, genel olarak bu karmaşık süreçlerin sonucunda, günümüz Türk itfaiye teşkilatının geldiği noktanın değerlendirilmesidir. Özel olarak da, çalıştığım kurumun, yaşadığım şehir olarak İstanbul 'un ateşle imtihanında taşıdığı değeri ve önemi vurgulama ve İstanbul'lu hemşerilerimizin yangın afeti karşısında, endişesiz ve tedirginlik duymaksızın, huzur içinde, yapılmış olanların ve yapılması gerekli ve mümkün olanların bilimsel olarak dile getirilmesi çabasıdır.

İstanbul itfaiyesinin bugün geldiği noktanın değerlendirilmesi, yaşanan sorunlar, eksiklikler ve son nokta olarak da İstanbul itfaiyesinin, önemli dünya şehirlerinde bulunan itfaiye teşkilatlarının durumunu ve yangın politikalarını rakamlarla ortaya koymak suretiyle bazı karşılaştırma öğeleri sergilenmiştir. Bu karşılaştırmanın sonucu olarak ortaya çıkan olumlu ve olumsuz yönlerin değerlendirilmesi, daha iyi bir itfaiye hizmeti sunabilmek amacına yöneliktir ve kamu hizmetinin yeniden yapılandırılmasını, kamu yönetiminde reformun kesintisiz bir süreç olduğu gerçeğinin bir kez daha vurgulanmasıdır.

Anahtar Sözcükler

1. Osmanlı Döneminde Yangınla Mücadele
2. Cumhuriyet Döneminde Yangınla Mücadele
3. İstanbul İtfaiye Teşkilatı

ABSTRACT

Erdogan Ömer Ersin, Ottoman Istanbul Today From a Local Fire Department as a Public Service, Master's Thesis, Istanbul 2014

The subject of this thesis, whose title can be called as "Istanbul's test with fire", studies the technical aspect of the "burning" incident and outcomes, costs, tangible and intangible effects of the "fire" which is an undesired form of the 'burning' in the urbanization process in Istanbul specifically.

In this master thesis' limitations, it was unavoidable to touch conceptual framework of urbanization process. However, at the same time, to not to bore the readers it is not detailed very much. On the contrary, we found it useful to reveal the general features of the historical background of the story of the Istanbul's experience with the 'fire's from past to present.

With this perspective, I was benefited from being as an active employee of the fire department with insight knowledge, but knowing there is a risk to fail to have an objective lense on the matter. It may not be much of a problem in investigating the past, however, it was required to be careful and precautions as it may well be the case that my professional/corporate belonging may fail to develop scientific-objective comments when looking critically at the present my workplace Istanbul's Fire Department.

I believe I can have this concern about being scientific/objective can be compatible very much with my professional knowledge, and practical information of 'going to the fire place after it happened'. We wanted to move forward on a very critical and conceptual foundation and exhibit solid and practical knowledge, we can analyze the present-day fire department, with the past information we have and the comparison with examples of practises of the developed countries.

It would be very attractive for those who involve in the subject that a staff in the fire department studies on the fire and fire-related incidents with his

critical and scientific approach on his professional experience and knowledge.

Under the light of the findings in Ottoman Empire and Turkish Republic's sources that are briefly summarized in this study, it was targeted to inform the stages and evolutions of the fire department from the Istanbul Conquest to our present day with the support of the historical documents.

In brief, this work in general is aimed to explain the evaluation of the present Turkish Fire Department's current status, and in particular, to stress the value and importance of my institution in regards the Istanbul's test with the fire and the required and possible measures that were done and will have to be taken for Istanbulites to live without any concerns and in peace.

To sum up, we revealed Istanbul Fire Department's today situation and its deficiencies and the numerical comparison figures of the policies between Istanbul and the fire departments in other countries. The negative and positive aspects of the results of this comparison and its evaluations are aimed to be used in offering better service in fire departments and to construct for the better public benefit, to continue an uninterrupted process of reform in public services.

Key Words

- 1.Ottoman Period Fire Fighting
2. Republic Period Fire Fighting
- 3.Istanbul Fire Fighting Organization